

PUT

ISTINA

I ŽIVOT

Učeništvo kao putovanje u milosti

David A. Busic

Život nasljedovanja Isusa nikada ne bi smio biti dosadan ili statičan, niti bi se trebao živjeti samostalno. Dok nastojimo postati sve više nalik Isusu, otkrivamo da je kršćansko učenje trajno putovanje u milosti. U svojoj knjizi „Put, istina, život“ David Busic nas poziva da razmotrimo različite načine na koje nas Božja tražea, spasonosna, posvećujuća, održavajuća i dovoljna milost susreće u našim životima upravo ondje gdje jesmo. Kada se vjerno odazovemo onome koji nas s ljubavlju poziva i priprema za putovanje u milosti, uživat ćemo u dubljem odnosu s Isusom Kristom, koji sam jest Put, Istina i Život.

David A. Busic (dr. teologije i pastoralne službe) služi kao generalni predstojnik u Crkvi Isusa iz Nazareta. Prethodno je služio kao predsjednik Nazarenskog teološkog učilišta u Kansas Cityju (SAD) te kao vodeći pastor crkava u Kaliforniji, Kansasu i Oklahomi. Busic je također napisao *The City: Urban Churches in the Wesleyan-Holiness Tradition* (Crkve u urbanim okruženjima u weslijanskoj tradiciji svetosti) te djelo u dva toma *Perfectly Imperfect* (Savršeno nesavršeno), koje obuhvaća studije likova iz Starog i Novog zavjeta.

Copyright © 2021
The Foundry Publishing
PO Box 419527
Kansas City, MO 64141 (USA)

U izvorniku je objavljeno na engleskom jeziku pod naslovom:

Way Truth Life

Autor: David A. Busic

Izdavač: The Foundry Publishing

Ovo izdanje nastalo je u suradnji s:

The Foundry Publishing.

Sva prava pridržana

Niti jedan dio ove knjige ne smije se reproducirati, pohraniti u sustav za pronalaženje ili prenijeti u bilo kojem obliku ili na bilo koji način kao što su primjerice skeniranje, fotokopiranje ili snimanje, bez prethodnog pisanog dopuštenja izdavača. Jedina iznimka mogu biti kratki citati u tiskanim recenzijama.

Dizajn unutrašnjosti: Sharon Page

Prijevod: Dalia Matijević

Lektura: Dino Brozinčević

Svi biblijski navodi, osim ako nije posebno navedeno, preuzeti su iz Biblije u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb.

Internetske stranice koje se ovdje navode bile su točne u vrijeme objavljivanja, ali postoji mogućnost da više nisu dostupne na svim jezicima. Navedene su kao referentni izvori. Izdavač ih ne održava te ne može jamčiti za njihov sadržaj ili trajnost.

*U sjećanje na Roberta E. Busica, oca koji me naučio da je učeništvo
putovanje prožeto milošću te da je kristolikost naša sudbina.*

•

*Uči me, Jahve, svojemu putu da
hodim vjeran tebi, usmjeri srce
moje da se boji imena tvojega!*

Psalam 86,11

PRIZNANJA I ZAHVALE

Priznanja mogu biti u rasponu od zahvaljivanja onima koji su nešto omogućili do dugovanja zahvalnosti koja se ničime ne mogu vratiti. Tako je i sada.

Kada sam bio izabran za glavnog predstojnika Crkve Isusa iz Nazareta, znao sam da će moji kolege iz Odbora generalnih predstojnika imati snažan utjecaj na moj život. Razina njihovog utjecaja na mene bila je neprocjenjiva. Iako su u našim nebrojenim razgovorima na temu vodstva gotovo uvijek postojale razlike u mišljenjima, ipak ono što ostaje postojano je njihova predanost da vjerno i uz dosljednu molitvu čine ono što je najbolje za crkvu – čak i po cijenu visokih troškova – kao i moje apsolutno povjerenje u snagu njihova karaktera i čistoću srca. Moja duboka zahvalnost ide sljedećim osobama: Filimao Chambo, Gustavo Crocker, Eugenio Duarte, David Graves, Jerry Porter, Carla Sunberg i J. K. Warrick. Vi ste me nadahnuli na pisanje ove knjige, koja će nam u služanju crkvi pomoći ispuniti našu misiju „podizanja kristolikih učenika u svim narodima svijeta“.

Zahvaljujem Scottu Raineyu, voditelju i koordinatoru službi globalnog učenja u Crkvi Isusa iz Nazareta, za njegov poticaj da napišem jednostavnu knjigu koja će primjereno naglasiti svetost učenja kao putovanja u milosti. Hvala Bonnie Perry, direktorici uredništva u The Foundry Publishing, na njenom nepokolebljivom

uvjerenju da je dobra teologija zapisana i prenesena našoj djeci zadatak dovoljno važan da se u njega uloži sve najbolje od našeg života. Hvala ti Audri Spiven što si obavljala urednički posao s ciljem jasnoće, uvijek postavljajući pitanje: „Što ako bi to rekao na ovaj način?“ Konačno, hvala ne tako brojčano velikoj ali svakako u ljubavi obilnoj nazarenskoj zajednici iz moje mladosti, u kojoj sam naučio da svetost nije samo ono što je Bog u Kristu učinio za nas, već i ono što Bog u Kristu neumorno čini u nama i kroz nas kada se odrekne-mo prava na sebe i prepustimo Isusu da nam bude Gospodin.

Bilješka autora

Kao što sam to bio radio i u mojim prethodnim knjigama, potičem čitatelje da obrate pažnju na veoma sadržajne bilješke, sve radi veće širine razumijevanja učenja i putovanja u milosti. Brojne napomene upućuju na moj dug razmišljanjima drugih osoba i moja nastojanja da pružim dodatne uvide koji bi drugačije možda predstavljali teret za osnovni tekst. Radi lakše pristupačnosti, potpuni citati su ponuđeni svaki put kada započinje novo poglavlje, čak i ako je autor ili izvor već bio ranije naveden.

UVOD

Isus nas poziva na zajedničko putovanje: „Dođi, slijedi me.“ To je sasvim jednostavan poziv na avanturu s voljenim prijateljem. Kršćanski život je puno više od ispravnog vjerovanja. Puno više od intelektualnog prihvaćanja. To je poziv na zajedničko putovanje s Isusom.

Druga riječ za putovanje s Isusom jest *učeništvo*. Učeništvo je slijediti Isusov put dok se putuje s Isusom. Taj put ima puno zavoja, zaokreta i neočekivanih iznenađenja. Ponekad se putuje lagano, drugi put smo prisiljeni svladati pokoji težak nagib. Međutim, krajnji cilj (grč. *telos*) učeništva uvijek je isti: biti poput Krista.

Ako vam se to čini nemoguće, zapravo ste na vrlo dobroj startnoj poziciji. Bilo bi doista nemoguće bez važne sastavnice svake sigurnosti: putujemo skupa s Isusom. Zato je to putovanje u milosti.

Kada je Isus rekao: „Ja sam put, istina i život“ (Iv 14,6), govorio je o nečemu što je više od uzastopno ponavljane, intelektualne jednadžbe ili transakcijskog sporazuma koji sklapamo s Bogom. Govorio je o međusobnom odnosu koji će se razviti kroz učeništvo. Doista, Put, Istina i Život nisu samo filozofske apstrakcije ili puka životna načela. Put, Istina i Život su živa Osoba.

Isus je ukazivao na istinski *telos* (cilj) putovanja: stvarni život kakav je Bog zamislio za čovjeka, a sredstva kojima dolazimo do

tog cilja su put i istina, ispunjeni u njemu i kroz njega.¹ Putovanje u milosti je u svojoj biti odnos.

James K. A. Smith opisuje učeništvo kao „svojevrsno izbavljenje iz vlasti tame u kraljevstvo Božjeg ljubljenog Sina (Kol 1,13).”² Radi se o jeziku putovanja – prelaska iz jedne zemlje u drugu.³ Riječ je o promjeni državljanstva i pripadnosti, što je potpuno nemoguće bez Božje milosti u Isusu Kristu, koji jest Put. Smith nastavlja: „U Kristu nam je dana nebeska putovnica; u njegovu tijelu učimo živjeti kao stanovnici njegova kraljevstva. Takvo useljenje u novo kraljevstvo nije samo stvar teleportacije na drugu razinu bivanja; moramo se priviknuti na novi način života, naučiti koristiti novi jezik, steći nove navike – i odučiti se od navika starog suparničkog svijeta.”⁴

Doista vjerujem kada je Isus rekao: “Pripraviti ću vam mjesto” (Iv 14), da je to obećanje uključivalo jamstvo da je on osobno za nas napravio rezervaciju za put, uključujući smještaj na odredištu. On je naša nebeska putovnica koja nam omogućuje da postanemo stanovnici nove zemlje – njegova kraljevstva. A ono što je pri tom najbolje od svega jest to da Isus obećava da će nas pratiti cijelim putem do kuće. Isus će biti taj naš Put za to putovanje. To je nada putovanja u milosti.

---

1. Richard John Neuhaus definira telos kao „konačni cilj koji daje smisao dotičnoj postavci”. Richard John Neuhaus, *Death on a Friday Afternoon: Meditations on the Last Words of Jesus from the Cross* (New York: Basic Books, 2000), 127.

2. James K. A. Smith, *You Are What You Love: The Spiritual Power of Habit* (Grand Rapids: Brazos Press, 2016), 66.

3. John Bunyanova knjiga *The Pilgrim's Progress* (1678.) bila je rana književna verzija istog koncepta putovanja kojeg netko poduzima kako bi promijenio zemlju ili kraljevstvo.

4. Smith, *You Are What You Love*, 66.

Ja sam Put, Istina i Život

Kad je Isus rekao: “Ja sam put, istina i život”, on pri tom nije sugerirao apstraktno životno načelo koje bi se moglo okačiti kao ploča na zid. Bio je to zapravo odgovor na pitanje koje su postavili uplašeni i nesigurni učenici. Dolazi iz Evanđelja po Ivanu, a bibličari ga nazivaju Isusovim „posljednjim govorom“ (Iv 14 – 17). Ova četiri poglavlja Ivanova evanđelja omogućavaju nam više od bilo kojeg drugog teksta novozavjetnih evanđelja duboki uvid u ono o čemu je Isus razmišljao i poučavao svoje učenike u satima neposredno prije muke i smrti na križu. Stoga bi se mogli opisati kao posljednja volja i oporuka Isusa Krista.⁵

Zapamtite, učenici su tada čuli nevjerojatno loše vijesti. Okupili su se u unajmljenoj sobi. Tijesno su zbijeni u zatvoreni prostor. Isus pere noge dvanaestorici svojih učenika zbog čega je svima neugodno. Zatim im nastavlja govoriti da će ga ubrzo jedan od njih izdati (Iv 13,21). Da stvar bude još gora, nakon nekoliko godina zajedničkog putovanja, Isus im govori da odlazi te da oni ne mogu s njim (Iv 13,33).

Sve je to jako uznemirujuće! Isus može osjetiti kako se težina njegovih riječi spušta na učenike. Stoga, nije ni čudno da kaže: „Neka se ne uznemiruje srce vaše!“ (Iv 14,1). Riječ koja je ovdje prevedena kao „uznemiruje“, ista je kao onda koja se koristi pri opisivanju Galilejskog mora tijekom bijesne oluje. Kad je zapuhao vjetar, vode su se divlje uzburkale. Učenici se baš tako sada osjećaju. U želucu im je nemir. Vrta im se u glavi. Preplavljeni su emocijama. Isus pokušava utješiti njihova uzdrhtala srca: „Neka se ne uznemiruje srce vaše...”

---

5. Frederick Dale Bruner navodi Ivan 14 – 16 kao Isusove propovijedi za učenike, pri čemu 17. poglavlje služi kao završna molitva te uzevši sve u obzir kao „Isusova sustavna teologija u skraćenom obliku za njegovu misionarsku crkvu“. Bruner, *The Gospel of John: A Commentary* (Grand Rapids: Eerdmans, 2012), 78.

Idem pripremiti vam mjesto... ponovno ću doći i uzeti vas k sebi da i vi budete gdje sam ja. A kamo ja odlazim, znate put“ (Iv 14,1-4).

Tada progovara Toma. Povijest ga je zbog toga prozvala sumnjičavi (ili *Nevjerni*) Toma, ali ipak mi je drago što je Toma bio tamo i imao hrabrosti postaviti pitanje na koje su svi željeli odgovor. On je poput studenta u učionici, koji zaustavi profesora usred predavanja i kaže: „Oprostite! Ovo je možda glupo pitanje, ali nemamo pojma o čemu vi trenutno govorite.“ To zapravo uopće nije bilo glupo pitanje. Danas mogu cijeniti činjenicu da je Toma imao dovoljno prisebnosti postaviti pitanje koje je svima bilo važno: „Gospodine, ne znamo kamo odlaziš. Kako onda možemo put znati?“ (Iv 14,5).

Život je baš takav, zar ne? Postoje trenuci kada se pitamo kojim pute dalje krenuti. Ponekad mislimo da znamo kamo idemo – ili se barem nadamo da znamo kamo idemo – ali naposljetku moramo priznati da smo se izgubili. Čini se da ima tako puno raskrižja i skretanja, tako puno opcija i slijepih ulica. Ono što želimo više od svega u slagalici života jest upravo karta. Međutim, mnogi ljudi ne pronalazeći tu kartu odluče da je bolje otići bilo kuda nego ostati nigdje, pa sami odaberu smjer i krenu putem najmanjeg otpora.

Na sreću, Isus daje odgovor na Tomino (i naše) pitanje: „Ja sam Put, Istina i Život. Nitko ne dolazi Ocu osim po meni“ (Iv 14,6). Zanimljivo je to da je jasan naglasak Isusove tvrdnje na riječi „put“. Put je prvi u nizu. To naravno ne znači da su istina i život manje važni. To jednostavno znači da istina i život objašnjavaju kako i zašto je Isus Put.⁶

6. Mnogi ljudi smatraju Raymonda Browna eminentnim „ivanovskim“ učenjacom svoga naraštaja. On vjeruje da je „put primarni predikat [Isusove izjave], a istina i život su samo pojašnjenja puta“. Raymond Brown, *The Gospel According to John XII-XXI, The Anchor Bible Commentary* (New York: Doubleday, 1970), 621. Ako je ta postavka točna, istina i život su objašnjenja puta, ili drugačije rečeno, Isus jest Put jer on je Istina i Život. Isus osobno utjelovljuje sve troje.

On je Put zato što je on Istina – Božja objava. On je Put zato što je Božji život dostupan svakoj osobi koja prebiva u njemu i samo u njemu. On je istovremeno pristup Bogu i utjelovljenje života s Bogom. Srž dobre vijesti Ivanova evanđelja je to da u Isusu – utjelovljenoj Riječi i jedinstvenom Sinu Božjem – možemo vidjeti i spoznati Boga na način koji nikada prije nije bio moguć. On je autorizirano samootkrivenje Boga.⁷ Drugim riječima, Isus nije samo put, već onaj istinski Put – zato što je on iznimna, vidljiva manifestacija nevidljivog Boga, kojeg poznajemo kao Oca (Iv 1,14,18; 6,46; 8,19; 12,45).⁸

„Nitko ne dolazi Ocu osim po meni“ (Iv 14,6). Mnogi se od nas mogu poistovjetiti s Tominim pitanjem: „Kako možemo znati put?“ (Iv 14,5), stoga što svaka osoba, bolje ili slabije artikulirana, traži odgovore na duhovna pitanja. Naše je društvo danas duhovno otvorenije nego što je bilo tijekom dugo vremena. Problem je u tome što su ljudi otvoreni za mnogo različitih putova duhovnosti.

Suvremeni zapadni svjetonazor proizlazi iz sveobuhvatnog potrošačkog mentaliteta. Povezan je s aktualnim političkim nastojanjima prihvaćanja pluralizma, što dovodi do toga da mnogi ljudi smatraju kako je jedan duhovni put relevantan i legitiman baš kao i svaki drugi, sve dok su njihove osobne potrebe zadovoljene i dok su autentično vjerni sami sebi. I tako se pretpostavlja – bilo da netko odabere budizam, hinduizam, islam, scientologiju, judaizam, kršćanstvo ili bilo koju drugu religiju – da je, sve dok je netko iskren i zadovoljan svojim izborom, ta alternativa jednako dobra kao i svaka druga, pošto svi putevi vode (tako svjetonazor kaže) do istoga Boga.

---

7. Bruner, *The Gospel of John*, 811. Bruner nas podsjeća da nam „Isusovo otkrivenje Boga Oca daje veliku nadu da će i Otac [poput Isusa] biti – doista jest i uvijek je bio – jako, jako dobar.“

8. Nadahnuće za ovu rečenicu izvlačim iz poetske bilješke koju sam pronašao u *The Wesley Study Bible: New Revised Standard Version*, Joel B. Green and William H. Willimon, eds. (Nashville: Abingdon Press, 2009).

Jedan od mnogih problema s takvim gledištem jest taj da su ta različita uvjerenja često međusobno proturječna te da ističu postavke koje se međusobno isključuju. Kada se kršćanstvo promatra u svjetlu drugih različitih religijskih sustava, vidimo da je to jedina vjera koja ističe konačnu tvrdnju da je Isus isključivi put do Boga. Ne može se vjerovati u isključivu tvrdnju Isusa Krista: „Nitko ne dolazi Ocu osim po meni“, a istovremeno i dalje tvrditi kako postoje i neki drugi načini zadobivanja pristupa k Ocu. To bi zapravo nije-kalo samoga Krista, koji je sam izgovorio te riječi. Isus nije rekao: „Ja sam jedan od mnogih puteva k Ocu.“ Nije rekao: „Možeš odabrati da me slijediš ako želiš, ali postoje i druge mogućnosti koje su jednako dobre.“ Isus nije rekao ni: „Kojim god duhovnim putem kreneš, bit će u redu, sve dok si iskren.“ Isus to nikada nije čak ni nagovijestio. Jasno je ustvrdio kako je On jedini put k Ocu.⁹

Nedugo nakon što smo se preselili u novi grad, moja supruga i ja smo imali sastanak u drugom dijelu grada. Vozili smo se u odvojenim vozilima. Budući da je njezin osjećaj za orijentaciju uvijek bio bolji od mog, ona je vodila. Odjednom smo se našli usred gustog prometa te sam je izgubio. Vidio sam ono što sam mislio da je njeno vozilo i krenuo za njim. Kad sam shvatio da slijedim krivo vozilo – već sam bio na potpuno krivoj cesti – bilo je već prekasno da stignem na dogovoreni sastanak. Jednostavno sam se okrenuo i otišao kući. Pouka ove priče je jednostavna: možete biti potpuno iskreni na putu koji odaberete i istovremeno iskreno pogriješiti. Činjenica jest da je potrebno više od iskrenosti kako bi se pronašao pravi put.¹⁰ Za to je potrebna istina! Osoba može dobro napredovati

---

9. To ne ograničava Božji suverenitet da milostivo dopre do pristaša drugih religija i vjerskih tradicija koji mogu umrijeti bez da upoznaju Isusa ili čak nikada ne čuju Isusovo ime. Bog je uvijek slobodan činiti ono što on sam suvereno odluči učiniti. U potpunosti očekujem da ću biti iznenađen milošću pri izmirenju svega i svih.

10. Nitko nije iskreniji o svojoj istini od bombaša samoubojica. Međutim, iskrenost – bez obzira koliko je netko strastveno predan svojoj istini – nije dovoljna, ukoliko nije utemeljena u konačnoj stvarnosti.

u smjeru kojeg je odabrala, ali ako se radi o krivom putu, zapravo uopće nije važno koliko brzo tamo stižemo.

Isusova je tvrdnja radikalno uključiva jer su svi pozvani slijediti put, ali je također istovremeno radikalno isključiva po tome što svaki put kojeg osoba slijedi kako bi pronašla istinu završava kao slijepa ulica – osim ako slijedi jedini mogući Put koji vodi do jedinog istinskog Boga.

Svaka osoba – svatko od nas – duhovno govoreći, snosi krivnju za svaku pojedinu pogrešnu odluku i/ili postupak. Kao rezultat toga, u nekom trenutku shvatimo da smo daleko od Boga. Prorok Izaija jasno kaže: „Poput ovaca svi smo lutali i svaki svojim putem je hodio“ (Iz 53,6). Apostol Pavao to ponavlja u Rimljanima: „Svi su zaista sagriješili i potrebna im je slava Božja“ (Rim 3,23). Zašto? Zato što smo svi u životu krenuli krivim putem. Svi smo odlučili slijediti svoj vlastiti put, umjesto da slijedimo Božju volju i Božji put za svoje živote.

Evandjelje (dobra vijest) je da je Isus došao zbog ljudi poput nas. Drugi pisac evandjelja, Luka, nam kaže da je Isusova namjera bila da „dođe potražiti i spasiti izgubljeno“ (Lk 19,10). Umjesto da nas ostavi da neodlučni stojimo na raskršću, ili još gore, da besciljno slijedimo potpuno krivi put, Isus nam je došao jasno pokazati jedini put do Boga, do nove zemlje Božjeg kraljevstva, put u vječni život.

Jedan komentator parafrazira Isusove riječi ovako: „Ja, ja sam Put prema tamo, i ja, ja sam Istina koja će vas voditi tim Putem, i ja, ja sam Život koji će vam dati snagu da slijedite Istinu na Putu do tamo.“¹¹ „Ja jesam“¹² Put” nije skup pukih uputa ili tragova, nije

---

11. Bruner, *The Gospel of John*, 823.

12. Zamjenica [*ego*, „ja“] je ovdje naglašena, premještajući naglasak s metode na Osobu. Također je vrijedno pažnje i puno je puta bilo istaknuto, da su Isusove izreke „Ja jesam“ u Evandjelju po Ivanu upućivanje na Božji plamteći grm, koji je rekao Mojsiju: „Ja sam koji jesam“ (Izl 3,14). Stoga, „Ja jesam“ u hebrejskim spisima redovito upućuje na JHWH.

samo putokaz – ja jesam Put. Tvrdnja „Ja sam Istina“ nije tek skup životnih načela ili filozofskih pretpostavki – Ja jesam Istina. Na isti način, „Ja sam život“ ne predstavlja alternativni način života s nešto optimističnijim gledištem – Ja jesam jedini stvarni Život, jedini pravi način da se postane istinskim čovjekom.

Tvrdnja Isusa Krista o tome da On nije tek neki put, istina i život, nego da je pravi i jedinstveni Sin Božji, predstavlja sam temelj kršćanstva. To svakako ne znači omalovažavanje drugih vjerskih sustava; to je jednostavno način da se kaže kako postoji tek jedan put do Oca, a taj je kroz Isusa Krista. Isus je jedino sredstvo kojim možemo biti spašeni. Kao što je Frederick Bruner istaknuo, „Istok je vječno žudio za ‘Putem’ (Tao), Zapad za ‘Istinom’ (Veritas), a cijeli svijet (istok, zapad, sjever i jug) za ‘(istinskim) životom’. Isus u svojoj osobi objedinjuje sve troje.“¹³

Zamislite da ste u nepoznatom gradu i nekog pitate da vas uputi do mjesta koje je teško pronaći. Osoba koju ste zamolili za pomoć mogla bi reći nešto poput: „Na sljedećem velikom raskrižju trebate skrenuti desno. Zatim prijeđite trg, prođite pokraj crkve, ostanite u srednjoj traci, koja će vas odvesti direktno u treću ulicu desno, sve dok ne dođete do stajališta s četiri trake.“ Čak i uz jasne smjernice, kada je put kompliciran, velike su šanse da ćete krivo skrenuti ili se izgubiti.

Pretpostavimo da umjesto toga osoba koju tražite za pomoć kaže: „Znate, ne postoji jednostavan način da stignete tamo. Ako nikad prije ondje niste bili, prekomplicirano je. Samo me slijedite. Ili još bolje, dođite sa mnom, ja ću vas tamo odvesti.“ Takva osoba ne samo da postaje vaš vodič, već ona zapravo postaje sam put i vi više ne možete pogriješiti u pronalaženju pravog puta. To je ono što Isus čini za nas. On nam ne daje samo savjete i upute. On s nama

13. Bruner, *The Gospel of John*, 812.

hoda na putu milosti. Doista, on nam ne govori o putu – on postaje Put!

Britanski teolog i svjetski poznati misiolog Lesslie Newbiggin je snažno artikulirao takvu postavku: „Ne radi se o tome da nas on [Isus] uči putu, ili nas vodi na putu: da je tako, mogli bismo mu zahvaliti na njegovom učenju, a zatim taj put nastaviti slijediti samostalno. On sam je put... Slijediti baš taj put predstavlja zapravo jedini put do Oca.“¹⁴

U djelu Alisa u zemlji čudesa, autora Lewisa Carrolla, Alisa dolazi na raskršće te upita nacerenu Mačku: „Hoćeš li mi molim te reći kojim bih putem trebala dalje?“

„To uglavnom ovisi o tome kamo želiš stići“ , rekla je Mačka.

„Svejedno mi je kamo“ , rekla je Alisa.

„Onda nije ni važno kojim putem kreneš“ , rekla je Mačka.

Možda nitko nije elokventnije od Tome Kempenca, u njegovom klasičnom pobožnom djelu *Nasljeduj Krista*, sažeo Isusovu jedinstvenu tvrdnju:

Slijedite me. Ja sam Put, Istina i Život. Bez Puta nema kretanja. Bez Istine nema spoznaje. Bez Života, nema življenja. Ja sam Put kojeg trebate slijediti, Istina u koju trebate vjerovati, Život kojeg se trebate nadati. Ja sam neprikosnoveni Put, nepogrešiva Istina i beskrajni Život. Ja sam pravi Put, vrhovna Istina, Život koji je istinski, blagoslovljen i nestvoren. Ako ostanete na mom Putu, spoznat ćete Istinu, Istina će vas osloboditi i imat ćete život vječni.¹⁵

U Isusu nalazimo Put k Ocu. On je naš put kući.

U Isusu nalazimo Istinu. On utjelovljuje nepromjenjivu, točnu i pouzdanu istinu o karakteru i naravi samog Oca.

14. Lesslie Newbiggin, *The Light Has Come: An Exposition of the Fourth Gospel* (Grand Rapids: Eerdmans, 1987), 181.

15. Toma Kempenc, *Nasljeduj Krista*, Treća knjiga, poglavlje 56 (c. 1418-1427).

U Isusu nalazimo Život – život u izobilju, kako sada, tako i u obećanom novom Božjem stvorenju koje tek treba doći.

To je putovanje u milosti.

ČUDESNA MILOST

Milost sve prožima.

—*Georges Bernanos, The Diary of a Country Priest*

„Amazing Grace“ (prev. čudesna milost) danas je jedna od najpoznatijih i najomiljenijih pjesama na svijetu. Iako je stara više od dva stoljeća, i dalje se pjeva na stotinama jezika i narječja.¹⁶ Njezina poruka nadilazi rasne i religijske podjele te spremno prelazi sve zemljopisne i generacijske granice. Ne morate čak ni biti kršćanin da biste poznavali tekst pjesme i bili dirnuti njegovim značenjem.

Napisao ju je engleski pastor po imenu John Newton. Tijekom ranog dijela svog radnog života, bio je kapetan broda za prijevoz robova i osobno je odgovoran za dovođenje stotina robova iz zapadne Afrike u Veliku Britaniju. Međutim, tijekom strašne morske oluje,

---

16. Dok ovo pišem sjedeći u salonu zračne luke u Johannesburgu u Južnoj Africi, čujem kako jedan od radnika tiho pjevuši ovu pjesmu na svom jeziku - *afrikaansu*. Američki novinar Bill Moyers jednom je prilikom prisustvovao javnoj izvedbi u Lincoln Centru kada je publika pjevala „Amazing Grace“. Bio je do te mjere nadahnut ujedinjujućom snagom te pjesme među kršćanima i nekršćanima, da je napravio istoimenu dokumentarac.

doživio je susret sa smrću i iskustvo obraćenja koje ga je radikalno promijenilo. Poslije toga, više nikad nije bio isti.

Ne samo da je započeo putovanje u milosti s Bogom, već se također duboko pokajao zbog svoje osobne uključenosti u trgovinu robljem. Dao je ostavku na kapetansku dužnost, postao anglikanski pastor, a kasnije je postao mentor Williamu Wilberforceu koji je vodio kampanju za ukidanje ropstva u Britanskom Carstvu. U dobi od osamdeset i dvije godine, dok je ležao na samrti, Newton je izjavio: „Moje sjećanje je gotovo nestalo, ali ipak se sjećam dvije stvari: da sam veliki grešnik i da je Krist veliki Spasitelj.“ Nije dakle čudo da je mogao pisati takvu snažnu poeziju – primio je čudesnu milost, osobno ju je iskusio te bio njome preobražen.

Ovo je knjiga o milosti. Pišem o putovanju u milosti, kojom se sve više suobličujemo Isusu Kristu koji je „Put, Istina i Život“. Milost dolazi u mnogim oblicima. O njoj je pisano u Svetom pismu, susrećemo je u svojim životima, doživljavamo na razne načine, ali njezina narav uvijek ostaje ista. Primamo je osobno kao dar od Boga, surađujući s Bogom, dok s Njime proživljavamo duboko preobražavajući odnos.

Što je milost?

Što je to Božja milost? Kako ulazi u naše živote, kako djeluje na nas, kako nas mijenja, kako nas osnažuje i potiče da živimo kristolikost? Postoji mnogo definicija milosti:

- Božja nezaslužena naklonost.
- Božja nezaslužena ljubav.
- Naklonost dana onome tko je zaslužio nešto sasvim suprotno.

- Apsolutno slobodni izražaj Božje ljubavi, čiji je jedini motiv dobrota i darežljivost onoga koji daje.¹⁷
- Božja neobvezujuća dobrota.

Sva ova određenja pokušavaju opisati neopisive i zapanjujuće aspekte Božjeg odnosa nezaslužene milosti u ljubavi prema čovječanstvu. To jest razlog zašto koristimo izraz „čudesna“ milost. Ona prkosi svim našim ljudskim kategorijama međusobnih transakcijskih odnosa.

Oni koji rade u financijama dobro znaju što je „grace period“. Razdoblja odgode su mali vremenski okviri u kojima je plaćanje moguće odgoditi bez posljedica. Međutim, to „razdoblje odgode“ ima jasno određene uvjete. Traje samo jedno ograničeno vrijeme. Ono će završiti, te ako tada dug još uvijek nije plaćen dužniku će se naplatiti dodatna kazna. Takva je usluga dakle besplatna, ali svakako nije bezuvjetno milosna.

Božja je milost međutim drugačija. Daje se besplatno, pri čemu besplatno ne treba brkati s „bez troškova“ – više o tome na kraju poglavlja. I dobro da je tako, pošto si je ionako ne možemo priuštiti. Nikada ne bismo bili u stanju platiti ili vratiti ono što dugujemo Bogu. Bog svojom milošću čini za nas ono što nikada ne bismo mogli učiniti za sebe. Zato kažemo da je milost nezaslužena. Bog se prema nama odnosi bolje nego što zaslužujemo. To je naklonost koja nam se daje kada zaslužujemo suprotno. I to je ono što nas potiče da slijedimo Isusa u predanom učeništvu.

Najjednostavnija definicija milosti je „dar, poklon“. Apostol Pavao je posudio uobičajenu grčku riječ kharis i tako nam pomogao da iznova zamislimo sveobuhvatno široko značenje svega onog što je Bog učinio za nas u Isusu Kristu (2 Kor 8,9; 9,15; Gal 2,21; Ef 2,4-

---

17. Ovo je slobodna parafraza definicije milosti, koja se pripisuje sada već pokojnom novozavjetnom stručnjaku, lingvistu i misionarskom djelatniku Spirosu Zodhiatesu.

10).¹⁸ Također je važno napomenuti da *kharis* potječe od korijena *khar* – „ono što donosi radost“.¹⁹ Dakle, dana i primljena milost izaziva radost i zahvalnost. U tom je smislu primjereno da primatelji milosti pridonesu nešto zauzvrat: zahvalnost i posvećeni život. To ne znači da božanska milost traži transakcijski odnos. Čežnja (ili iščekivanje) da se usluga uzvрати, zapravo negira snagu dara i darivanja.²⁰ Transakcijsko poimanje uvijek potkopava i obezvjeđuje namjeru dara i darovatelja.

Ako svom prijatelju dam poklon, mogu reći, „Želim ti dati ovaj dar, kao znak svoje ljubavi za tebe.“

Normalni odgovor u tom slučaju bio bi da moj prijatelj primi dar i jednostavno kaže „Hvala“.

No, što ako bi moj prijatelj umjesto toga rekao: „Jako lijepo od tebe. Koliko ti dugujem?“ Jezik darovanja biva promijenjen u jezik transakcije: „Radiš nešto lijepo za mene. Stoga sam ti dužnik.“

Postoji još jedan problem kad se dar milosti pomiješa s transakcijom koja se može otplatiti. Temeljno značenje milosti jest to da ne možemo učiniti ništa kako bi nas Bog više volio. Isto tako, ne možemo učiniti da nas Bog voli manje nego što On to već čini.²¹ Ne postoji ništa tako dobro u nama što nas čini dostojnima ili sposobnima da zaslužimo Božju ljubav i nema ničeg tako lošeg u nama što bi nas

18. Grčka riječ *kharis* prevodi se na latinski kao *gratia*, iz čega mnogi jezici preuzimaju izraz za milost „grace“.

19. Thomas A. Langford, *Reflections on Grace* (Eugene, OR: Cascade Books, 2007).

20. U knjizi *Paul and the Gift* (Grand Rapids: Eerdmans, 2015), John M. G. Barkley iznosi dobro utemeljenu tvrdnju da je ideja „dara“ kao nečeg što se predaje bez naknade, zapravo suvremeni zapadni koncept. Tijekom antike, pa čak i danas u mnogim dijelovima svijeta, darovi se daju uz izrazito očekivanje povrata – čak i da bi se steklo nešto što ojačava društvenu solidarnost. Novozavjetno razumijevanje „dara“ spasenja jest u tome da – iako dar nije zaslužen i uopće se ne može zaslužiti – milost rađa pravednost, a pravednost poslušnost.

21. Philip Yancey, *What's So Amazing about Grace?* (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 70.

moglo odvojiti od ljubavi Božje, koja je u Kristu Isusu, Gospodinu našem (Rim 8,35-39). Bog nas ne voli zato što smo dobri i Bog nas ne mrzi zato što smo loši. Božja suštinska narav je sveta ljubav, što znači da djelo koje najpotpunije karakterizira Boga jest božanska sebedarna milost koja se nesebično izljuje na nas.²²

Philip Yancey dobro uočava kad piše: „Milost znači da nas Bog već ljubi toliko koliko bezgranični Bog uopće može ljubiti.“²³ Pošto nas Bog nije izvorno ljubio zbog našeg dobrog ponašanja, kako bi onda naše bolje ponašanje sada moglo učiniti da nas Bog više ljubi? Slično, kako bi lošije ponašanje moglo učiniti da nas Bog ljubi manje? Ne možete moliti više, davati više, služiti više ili žrtvovati više te tako potaknuti Boga da kaže: „Ona je sada puno bolja. Konačno dolazi k sebi. Zato je sada volim više nego prije.“ Ne. Voljen si sada baš takav kakav jesi. Kad je riječ o Božjoj ljubavi, ništa ne ovisi o tome što činimo ili kako se ponašamo – ne zato što to zaslužujemo, nego zato što je to prva i posljednja sklonost Božjeg srca.

Uobičajena usporedba pravde, milosrđa i milosti ovdje je veoma korisna: Pravda je dobivanje onoga što zaslužujemo. Milosrđe nije dobivanje onoga što zaslužujemo. Milost je dobivanje onoga što ne zaslužujemo.

Isus je ispričao mnoge prispodobe kako bi nam pomogao da zamislimo život iz perspektive kraljevstva. Prispodobe nisu bile samo moralne priče ispričane da bi nam pokazale bolji način života. One nam pomažu da bolje razumijemo koncept naravi Božjeg srca. Raz-

---

22. „Božja najbitnija karakteristika je ljubav. ‘Bog je ljubav’, kaže Ivan jednostavno, ali ipak duboko točno. Božju ljubav možemo okarakterizirati riječju ‘sveta’. Međutim, to samo neznatno doprinosi razumijevanju Boga, stoga što je Božja ljubav po samoj svojoj naravi sveta. Izraz ‘svet’ nas međutim podsjeća da nas Bog nadilazi i da je drugačiji od nas. Bog je svet i po svojoj naravi uvijek drugačiji od nas.“ Diane LeClerc, *Discovering Christian Holiness: The Heart of Wesleyan-Holiness Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2010), 274.

23. Yancey, *What’s So Amazing about Grace?*, 70.

mislite o prisposobama o izgubljenoj ovci, izgubljenom novčiću i izgubljenim sinovima (Lk 15).²⁴ Isus opisuje Boga kao pastira koji je obuzet radošću ne zato što je devedeset i devet ovaca slijedilo pravila, nego zato što je jedna izgubljena ovca ponovno nađena. Isus opisuje Boga kao ženu koja preokrene cijelu kuću u potrazi za dragocjenim novčićem, a kad ga pronade toliko je oduševljena da to želi proslaviti sa svojim prijateljima. Isus također opisuje Boga kao brižnog oca koji željno iščekuje povratak ljubljenog sina. Kad ugleda odlutalog dječaka „dok je još bio daleko“ (Lk 15,20), ispunjen suosjećanjem, razdragan trči sinu u susret kako bi mu zaželio dobrodošlicu kući. Sve su to prikazi naravi Božjeg srca. „Biti nađen“ oduševljava Božje srce! Milost pobjeđuje lutanje, izgubljenost i nevjeru.

Isus je također ispričao prisposobu o radnicima u vinogradu čiji poslodavac svima plaća istu plaću, iako su neki radili puno manje sati od drugih (Mt 20,1-16). Ova priča nema ekonomski smisao i na prvi pogled čini se kao nerazumna poslovna praksa. Ovakvo nepromišljeno ponašanje poslodavca može izazvati otuđivanje najvrjednijih zaposlenika i potaknuti lijenost onih manje motiviranih. Međutim, ovo nije prisposoba o najboljim poslovnim praksama, već prisposoba o ekstravagantnoj Božjoj milosti. Milost nije matematička jednadžba kojom se računaju sati rada. Milost nužno ne slijedi ispravna računovodstvena načela, ona ne nagrađuje radnike koji se najviše trude. Milost se ne odnosi na to tko zaslužuje biti plaćen, već se tu radi o osobama koje bivaju darovane unatoč svojim postupcima. Ako ovo vašim ušima zvuči skandalozno, a vašem zdravom razumu smiješno, onda počinjete shvaćati smisao i značenje milosti.

---

24. Moje korištenje imenice „sinovi“ u množini je namjerno. Isusovo učenje u ovoj prisposobi uči nas da su oba sina bila izgubljena, ali svaki iz svog razloga – no samo jedan od njih je napustio dom.

Milost je osobna

Možemo govoriti o iskustvu milosti jer ono je duboko osobno i ima veze s odnosima. Milost je osobna iz dva važna razloga. Prvi je taj da milost nije stvar. Milost nije roba. To nije neka sveta tvar koja se ulijeva u nas poput nekog „kršćanskog motornog ulja“ da bi pomogla našem učeničkom „motoru“ da radi učinkovitije. Milost je stoga osobna jer dolazi k nama u osobi Isusa Krista, koji je rekao: „Ja sam put i istina i život.“²⁵

Thomas Langford, teolog veselijanske tradicije, drži da se kroz crkvenu povijest vodila borba između dva poimanja milosti:

S jedne strane, o milosti se razmišljalo kao o nečemu što Bog posjeduje i može dati, ili možda kao nešto što osoba može prihvatiti i posjedovati; ili, u širem smislu, neka vrsta ozračja, energije ili snage koja predstavlja Božje djelovanje i pruža kontekst ljudskom životu. S druge strane, milost se poistovjećivala s nekime, sa osobom. Milost je dakle Bog – Bog prisutan među ljudskim bićima. Govoriti o milosti znači govoriti o Božjoj prisutnosti i brižnoj interakciji sa stvorenjem. Takvim shvaćanjem, razmatranja o milosti temelje se na razmišljanjima o Isusovom životu, smrti i uskrsnuću. Isus Krist jest milost; milost jest Isus Krist.²⁶

Zapanjen sam snagom i težinom izjave Diarmaida MacCullocha, u njegovoj monumentalnoj povijesti kršćanstva: „Osoba [Pavao], a ne sustav, zarobljena je pri tajanstvenim događajima na putu za Damask“.²⁷ Savao iz Tarza – kasnije preimenovan u Pavla apostola – na mnogo načina nije bio spreman za ovo čudesno otkrivenje. Bio je predan vjerskom sustavu, tradiciji, Zakonu kojeg je jako dobro

---

25. Kad Evanđelje po Ivanu govori o Duhu Svetom kao o „drugom“ Zagovorniku, to znači da će Duh Istine nastaviti službu Isusa Istine (14,6; 16 – 17).

26. Langford, *Reflections on Grace*, 18.

27. Diarmaid MacCulloch, *Christianity: The First Three Thousand Years* (New York: Penguin Books, 2009), 9.

poznavao. Bio je njegov dobro obučeni i strastveni branitelj – no promijenio ga je susret s Osobom Isusa iz Nazareta, kojeg Pavao kasnije identificira kao Krista Gospodina.

Pavlov prethodni sustav vjerovanja bio je potpuno držanje Zakona. Nakon iskustva na putu za Damask (Dj 9,1-22) stvari je vidio drugačije. I dalje je vjerovao da je Zakon dobar – ali nepotpun. Kada je upoznao Osobu, premjestio je fokus s onoga što je dobro (njegovo židovsko naslijeđe) na neusporedivo bolje: na Isusa Krista. Kroz iskustvo intimnog susreta s Kristom otkrio je pravednost koja nije bila njegova pravednost.²⁸ Pavao je vjerovao da bi odnos vjernika prema Kristu (osobi) mogao postati toliko prisnan da bi se o njemu moglo govoriti kao „jedinstvo u Kristu“, što ukazuje na potpunu sjedinjenost. Jedinstvo za Pavla nije bio apstraktni, grčko-rimski, platonski koncept. Isus Krist bio je (jest) pravo ljudsko biće u tadašnjem povijesnom vremenu i prostoru. On nije poput nas samo u svojoj ljudskosti, već je – kao onaj kojeg je Pavao susreo na putu u Damask – uskrsla, transcendentna osoba čiji su život, smrt, uskrsnuće i uzašašće preokrenuli našu katastrofalnu sudbinu pada (1 Kor15,22).

U vrlo stvarnom smislu, promjena imena iz Savao u Pavao bila je više od obraćenja – bilo je to probuđenje: „odmah mu s očiju spadde nešto kao ljuske te on progleda“ (Dj9,18). Bila je to regeneracija. Pavao je dobio čisti, nepatvoreni dar, koji sam nije mogao zaslužiti. Sada je mogao uvidjeti kako je Zakon cijelo vrijeme upućivao – na Osobu. Zato će kasnije i napisati: „A mi propovijedamo Krista raspetoga: Židovima sablazan, poganima ludost, pozvanima pak – i Židovima i Grcima – Krista, Božju snagu i Božju mudrost“ (1 Kor 1,23-24). To je bilo skandalozno za one koji su vezani židovskim za-

28. *Dikaioun*, „biti pravedan“ (ili u obliku kojeg je proslavila protestantska reformacija u šesnaestom stoljeću, „biti opravdan“) znači da postoji milost koja je izvan nas samih.

konom i tradicijom te ludilo za one zaokupljene elitnom grčkom kulturom i zapadnim filozofskim svjetonazorima. Ali, za one koji su mogli vjerovati da je Isus Krist Božji pomazanik (grč. *khristos* „pomazanik“), milošću Božjom on je postao njihovo spasenje.²⁹

Prvi kršćani nisu propovijedali religijski sustav. Navješćivali su Osobu. U Islamu, Riječ je postala knjigom (Qu'ran); dok se u kršćanstvu Riječ utjelovila (Iv 1,14).³⁰ Riječ se utjelovila u ljudskom biću. Vječni, jedan Bog, postao je osoba. Utjelovljenje. Prvi kršćani nisu dali svoje živote za neku teoriju, načelo ili puku životnu silu. Bilo je to za Osobu i radi Osobe – stvarne osobe koja je bila razapeta i pokopana, koja je stvarno uskrsnula od mrtvih kao prvi plod novog stvaranja, koja je zaista uzašla na nebo i koja će se zaista vratiti.

Ne poznajem nikoga tko bi to bolje artikulirao od Dietricha Bonhoeffera: „S apstraktnom idejom moguće je ući u odnos formalnog znanja, oduševiti se njome, a možda je čak i provesti u praksi; ali, ideja se nikada ne može slijediti u osobnoj poslušnosti. Kršćanstvo bez živoga Krista neizbježno je kršćanstvo bez učenja, a kršćanstvo bez učenja uvijek je kršćanstvo bez Krista.”³¹

Stoga, putovanje u milosti nije slijeđenje sustava, knjige, priručnika, denominacije ili tradicije. Mi slijedimo, štujemo i služimo Isusu Kristu. Milost je rezultat svih dobrobiti života, službe, smrti, uskrsnuća i uzašašća Isusa osobno, koji je Krist i Gospod.

Kristocentrični (na Isusa usmjeren) prikaz milosti ne smije zanemariti robusniju trinitarnu teologiju milosti (Bog kao Stvoritelj i Otac; snaga Duha Svetoga u životu vjernika). Razumijevanje milosti

29. *Strong's Concordance of the New Testament* navodi da se grčki izraz *kharis*, „milost“ pojavljuje najmanje osamdeset osam puta u Pavlovim pismima crkvi 1. stoljeća.

30. Ovu važnu odrednicu dugujem Danielu Gomisu, regionalnom direktoru za Afriku Crkve Isusa iz Nazareta.

31. Dietrich Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship* (New York: Macmillan Company, 1949), 63-64.

kao Osobe znači zapamtiti da se sve što osobno spoznamo o Bogu najjasnije otkriva u životu, učenju i iskustvu osobe koju je Bog odabrao objaviti. Cilj svakog kršćanskog učenja je oblikovati primatelje milosti na sliku i priliku Isusa Krista. Milost dakle nije stvar ili pojava – milost je osoba.

Ova nas tvrdnja vodi do drugog razloga zašto je milost osobna: milost dolazi svakoj osobi prema njegovoj ili njezinoj specifičnoj potrebi ili sposobnosti primanja. Svaka osoba na jedinstven način prima i prisvaja milost.

Imam puno prijatelja, ali sa svakim od njih imam drugačiji odnos, pošto je svaki od njih jedinstven. Imam troje djece i sve ih volim jednako, ali se ne mogu prema svima odnositi na isti način. Svaki je različit, pa se moj roditeljski pristup prilagođava svakom od njih. To je pravi način kako u ljubavi biti prijatelj i roditelj.

Isto tako, svaka osoba prima i prisvaja milost na jedinstveni način jer milost iskusimo tek u osobnom odnosu s trojednim Bogom. Milost nam je dana od Oca, obogaćena kroz Isusa Krista i osnažena Duhom Svetim. Milost je osobna jer nam dolazi u osobi, prilagođena našim potrebama. Kako nam Bog daje više od sebe, tako primamo više milosti.

Milost ima visoku cijenu

Dietrich Bonhoeffer nas podsjeća da, iako je besplatna, milost ne dolazi bez troškova. U prodornom odlomku iz njegove najpoznatije knjige *The Cost of Discipleship* (Cijena učenja), Bonhoeffer ističe razliku između jeftine i skupe milosti, kao odsustvo zahtjeva za pravim učenjem ili očekivanje istog: „Jeftina milost je milost

bez učeništva, milost bez križa, milost bez Isusa Krista, živog i utjelovljenog.”³²

Bonhoeffer nadalje otvoreno tvrdi da je jeftina milost „smrtonosni neprijatelj naše crkve“, „najgorči neprijatelj učeništva“ i bila „propast za više kršćana od bilo koje zapovijedi na djelovanje“.³³ Neki mogu reći da su opravdani samo milošću kao Božjim darom, ali plod opravdanog življenja jest onaj koji je napustio sve i slijedio Krista.³⁴ A razlog tomu je, kao što ispravno ističe Bonhoeffer, to što kada netko čuje Isusov poziv da ga slijedi, učenikov odgovor prvenstveno je čin poslušnosti, prije svakog doktrinarnog ispovijedanja vjere (Mk 2,14).³⁵

Bonhoeffer nastavlja s opisom kako je milost skupa i zašto je cjelovito i predano učeništvo jedini pravi odgovor na Isusov poziv.

Milost je skupa jer nas poziva da slijedimo, a milost je zato što nas poziva da slijedimo Isusa Krista. Skupa je jer čovjeka košta života, a milost je jer čovjeku daje jedini pravi život. Skupa je stoga što osuđuje grijeh, a milost je zato što opravdava grešnika. Iznad svega, skupa je zato što je Boga koštala života Njegova Sina: „kupljeni ste za cijenu“, a ono što Boga toliko košta ne može nama biti jeftino. To je iznad svega milost jer Bog život svoga Sina nije smatrao prevelikom cijenom za naš život, nego ga je predao za nas. Skupa milost jest Božje utjelovljenje.³⁶

Život učeništva je putovanje u milosti. Počinje s milošću, osnažuje se milošću i prožet je milošću od početka do kraja. Nema pravog učeništva ako ne slijedimo ponizno Isusov put. Božja se milost

32. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 47-48.

33. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 45, 55, 59.

34. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 55.

35. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 61.

36. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 47-48.

može primiti kao dar – besplatno – ali ne može ostati odvojena od učeništva.

Milost je čudesna

Philip Yancey prepričava scenu iz filma *Posljednji car*, o dječaku koji je pomazan za posljednjeg kineskog cara. Živi luksuznim životom s brojnim slugama koji spremno odgovaraju na svaku njegovu zapovijed.

„Što se događa kad pogriješite?“ pita njegov brat.

„Kad ja pogriješim, netko drugi bude kažnjen“, odgovara dječak car. Kako bi to demonstrirao, dječak car razbije dragocjeni predmet, a jedan od slugu biva pretučen zbog prijestupa.³⁷

To je bio drevni običaj kraljeva i careva. Nije bio ni pravedan ni milosrdan. Onda je netko stigao s drugoga svijeta. Bio je to Kralj koji je donio novo značenje koncepta autoriteta. Preokrenuo je stari poredak i inaugurirao novo kraljevstvo. Kada njegovi slugue padnu u grijeh, ovaj Kralj preuzima njihovu kaznu. Yancey o tome razmišlja: „Milost je besplatna samo zato što je davatelj sam snosio troškove.“³⁸

To nije pravda ili milosrđe – to je milost. Skupa i dragocjena milost. To je možda razlog zašto još uvijek danas pjevamo Newtonovu pjesmu. Milost jest čudesna.

Pogledajmo sada kako se ta obilna Božja milost očituje u našem svakodnevnom življenju. Jedno je znati značenje milosti, lijepo je znati da nas Bog tako voli, ali što to zaista znači u mom životu? Kako milost izgleda onda kada je vidim? Što milost čini kada je doživim? Kakvu razliku čini milost u mom svakodnevnom životu?

Milost se doživljava na višestruke, fino iznijansirane, različite načine. U preostalom dijelu ove knjige istraživat ćemo mnogostruke načine putovanja u milosti.

37. Yancey, *What's So Amazing About Grace?*, 67.

38. Yancey, *What's So Amazing About Grace?*, 67.

PUT

Tražeci milost (koja se također naziva prethodnom milošću), Bog ide ispred nas kako bi nam pripraviio put i uveo nas u odnos sa samim sobom.

TRAŽEĆA MILOST

Ta Sin Čovječji dođe potražiti i spasiti izgubljeno! -Lk 19,10

Učeništvo je slično dugom poslušnom kretanju u istom smjeru s Isusom kao vodičem i suputnikom.³⁹ To nazivamo putovanjem u milosti. Putovanje u milosti uvijek je dinamično, jer je u srži odnosne naravi. Hodanje u vjeri više je avantura nego muka i više je užitak nego dužnost, pri čemu je svaki korak na putu učeništva uronjen u Božju milost. Božju milost doživljavamo na različite načine kroz različita razdoblja našeg života. Iako svi aspekti milosti ne slijede uvijek pravilno jedan iza drugog, razlikuju se po svrsi koju ispunjavaju na našim putovanjima učeništva.⁴⁰

---

39. Izraz „dugo poslušno kretanje u istom smjeru“ posuđen je iz knjige o učeništvu, čiji je autor pastor-teolog Eugene Peterson, *A Long Obedience in the Same Direction: Discipleship in an Instant Society* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1980).

40. Iako se milost možda ne može doživjeti postepeno, teolozi upućuju na red spasenja (*ordo salutis*). Ipak, Diane LeClerc ističe važnu bit: „Budući da se ovo često smatra nizom koraka u kršćanskom životu, neki teolozi radije koriste izraz *via salutis*, ili „put spasenja“, kako bi naglasili laku mogućnost prelaska iz jednog stanja u drugo“. *Discovering Christian Holiness: The Heart of Wesleyan-Holiness Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2010), 315.

Postoji barem pet biblijskih motiva koji prikazuju kako doživljavamo Božju milost. To ne znači da postoji klasifikacija milosti, kao da bi se milost mogla razlučiti u različite kategoričke mjere ili vrste.⁴¹ Kao što nas Jack Jackson upućuje: „Božja je milost u jedini“,⁴² ili kao što kaže John Wesley, Božja je milost jednostavno „Božja ljubav“.⁴³ Da bi izbjegao ovu tendenciju klasificiranja različitih vrsta milosti, Wesley se odlučio usredotočiti na iskustvenu prirodu milosti: „Ovisno o stupnju učenja, ljudi različito doživljavaju Božju milost. Oni koji su u prirodnom stanju (pretkršćanskom) doživljavaju milost koja prethodi; jednom kada su probuđeni, doživljavaju milost na uvjeravajući i opravdavajući način; te onda konačno, kada su opravdani, doživljavaju milost koja djeluje posvećujući njihove umove i srca.“⁴⁴ Jacksonov opis Wesleyjeve teologije je ovdje lijepo napisan, logičan, ali istovremeno prilagodljiv, praveći razliku između milosti kao stvari ili pojave i milosti kao putovanja u razvoju odnosa, koje uključuje životne okolnosti i iskustva, božanska poslanja i providnost. Milost je osoba i očituje se na osobne načine.

Imajući sve to na umu, predložimo sljedeće nazive koji će nam pomoći da bolje razumijemo kako doživljavamo Božju ljubav na

---

41. To je bila glavna tvrdnja u prošlom poglavlju. Milost nije stvar ili pojava – milost je osoba i osobne je naravi. Tom Noble sugerira da tendencija tretiranja milosti kao neke objektivne sile ili supstance dolazi iz srednjovjekovnog augustinizma kada su se bile pojavile različite vrste milosti koje su se mogle „unijeti“ u kršćane. Takva tendencija proširila se u protestantskoj skolastici sedamnaestog stoljeća. „Takav skolastički model poimanja milosti podrazumijeva inherentne probleme, posebice tendenciju da se dokine Božje osobno djelovanje, zamjenjujući tako osobno djelovanje Duha Svetoga s neosobnim supstancom koja se naziva ‘milost.’” T. A. Noble, *Holy Trinity: Holy People: The Theology of Christian Perfecting* (Eugene, OR: Cascade Books, 2013), 100.

42. Jack Jackson, *Offering Christ: John Wesley’s Evangelistic Vision* (Nashville: Kingswood Books, 2017), 53.

43. John Wesley, „Sermon 110: Free Grace”, u *The Bicentennial Edition of the Works of John Wesley: vol. 3, Sermons III: 71-114* (Nashville: Abingdon Press, 1986), 3.544, dio 1.

44. Jackson, *Offering Christ*, 53.

putu u milosti, imajući na umu da se ne radi o različitim vrstama milosti već da su to različiti načini na koje možemo tijekom naših života doživjeti Boga kao personificiranu Milost.⁴⁵

- Tražeća milost
- Spasonosna milost
- Posvećujuća milost
- Podržavajuća milost
- Dovoljna milost

U poglavljima koja slijede istražiti ćemo svaki od tih motiva i to biblijski, teološki i iskustveno. Počnimo s milošću koja nas traži.

Milost koja ide ispred nas

Božja milost ne počinje u trenutku našeg spasenja. Ona prethodi čak i našoj svijesti o potrebi za Bogom. Mi prirodno ne tražimo Boga; Bog traži nas. Teološki izraz za djelovanje kojim nas Bog želi približiti sebi je prethodnička milost. Prethodnička milost jednostavno znači da Bog dolazi k nama prije nego što mi dođemo k Bogu. Božja milost nas aktivno traži i nalazi ondje gdje jesmo.

Kršćani će ponekad započeti svjedočanstvo o svom iskustvu obraćenja izjavom o tome kako su „došli Kristu“ na tom i tom mjestu ili u neko određeno vrijeme. Radi se o istinskim pokušajima da se ispriča vrijeme i mjesto susreta s Bogom te doživljaj novog rođenja u Kristu. Međutim, izraz „doći Kristu“ nije u potpunosti točan, pošto nitko nikada ne dolazi Isusu Kristu. Isus Krist dolazi k nama.

---

45. William Greathouse i H. Ray Dunning poimaju „spasenje“ kao teološki pojam širokog značenja na sljedeći način: „[Spasenje] obuhvaća cjelovito Božje djelovanje sa svrhom obnavljanja čovjeka u njegovo izvorno stanje. Započinje s inicijalnom fazom koja podrazumijeva sve aspekte obnavljanja, uključujući završnu fazu ‘glorifikacije’.“ William M. Greathouse i H. Ray Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1982), 75. Greathouse i Dunning nadalje pojašnjavaju kako spasenje nije ograničeno na pojedinačni događaj ili iskustvo: „Novi zavjet govori o spasenju u tri vremena: prošlo, sadašnje i buduće.“

U vrlo važnom pismu, koje je napisao prvim poganskim kršćanima, apostol Pavao kaže: „I vi bijaste mrtvi zbog prijestupâ i grijehâ u kojima ste nekoć živjeli po Eonu ovoga svijeta... Ali Bog, bogat milosrđem, zbog velike ljubavi kojom nas uzljubi, nas koji bijasmo mrtvi zbog prijestupâ, oživi zajedno s Kristom – milošću ste spašeni!“ (Ef 2,1-2; 4 – 5). Obratite pozornost na riječ koju Pavao posebno naglašava: mrtvi. Pavao to shvaća vrlo ozbiljno. On ne kaže da smo bili „bolesni“ ili „sputani“ u svojim grijesima. Ne, bili smo mrtvi u svojim grijesima.

Prema Bibliji, postoje tri vrste smrti: tjelesna, duhovna i vječna. Pavao opisuje duhovnu smrt. Živjeli smo, disali i prolazili kroz život, ali smo zbog grijeha bili duhovno mrtvi. Osoba može biti tjelesno živa i hodati uokolo, ali iznutra je izgubila sposobnost reagiranja na duhovne stvari, pošto nema duhovni osjet. Zato se netko tko je duhovno mrtav ne povezuje s duhovnom istinom. Za njega to nije stvarno, baš kao što mrtav čovjek primjerice nema osjetilo mirisa. Mrtvi ljudi ne mogu reagirati, nisu povezani s drugima i nisu svjesni svoje okoline.

Pavao kaže da smo svi bili u tom stanju hodajućih mrtvacâ poput *zombija*. Budući da mrtvi ne mogu reagirati na vanjske poticaje, niti jedna duhovno mrtva osoba ne može „doći Kristu“ svojom vlastitom snagom. Pomoć mora doći izvana. Stoga, prema Pavlu i drugim biblijskim svjedocima, Bog intervenira ulazeći u našu očajnu situaciju i čini za nas ono što sami ne možemo učiniti za sebe: Bog nas susreće tamo gdje jesmo. Snagom Duha Svetoga, Bog se kreće prema nama i budi naša duhovna osjetila. Ta nas stvarnost uvođi u duboko razmišljanje: čak i naša sposobnost da odbijemo Božju inicijativu moguća je samo zato što smo već imali susret s Božjom prethodnom milosti. Slobodni smo odgovoriti Bogu samo zato što je Bog oslobodio našu duhovnu svijest. Kretanje milosti nad nama prethodi svakom našem odgovoru kojeg upućujemo Bogu.

„Uspavana ljepotica“ svima je poznata bajka o princezi koja je začarana urokom zle kraljice. Princeza ostaje u trajnom stanju spavanja, a jedini način da se probudi je da primi poljubac njezinog princa. Taj će je poljubac probuditi iz komatoznog stanja i izbaviti iz beznadne uspavanosti. Iako je to samo bajka, simbolično prikazuje kako djeluje prethodnička milost. Biblija kaže da je svaka ljudska duša u stanju duhovnog smrtnog sna te da se nismo u stanju sami dovesti u stanje duhovne svijesti. Tada dolazi princ i daje poljubac te čarolija biva razbijena, a mi bivamo probuđeni za novu stvarnost koju do tada nismo poznavali. Kao što brižni otac iz Luke 15 trči prema svom osramoćenom sinu, tako i ovaj poljubac predstavlja prethodnu milost. Ponovno pročitajte riječi iz ove dirljive prispodobе, no sada očima prethodničke milosti: „Dok je još bio daleko, njegov ga otac ugleda, ganu se, potrča, pade mu oko vrata i izljubi ga... jer sin mi ovaj bijaše mrtav i oživje, izgubljen bijaše i nađe se! I stadoše se veseliti.“ (Lk 15,20.24).

John Wesley i prethodnička milost

Naš teološki prethodnik John Wesley imao je puno toga za reći na temu prethodničke milosti. Nije vjerovao da pravo učeništvo počinje tek nakon obraćenja i tvrdio je da Božja milost djeluje unprijed pobuđujući u ljudima želju da počnu tražiti Boga. Ta želja označava početak buđenja.⁴⁶ Tražimo Boga samo zato što Bog prvi traži nas.

John Wesley nije bio prvi koji je usvojio postavku značaja i snage prethodničke milosti koja djeluje u životima svih ljudi, ali je zasi-

46. Jackson, *Offering Christ*, 43-44. Vidi također Randy Maddox, *Responsible Grace: John Wesley's Practical Theology* (Nashville: Kingswood, 1994), 8.

gurno osobno doprinio konačnom oblikovanju reda spasenja.⁴⁷ Ponekad je nazivajući „preventivnom milošću“, Wesley je vjerovao da je Božja milost aktivna u životima svih nas već od rođenja, nastojeći nas privući u vječni život u Isusu Kristu. To vrijedi čak i za one koji nikada nisu čuli naviještanje evanđelja. Božja prethodna prisutnost i djelovanje kroz Duha Svetoga jest milost koja „ide ispred“ susreta s evanđeljem, duhovnog buđenja i obraćenja.

Božjoj milosti nitko nije stran i svatko je objekt Isusovog spasonosnog truda. Kao pala ljudska bića, „bijasmo mrtvi zbog prijestupâ i grijehâ“ (Ef 2,1), izgubili smo sposobnost doći Bogu svojom vlastitom snagom i voljom. Stoga je Bog uvijek prvi u svim probuđenjima, obraćenjima i preobraženjima. Ovu početnu aktivnost Duha Svetoga nazivamo „prethodničkom“ jer ona uvijek prethodi našem odgovoru. Netko može sam doći do vjere u Isusa Krista, ali nitko nikada „ne dolazi Kristu“ ako ga najprije Bog nije privukao i to mu omogućio. Isus je rekao svojim učenicima da će to biti djelo Duha Svetoga (Iv 16,5-15; vidi također Iv 6,44).

Kao što to kaže Lovett Weems, „Bog nas traži prije nego što mi uopće započnemo svoju potragu za Bogom. Inicijativa spasenja je od samog početka Božje djelo. Prije nego što poduzmemo i jedan korak, Bog je već tu.“⁴⁸ Milosti se može odoljeti, ali nitko ne ostaje bez poziva na osobni odnos s Bogom. Ono što to znači u veslijanskoj tradiciji svetosti je da kada dijelimo evanđelje, nikada se ne susrećemo s moralno neutralnim kontekstom. Ne postoji osoba na koju već nije utjecala prethodnička milost. Neki će svakako biti više ili manje spremni čuti i prihvatiti evanđelje, ali možemo biti sigurni

47. U katoličkoj je tradiciji „aktualna milost“ podijeljena na dva dijela: „djelujuća prethodna milost“ i „suradujuća naknadna milost“.

48. Lovett H. Weems, Jr., *John Wesley's Message Today* (Nashville: Abingdon Press, 1991), 23.

da je Bog već vjerno djelovao u njihovim životima puno prije našeg dolaska na pozornicu.

Božja ponuda spasenja nije prisilna. Uzajamna ljubav po samoj svojoj naravi (osnova svakog pravog odnosa) pretpostavlja slobodu prihvaćanja ili odbijanja ponuđene ljubavi. Ipak, prethodnička milost prethodi našem odgovoru, ali također i omogućuje naš odgovor. To je redosljed otkupljenja i početak učenja. Bog započinje; mi odgovaramo. Milost uvijek dolazi prva.

Afirmiranje onoga što Bog čini u našim životima

Cijeli Novi zavjet svjedoči, a pisma apostola Pavla posebno naglašavaju da „kada je osoba došla do vjere u Isusa kao uskrsloga Gospodina, sam taj događaj predstavlja znak djelovanja Duha kroz evanđelje te ako je Duh započeo to ‘dobro djelo’ kojemu je dotična vjera prvi plod, tada možete biti uvjereni da će Duh dovršiti svoj posao.“⁴⁹ Međutim, ovo jamstvo ne negira važnost ljudskog sudjelovanja. Odnos podrazumijeva suradnju.

Pavao naglašava tko je taj koji započinje i završava put milosti: „uvjeren u ovo: Onaj koji otpoče u vama dobro djelo, dovršit će ga do Dana Krista Isusa.“ (Fil 1,6).⁵⁰ Štoviše, Isusov učenik (i crkva) treba „sa strahom i trepetom radite oko svoga spasenja! Da, Bog u svojoj dobrohotnosti izvodi u vama i htjeti i djelovati“ (Fil 2,12-13).⁵¹ Potaknuti milošću, trebamo odraditi u svijetu ono što Bog radi u nama. U tom smislu, raspoložemo s mnoštvom korisnih biblijskih primjera.

Bog je došao Abrahamu u mjestu zvanom Ur, u zemlji Kaldejaca (današnji Iran). Bog je pokrenuo poziv: Velik ću narod od tebe uči-

49. N. T. Wright, *Paul: A Biography* (San Francisco: HarperOne, 2018), 96.

50. Uočite da je Bog onaj koji inicira i onaj koji omogućava putovanje u milosti. 51. Ovdje dodajem „crkva“ zato što je riječ „vi“ u množini.

nit, blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličati, i sam ćeš biti blagoslov“ (Post 12,2). Tko je dakle prišao prvi? Svakako Bog. Tko je započeo djelo spasenja u Abrahamu? Svakako Bog. Abraham je međutim bio taj koji je trebao poslušno odgovoriti, kako bi u svijetu odradio ono što je Bog činio za njega. Bog je u snu prišao Jakovu, objavljujući mu prizor ljestvi do neba (Post 28,10-22) te se poslije hrvao s njim na rijeci Jabok (Post 32,22-32). Tko je prišao prvi? Svakako Bog. Tko je započeo dobro djelo u Jakovu? Svakako Bog. Ipak, Jakov je trebao odraditi ono što je Bog činio za njega.

Mojsije je bio stotine milja daleko od svega kada mu se Bog objavio kao gorući grm i pozvao ga da izbavi njegov narod iz ropstva u Egiptu (Izl 3,1 – 4,17). Tko je prišao prvi? Bog je to učinio. Tko je započeo dobro djelo u Mojsiju? Bog je to učinio. Ipak, Mojsije je trebao odraditi ono što je Bog činio za njega.

Živi se Krist ukazao Savlu (ili ga je uhvatio na prepad) na putu za Damask (Dj 9,1-19). Savao nije tražio Boga. Bio je u misiji progona kršćana. Tko je dakle prišao prvi? Svakako Bog. Tko je započeo dobro djelo u Savlu (koji je ubrzo postao Pavao, apostol poganima)? Svakako Bog. Ipak, kao što će Pavao kasnije reći u svom pismu crkvi u Filipima, morao je odraditi ono što je Bog činio po njemu.

Eunuh iz Afrike na pustinjskoj cesti u Judeji (Dj 8), Kornelije kroz viziju u tri popodne (Dj 10), Lidija uz obalu rijeke (Dj 16): što im je svima zajedničko? Ove i mnoge druge slične priče prikazuju ljude koji u vjeri odgovaraju Bogu, koji je njima prvi prišao. Svi su oni odradili ono što je Bog činio u njima.

Postoji dosljedan obrazac Božjeg djelovanja kroz prethodnu milost, te ljudi koji odgovaraju u vjeri. Britanski misiolog Lesslie Newbigin poznat je po uzrečici: „Vjera je ruka koja hvata dovršeno Kristovo djelo i čini ga svojim.“ Ne uklanja potrebu za odgovorom, ali prethodnička milost uvijek dolazi prva. Čak je i Augustin, upor-

ni zagovornik predodređenja, potvrdio: „Onaj koji nas je stvorio bez nas samih, neće nas ni spasiti bez nas samih.“⁵²

Providnost i prethodnička milost

Postoji razlika između providne milosti i prethodničke milosti. Providnost je način na koji Bog osigurava održavanje i osigurava da su potrebe stvorenja zadovoljene, podrazumijevajući pritom i ljudska bića.⁵³ Bog „osigurava“ ili „brine“ (Post 22,8.14) da osigura sve što je potrebno za svijet i pojedince.

Način na koji Božja providnost prožima život svake osobe ostaje duboko tajanstven. Kada i gdje, te u kojoj obitelji netko dođe na svijet, pitanje je providnosti. Zašto se neka osoba rodi u hinduističkoj obitelji u Indiji 1765., dok se druga rodi u kršćanskoj obitelji u Mozambiku 2020., stvar je providnosti. Božja providnost nosi različite stupnjeve duhovne odgovornosti. Onaj kome je dana prilika da čuje evanđelje tijekom svog života bit će suđen drugačije od onoga koji nikada nije čuo Isusovo ime. Isusova prisposoba o vjernom i mudrom sluzi govori puno više od pukog materijalnog posjedovanja – podrazumijeva upravljanje Božjom milošću. „A onaj koji nije znao, ali je učinio što zaslužuje udarce, dobit će malo udaraca. Kome je god mnogo dano, od njega će se mnogo iskati. Kome je mnogo povjereno, više će se od njega iskati“ (Lk 12,48). Nemaju svi jednake mogućnosti i isti temelj na kojem stoje. Nekima se daje više, a neki-

52. Navedeno u John Wesley, *The Works of the Rev. John Wesley* (Kansas City, MO: Nazarene Publishing House, n.d., Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1958.), VI, 513.

53. Riječ „providnost“ dolazi od dvije latinske riječi: *pro* „prema“ ili „za“ te *videre* „vidjeti“. Providnost se ponekad poima kroz dvije kategorije: „opća providnost“ Božja briga za cijeli svijet; te „posebna providnost“ Božje djelovanje u ljudskim životima.

ma manje. Darovanje „više“ podrazumijeva veću potrebu za odgovorom. To su sastavnice božanske providnosti.

Ako je providnost da nas Bog negdje postavlja, onda se prethodnost odnosi na mnogostruke načine na koje nas Bog susreće. Svatko prima istu milost koja prethodi spasenju. Međutim, prilike za odgovor su različite. Bog se ustrajno i strpljivo pruža svima. Takvo vjerovanje jasno razlikuje kršćanstvo od drugih svjetskih religija koje uče da će Bog odgovoriti ako ljudi prvi krenu prema Bogu. Kršćanstvo preokreće redosljed stvari: Bog uvijek djeluje prvi i tako omogućuje odgovor.

Bog pokreće dobro djelo milosti i mira. Otkupljenje i novo stvaranje uvijek počinju Božjom inicijativom. Tu postavku ništa ne otkriva više od uvjerenja da je Otac poslao Isusa Krista u svijet. Bog uvijek djeluje prvi. Božji Sveti Duh probuđuje svijest ljudi i upućuje na njihovu potrebu za spasenjem, uvjerava ih u postojanje grijeha te primjenjuje Kristovo otkupljenje na njih, dok oni odgovaraju u vjeri.

Za Johna Wesleyja, duhovno je buđenje više od savjesti: „Nema čovjeka, osim ako je ugasio Duha, koji je potpuno lišen Božje milosti. Niti jedan živući čovjek nije u potpunosti lišen onoga što se vulgarno naziva prirodnom savješću. Svaki čovjek raspolaže nekom mjerom te svjetlosti... koja obasjava svakog čovjeka koji se rađa u svijet. I svatko se... osjeća manje-više nelagodno kada se ponaša protivno svjetlu svoje vlastite savjesti. Dakle, nitko ne griješi zato što nema milosti, već zato što ne koristi milost s kojom raspolaže.“⁵⁴ Nemirna savjest, sve veća svijest o tome što je dobro i loše te buđenje duhovne svjesnosti predstavljaju Božji milosni dar svima. To uvjerenje ima važne posljedice za evangelizaciju u veslijanskom duhu.

---

54. Wesley, *Works*, VI, 512.

Prethodnička milost i evangelizacija

Jednom sam se susreo s grupom kršćanskih pastora koji žive u okruženju gdje je teško biti Kristov sljedbenik. Legalno je biti kršćanin, ali postoje strogi nacionalni zakoni protiv prozelitizma iz jedne vjere u drugu. Otvorena kršćanska evangelizacija strogo se kažnjava zatvorom, pa čak i smrću. Pitao sam pastire kako se evangelizacija provodi u takvom neprijateljskom i opasnom okruženju. Nakon nekoliko trenutaka šutnje, jedan od pastora je odgovorio: „Snovi“. Nisam razumio pa sam ga zamolio da pojašni. „Ne deseci, već stotine naših susjeda sanjaju noću snove. Uskrsli im se Krist ukazuje u svoj svojoj ljepoti i veličanstvu. Kad se probude, dolaze i traže. ‘Pričaj o tom čovjeku koji nam noću dolazi u snovima.’ Kad pitaju, imamo obvezu odgovoriti. Mi dakle ne evangeliziramo, već samo svjedočimo naše vlastito iskustvo kako bismo im objasnili njihova iskustva. Mnogi tako predaju svoje živote Kristu.“

Na mjestima gdje se crkva susreće sa zatvorenim vratima, Duh Božji ide ispred nas. Prethodnička Božja milost ne poznaje granice i zapreke. Božja ljubav neumoljivo dopire do najtežih, najotpornijih i najneprijateljskije raspoloženih ljudi. Oni možda nikada na ljubav neće odgovoriti poslušnom vjerom, ali ne mogu pobjeći od sveopće Božje prisutnosti. Bog ih neće prestati voljeti i privlačiti k sebi.

To je uvijek jednako ponavljana priča koju uprizoruje *The Jesus Film*. Ovaj film dramatično prepričava Kristov život. Bio je djelotvoran instrument Božje milosti u životima mnoštva ljudi diljem svijeta. Prikazan je ljudima u dalekim krajevima, gdje se nikada nije izgovorilo Isusovo ime. Jedna priča govori o poglavici plemena koji je tijekom predstave ustao i rekao: „Stani! Znamo tog čovjeka! On se ukazao našim precima prije mnogo godina i otkrio priču o spasenju. Rekao je da će nam jednog dana netko doći i reći njegovo ime. Sada znamo da se zove Isus.“ Iako je to samo jedan od primjera u moru sličnih priča, pokazuje da je Božji Duh uvijek kročio

daleko ispred crkve. Duh Sveti je kultivirao tlo ljudskih srca kako bi primili evanđelje. Prethodnička milost susrela se s Božjim providonosnim naumom puno prije nego što je crkva stigla navijestiti evanđelje. Kao rezultat toga, često se dogodi da cijelo pleme položi svoju vjeru u Krista.

Kršćanska evangelizacija svakako nije samostalni čin, niti se događa u trenutku usamljenosti. Događa se kroz susrete i odnose s drugima, potaknute Duhom Svetim koji uvijek milostivo kroči ispred nas. Niti jedan kršćanin ne može pogledati u retrovizor svog života i propustiti čudesne načine na koje je Bog djelovao u smislu buđenja i dovođenja do pokajanja i vjere u Krista Isusa.

Moj otac postao je kršćanin kao mladi tinejdžer, preko svojih nazarenskih udomitelja. Ja sam postao kršćanin po primjeru svojih kršćanskih roditelja i grupe ljudi koji su se vjerno sastajali svake srijede ujutro kako bi molili za moje spasenje. Vaše putovanje u milosti je jedinstveno. Ono što ostaje isto za svakoga jest činjenica da je Bog uvijek ispred nas.

Moj prijatelj Stephane je bio ateist. Studirao je robotiku na njemačkom sveučilištu kada mu je njegov stric, također ateist, rekao za film *The Mission*. Ohrabrio ga je da pogleda film, zbog „sjajne glume i prekrasnih krajolika“. Radnja filma smještena je u osamnaesto stoljeće, u sjeveroistočni dio argentinske džungle gdje su španjolski isusovci uspostavili misiju, kako bi za Krista doprli do ljudi iz plemena Guarani.

Stephane je pogledao film i bio posebno dirnut scenom u kojoj se trgovac robljem i plaćenik Rodrigo Mendoza penje uz strmi planinski vodopad. Oruđe njegova zanata – oklop i mačevi vezani su mu na leđima. On čini pokoru za svoje mnogobrojne grijehе. Kako Mendoza stiže do vrha provalije, ratnik iz plemena kojeg je Mendoza oteo i prodao u ropstvo skoči prema njemu, držeći nož da bi mu prerezao grlo. Nakon trenutka oklijevanja, ratnik presiječe uže

na Mendozinim ramenima i tako pušta da teški teret glasno padne prema dnu vodopada. Mendoza odjednom postaje svjestan da je nešto potaknulo mladog ratnika da odustane od osвете te iskaže svoju spremnost na milosrđe.

Iscrpljen i blatnjav, Mendoza pada na zemlju te počinje nekontrolirano plakati, ali to nisu suze grižnje savjesti, već od radosti koja se rađa iz unutarnjeg mira. Dobiva utočište u selu i dobrodošlicu u njihovu zajednicu. Mendoza na posljeticu polaže zavjete isusovačkog svećenika.

Kasnije, Mendoza dobiva knjigu te iz nje čita odlomak o značenju ljubavi. Stephane tada nije znao izvor tih riječi, ali je rekao kako su to bile najpoetičnije i najljepše riječi koje je ikada čuo. Toliko su te riječi zarobile njegovu pažnju da je više puta pomno promatrao taj filmski prizor. Zapisao je riječi da ih ne bi zaboravio. Zatim je otišao u knjižnicu kako bi istražio od kuda potječe ta pjesma. Na njegovo iznenađenje, riječi su bile iz Biblije. Opetovano je čitao 1 Korinćanima 13.

Nedugo zatim, Stephane se zaljubio u kolegicu sa studija. Jedne ga je večeri pozvala u, kako je ona to nazvala, „klub“. Ispostavilo se da je to okupljanje sa svrhom proučavanja Biblije. Stephane je naučio molitvu Očenaš. Kao znanstvenik, vjerovao je u eksperimentiranje sa svrhom utvrđivanja logičkih ishoda. Stephane je otkrio da se, svaki put kad je prije spavanja izmolio Očenaš, uspio mirno odmoriti. Ubrzo je počeo moliti svaku večer prije spavanja. Doživio je probuđenje dok je slijedio ljubav i prethodnu milost.

Misionarski je Bog počeo odgovarati na molitve mladog ateista. Otkrio je sjaj Božje ljubavi kroz film „sjajne glume i prekrasnih krajolika“. Stephane je odgovorio na milost koja je prethodila preobraženju. Priznao je svoju vjeru u Krista i počeo u svijetu činiti ono što je Bog učinio za njega. Stephane je sada misionar u Crkvi

Isusa iz Nazareta. Takva je prethodnička Božja milost, koja vodi u pokajanje i preobrazbu.

Vjera u snagu prethodničke milosti čini očajanje nemogućim bilo kome tko još nije postao kršćaninom. Ne smijemo nikada odustati od nade u tuđe spasenje jer Bog ne odustaje ni od koga. Pouzdanje evangelizatora ne počiva u njima samima, kao ni u sposobnostima onih koji slušaju evanđelje. Umjesto toga, naše potpuno uvjerenje je to da je Božja ljubav baš za svakoga. Takva je ljubav ekstravagantna (Ef 1,7), neumoljiva i nepromjenjiva. Dovoljno je dovršiti tek ono što je Bog započeo. Božanski susreti čekaju na nas!

Koliko će daleko Bog ići kako bi dosegnuo samo jednu osobu? Počeo sam posebno cijeniti stihove pjesme Coryja Asburyja iz 2017. *Reckless Love* (Bezobzirna ljubav), koji govore o traženju Božje milosti. Pjesma govori o Božjoj milosti u životu pjevača „prije nego što je i sam progovorio“ te „prije nego što je udahnuo“. Opisuje se „sveobuhvatna, beskrajna, nepromišljena Božja ljubav“⁵⁵ koja me „neumorno slijedi, bori se dok me ne pronađe, zbog mene ostavlja onih devedeset devet“. Refren ide ovako:

*Nema te sjenke koju nećeš rasvijetliti,
nema planine koju nećeš pregaziti,
da bi me k sebi prizvao.*

*Nema zida kojeg nećeš srušiti,
nema laži koju nećeš razotkriti,
da bi me k sebi prizvao.⁵⁶*

55. Neki su izrazili zabrinutost zbog uporabe riječi „nepromišljen“ u ovoj pjesmi. Ako to znači neoprezno, onda je to problematično. Ako znači hrabro, unatoč svemu, ekstravagantno, onda smo bliže opisu Božje ljubavi.

56. Poetic translation: Dalia Matijević

Sveobuhvatno. Beskrajno. Toliko je daleko Bog spreman ići kako bi dopro do jedne jedine osobe.

ISTINA

Kroz spasonosnu milost, Isus nas izbavlja iz grijeha i vodi u istinu koja nas oslobađa.

SPASONOSNA MILOST

*Jer plaća je grijeha smrt, a dar Božji jest život vječni
u Kristu Isusu, Gospodinu našem. –Rim 6,23*

Jednom je prilikom sportski novinar zamolio poznatog golf šampiona Jacka Nicklausa da izdvoji koji je najčešći problem amaterskih golfera. Očekujući da će reći nešto o nedostatku vježbe ili nemogućnosti da se dosljedno dobro udara, iznenadio sam se kada je Nicklaus umjesto toga odgovorio: „Prekomjerno samopouzdanje.“ Problem je dakle kad golferi misle da su bolji nego što stvarno jesu, ili mogu učiniti više nego što to stvarno mogu. Mislim da mogu pogoditi između ona dva stabla. Vjerujem da mogu prebaciti lopticu preko vodene površine. To je pretjerano samopouzdanje.

Ljudi to stalno rade. Precjenjujemo svoje mogućnosti i umanjujemo svoja ograničenja. Međutim, problem precjenjivanja nigdje se ne pojavljuje u tolikoj mjeri kao u duhovnoj razini. Skloni smo uvelike precijeniti svoje duhovne snage i umanjiti svoje slabosti.

Moralizam

Sklonost duhovnom precjenjivanju samoga sebe naziva se *moralizam*. To je samopravedničko uvjerenje da je sve duhovno u redu zbog toga što netko vodi pristojan moralni život i dobro se ponaša. Drugačije rečeno, moralist je netko tko vjeruje da je spašen zbog dobrog koje čini i zla kojeg izbjegava.

Svi moralisti govore slično: „Nisam Majka Tereza, ali nisam ni tako loš. Pošteno zarađujem. Plaćam svoje dugove. Ne varam sudružnika. Glasam odgovorno. Dajem nešto novaca u dobrotvorne svrhe. Nisam baš duhovni fanatik, ali nisam ni tako loš.“ Drugim riječima, moralisti slijede način razmišljanja koji im govori da će Bog na Sudnjem danu uzeti u obzir činjenicu da čine više dobra nego zla, posebno u usporedbi s „drugim“ ljudima (serijskim ubojicama, silovateljima, dilerima droge itd.) koji su ipak puno gori od njih. Moralizam je u današnjem svijetu široko rasprostranjen.

Organizacija Gallup je 2004. godine provela anketu kako bi se utvrdilo što Amerikanci vjeruju o raju. Ono što je stvarno privuklo moju pozornost jest broj ljudi koji vjeruju da idu u raj: njih 77 % koji vjeruju u raj, ocijenilo je svoje šanse da tamo dođu kao „dobre“ ili „izvrsne“. Međutim, ispitanici smatraju da će samo šest od njihovih deset prijatelja imati istu sudbinu. Najzanimljivije mi je bilo, posebno s moralističkog stajališta, da su mnogi ljudi u anketi potvrdili svoje uvjerenje da „postoji raj u kojem su ljudi koji su vodili dobre živote vječno nagrađeni“.⁵⁷ Naglašavam „vodili dobre živote“, kako bih istaknuo da većina ljudi vjeruje da će otići u raj kada umru zbog svog „dobrog života“ i „moralnog ponašanja“.

---

57. Albert L. Winseman, „Eternal Destinations: Americans Believe in Heaven, Hell“, 25. svibnja, 2004, Gallup <https://news.gallup.com/poll/11770/eternal-destinations-americans-believe-heaven-hell.aspx>.

Diana, princeza od Walesa, umrla je 1997. godine. Bio je to za mnoge ljude diljem svijeta tragičan gubitak. Medijska pažnja i javno tugovanje bili su veoma izraženi, posebice zbog njezine međunarodne popularnosti. Sjećam se da sam čuo ljude kako pričaju o tome da je utješno znati da je Diana sada na nebu, da je ona sada anđeo koji pazi na njih te da je raj za nju bolje mjesto od ovoga svijeta. Ne pokušavam ovdje sugerirati da Diana nije u raju, ali se pitam zašto toliko ljudi misli da je ona tamo. Iz svega što sam mogao uočiti, ona je bila ljubazna i suosjećajna osoba, koja je svoj značajan utjecaj iskoristila za dobro. Radila je sa siromašnima, bila je zagovornica oboljelih od AIDS-a, a njezin je aktivizam pomogao u podizanju svijesti djece i mladih. Sve su to divne stvari po kojima možeš biti poznat, no je li to ono što nas spašava? Može li te to što si dobar ili što činiš dobro dovesti do spasenja, neba i vječne nagrade?

Živimo u doba kad se o tim pitanjima razmišlja različito. Mnogi ljudi smatraju da Bog poput blagog učitelja prilagođava svoje ocjene te da se s malo dobrote može daleko stići. Ako bismo mogli samo gomilati šte više toga što spada u skupinu „dobro“ nego u skupinu „loše“, ljestvica će se nagnuti u našu korist, a naši prilično dobri životi i poštenu napori će već nadoknaditi razliku. To je moralizam.

Božja je Riječ međutim potpuno jasna po tom pitanju: nismo spašeni svojim nastojanjima; nismo spašeni svojom dobrotom; nismo spašeni svojim namjerama. Spašeni smo milošću, a milost dolazi izvan nas samih. Spasiteljska milost dolazi od Boga u osobi Isusa Krista.

Pomirenje

Križ je možda najpoznatiji simbol u današnjem svijetu. Kad vidimo križ, podsjetimo se na Isusov život i smrt raspećem. Raspeće je bilo najstrašniji i najmučniji oblik pogubljenja koji je čovječan-

stvo ikad izmislilo. Osobi prvog stoljeća bi stoga bilo jako čudno vidjeti suvremene ljude kako nose križ na lančiću oko vrata. Kada bismo danas vidjeli osobu koja na ogrlici nosi primjerice simbol električne stolice, mislili bismo kako je to čudno pošto predstavlja sredstvo kazne i smrti zbog počinjenja krivičnog djela. Isto je takvo značenje za ljude u prvom stoljeću imao križ. Bio je znak sramote i odvratnosti. Križ je bio sudbina okorjelih zločinaca i pobunjenika. Raspeće je bilo tako užasno, da je čak skovana riječ koja to pojašnjava. Engleska riječ *excruciating* (bolno, mučno, nesnosno) doslovno znači „iz križa“.

Smrt raspećem bila je spor i mučan javni način umiranja. Nije bilo dvojbe. Raspetima su se često rugali i ismijavali ih. Gomila je na njih bacala kamenje i smijala im se dok su raspeti polako ulazili u stanje dubokog, otežanog disanja i gubitka daha. Na kraju su umrli od gušenja, pošto im pluća u tom položaju više nisu mogla raditi. Ponekad je moglo proći i nekoliko dana da raspeti konačno umre. Raspeti potom nisu mogli dobiti pokop dostojan čovjeka. Umjesto toga često su bili ostavljani pticama da trgaju meso s umrlih. Nakon što je prošlo dovoljno vremena da mrtvi živima budu primjer kako završava netko tko prkosi Rimskom Carstvu, ono što je ostalo od leša bilo je odneseno i bačeno na gradsko smetlište.

Ne zaboravimo da je Isus bio razapet na križu za zločince, što me navodi da kažem nešto što se i danas čini vrlo neobičnim: kršćani upravo to navješćuju kao dobru vijest. Zapravo, kažemo da je to najbolja vijest koju smo ikada čuli. Riječ koju je Biblija odabrala da izrazi ovu dobru vijest jest „evanđelje“. Križ je naše evanđelje – naša radosna vijest.

Najsazetiji prikaz evanđelja u Novom zavjetu daje apostol Pavao: „Doista, predadoh vam ponajprije što i primih: Krist umrije za grijehe naše po Pismima“ (1 Kor 15,3). Samo po sebi, to baš i nije dobra vijest, ali Pavao daje Kristovoj smrti duboko teološko značenje ko-

risteći jako važan prijedlog „za“, sve kako bi nas odmaknuo od tragične povijesne činjenice i nagao da uvidimo njezinu izvanrednu važnost za naše putovanje u milosti: „da je Krist, suglasno Pismima, umro za naše grijeh“. Kada se doda taj „za“, onda to postaje dobra vijest – najbolja vijest koju smo ikada čuli.

Teološki gledano, to „umiranje za naše grijeh“ Sveto pismo naziva *pomirenje*. Pomirenje je izvršeno kroz križ Isusa Krista. Doktrina pomirenja ima svoj korijen u Starom zavjetu. Dan pomirenja, koji se također naziva *Yom Kippur*,⁵⁸ bio je najsvetiji dan starog judaizma. Bio je određen kao dan pokajanja i oprosta.

Zamislite tisuće vjernika koji se okupljaju kako bi započeli godinu okajanjem svojih grijeha i sjećanjem na Božje milosrđe. Tog je dana veliki svećenik, koji je predstavljao cijeli narod, doveo dvije koze. Jedna je koza bila zaklana – žrtvovana za grijeh radi pomirenja. Bila je prolivena krv, a životinja je uginula. Tekst Rimljanima 6,23 kaže da „plaća je grijeha smrt“, a tekst Hebrejima 9,22 nas podsjeća da „bez prolijevanja krvi nema oprostjenja“.

Prva koza usmrćena je u skladu sa zakonom, dok je druga životinja, međutim, ostavljena živa i nazvana žrtveni jarac. Veliki je svećenik stavio ruke na glavu žrtvenog jarca i nad njim priznao svu zloću i grijeh Izraelaca. Simbolično ti su grijesi preneseni na glavu žrtvene životinje, koja je potom otjerana u pustinju na neko samotno mjesto, gdje su se ljudski grijesi mogli odagnati daleko izvan vidokrug a zajednice.⁵⁹

Taj ritual odvijao se jednako iz godine u godinu, desetljeće za desetljećem (vidi Heb 10,3-4). Tekla je krv. Tisuće životinja bilo je žrtvovano u beskrajnom ciklusu pomirenja kako bi se očistili ljudski grijesi. To je pozadinski kontekst u kojem je Isus živio i služio.

58. *Yom* = dan, *Kippur* = pomirenje, očišćenje.

59. Tradicija nam govori da je onaj koji je bio određen za puštanje žrtvenog jarca bio nežidov, koji nije imao veze s narodom Izraela.

Prije nego što razmotrimo kako je Isusova smrt na križu dovela do pomirenja za sav grijeh, učinivši spasonosnu milost mogućom, najprije razmotrimo dva temeljna pitanja: Što je grijeh? I zašto nam je potrebno pomirenje tj. očišćenje od grijeha?

Što je grijeh?

Grijeh je prvenstveno pobuna. Možda neprepoznatljivija definicija grijeha dolazi od Johna Wesleyja: „dobrovoljno kršenje poznatog Božjeg zakona“.⁶⁰ Grijeh je nešto što činimo hotimično – nešto što znamo da nije u redu, ali svejedno to činimo, jer možemo. Namjerna neposlušnost.

Kad u 1 Iv 3,4 čitamo da „Tko god čini grijeh, čini i bezakonje; ta grijeh je bezakonje“, to se ne misli u legalističkom smislu kršenja zakona. Misli se na stav koji dovodi do kršenja zakona. Sljedeća nam analogija može pomoći u boljem razumijevanju. Ako netko upravlja vozilom, moguće je da vozi brzo, a da pri tom ne zna koliko je ograničenje brzine. Takva osoba možda krši zakon, ali toga nije svjesna te se ne može reći da je njezino ponašanje nezakonito. Međutim, takvo je ponašanje veoma različito od ponašanja osobe koja kaže: „Zaboravite ove glupe propise ograničenja brzine. Samo nas pokušavaju kontrolirati. Radit ću što želim, pošto imam kontrolu nad svojim životom.“ Bezakonje je stav pobune koji dovodi kršenja zakona – duh pobune.

Kada je moja najmlađa kćer bila mala, nije voljela odgovarati starijoj sestri i bratu ako mama i tata nisu bili u blizini. Kad smo supruga i ja znali ostaviti djecu zajedno nasamo, naša najmlađa prkosno je digla svoj kreštavi glasić, objavljujući glasno bratu i sestri: „Niste mi vi gazde!“ Iako je to bilo rečeno s nevinošću malog

60. Wesley, *The Works of John Wesley*, vol. 12 (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1978), 394. Vidi također Jak 4,17.

djeteta, to je ipak bio stav srca u grijehu: samo-suverenost. Grijeh kao pobuna tjera nas da prijetimo svojim malim šakama pred svemogućim Bogom i vičemo: „Nisi mi ti gazda! Učinit ću to na svoj način, jer mogu! Nitko osim mene, pa čak ni Bog, neće kontrolirati moj život.“

To je odbijanje prihvaćanja da smo stvorenja s vlastitim Stvoriteljem. To je deklaracija neovisnosti, da bismo bili sami svoj bog. Ovaj stav samo-suverenosti ne iznenađuje pisce Svetog pisma. „Poput ovaca svi smo lutali i svaki svojim putem je hodio. A Jahve je svalio na nj bezakonje nas sviju“ (Iz 53,6). Grijeh jest pobuna.

Grijeh je također i ropstvo. To je više od samo-suverenosti i mogućnosti odabira da radimo po svom i uporno idemo svojim vlastitim putem. *Hamartia* je grčka riječ koja se prevodi kao *grijeh*, a potječe od glagola *hamartano*, što znači „promašiti cilj“ ili „pucati u metu i ne pogoditi je“.⁶¹ Iako je ovaj izraz prvi upotrijebio Aristotel, posebno se odnosi na neku tragičnu manu glavnog lika iz starogrčkih kazališnih tragedija (kao što je primjerice loša prosudba, neznanje, nesvjesnost itd.). Rani crkveni pisci i mislioci usvojili su ovu riječ kako bi opisali taj aspekt grijeha. *Hamartia* može dakle biblijski značiti čin izvršenja: „Znao sam da to ne treba učiniti, ali sam ipak učinio“ (vidi Rim 6,1-2); ili pak čin propusta: „Znao sam da to treba učiniti, ali ipak nisam“ (Rim 7,19; Jak 4,17). Grijesi djela kao i grijesi propusta zapravo su promašuju cilj.

Evo kako bi se to moglo odigravati u poslovnom svijetu. S jedne strane, želim da Bog blagoslovi moje poslovanje, ali također želim biti siguran da će moj posao biti uspješan. Stoga počinjem raditi neke stvari potajno kako bih pokušao napredovati, iako znam da

---

61. William Barclay, *The Gospel of Matthew*, vol. 1 (Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 1956), 253. Vidi također H. G. Liddell, *A Lexicon: Abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon* (Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, Inc., 1996), 4.

ono što činim nije etički niti legalno. Moja nadanja su u suprotnosti s mojim postupcima i nespojiva su s njima. Ne mogu dakle tražiti od Boga da blagoslovi moj rad sve dok znam da sam izvan moralnog obuhvata Božje volje. To je grijeh djela. Možda će me odvesti naprijed na jednu sezonu, ali neću uživati trajnu Božju naklonost. Druga strana istog novčića je da želim da Bog blagoslovi moj rad, ali ipak odlučujem svojim zaposlenicima uskratiti poštene prednosti i beneficije kako bih povećao svoju zaradu. To je grijeh propusta. Međutim, bilo da je grijeh znati što ne bi trebalo raditi a to ipak učiniti, ili znati što bi trebalo raditi a to ne učiniti, posve je isto Božjim očima.

Hamartia može također značiti nešto puno dublje. Grijeh je utkan u našu narav i predstavlja puno više od našeg djelovanja. Grijeh je stanje u kojem se nalazimo.⁶² Duboko smo upleteni u grijeh. Ne samo da smo buntovni po prirodi, već nemamo slobodu ni činiti drugačije. Ne samo da promašujemo cilj, nego ne bismo pogodili čak i da pokušamo. Kao ljudi pali u grijeh, nemamo slobodu činiti ono što želimo. Zarobljeni smo u grijehu.

Često mislimo da naša pobuna znači da nitko osim nas ne kontrolira naše živote, ali ono što pogrešno shvaćamo jest da to nije naš izbor. Služit ćemo nekome ili nečemu. Ili ćemo služiti Bogu svim svojim srcem, ili ćemo robovati svojim strastima i grešnom djelovanju. Jedan ili drugi bit će naš gospodar.

Budimo iskreni: grijeh čak može biti zabavan. Da nije zabavno, ne bi bilo izazovno. Da nije ugodno, ne bi bilo primamljivo. Možda

---

62. Pripadnici tradicije veslijanske svetosti razumiju da grijeh podrazumijeva više od poduzete radnje. Susanna Wesley poznata je po svojoj izjavi koju je napisala u pismu sinu Johnu 8. lipnja 1725. godine: „Uzmite ovo kao pravilo: sve što slabi vaš razum, narušava suptilnost vaše savjesti, zamagľuje vaš osjećaj za Boga ili pak smanjuje uživanje u duhovnim stvarima; ukratko, sve što povećava snagu i autoritet vašeg tijela nad vašim umom, neka ta stvar za vas bude grijeh, koliko god se ona sama po sebi činila nevinna.“

bismo trebali prestati govoriti ljudima koliko treba mrziti grijeh i koliko je on zapravo dosadan. To nije uvjerljiv argument. Grijeh može biti zabavan – neko vrijeme. Međutim, put kojim nas grijeh vodi uvijek je put propasti. Posljedica (cijena) grijeha je ono što boli. Grijeh vodi u začarani krug.

Partijanje može biti zabavno. Ali ono gdje nas to vodi nije zabavno. Pijanstvo nije zabavno. Mamurluk nije zabavan. Alkoholizam nije zabavan. Ovisnost nije zabavna. Centri za detoksikaciju nisu zabavni. Prometne nesreće nisu zabavne. Zlostavljanje supružnika nije zabavno. Disfunkcionalne obitelji nisu zabavne. Grijeh je začarani krug koji vodi u bolnu propast.

Izvanbračni seks s nekim može biti zabavan, ali ono gdje nas to vodi nije zabavno. Grižnja savjesti nije zabavna. Spolno prenosive bolesti nisu zabavne. Razvod nije zabavan. Slomiti nečije srce nije zabavno. Nije zabavno gledati svoju djecu u oči i govoriti im zašto napuštate njihovu majku ili oca. Grijeh je začarani krug koji vodi u bolnu propast.

Izvanredna priča koju je Isus ispričao o izgubljenom sinu predstavlja izvrstan primjer ciklusa grijeha (vidi Lk 15,11-24). Buntovni sin odlučuje da želi biti sam svoj gospodar. Kaže ocu da želi svoje nasljedstvo unaprijed (što je u prvom stoljeću bilo kao da kažete svom ocu da želite da on umre), uzima novac i potroši ga na raskošan i razuzdan život. Sviđa mu se takav stil života – barem neko vrijeme. Onda novca više nema, a potom nestaju i prijatelji. Sin se nađe u poziciji za koju nije ni sanjao da će iskusiti: slomljen je, ponižen i živi u svinjcu. Grijeh je začarani krug koji vodi u bolnu propast.

Možda je na to Isus mislio kada je rekao: „Uđite na uska vrata! Jer široka su vrata i prostran put koji vodi u propast i mnogo ih je koji njime idu.“ (Mt 7,13)

U tome jest velika borba naše grešne naravi: sve dok se naša narav ne promijeni, voljet ćemo grijeh više nego što volimo Boga, zato

što robujemo grijehu – u ropstvu smo sile grijeha.⁶³ Nikakve nas dobre namjere ili naporan rad, nikakav humanistički moralizam neće potpuno osloboditi. Grijeh jest ropstvo.

Konačno, grijeh je otuđenje. „Otuđenje“ nije izraz kojeg često koristimo, ali kada to činimo, znači da je nešto pošlo po zlu u našim međuljudskim odnosima. Grijeh nije samo kršenje pravila i nepoštivanje zakona; on također narušava odnose. Grijeh odvaja ljude od Boga i jedne od drugih. U prvom zabilježenom činu grijeha, naši su duhovni preci Adam i Eva bili neposlušni Bogu. Kad su to učinili, odmah su znali da je došlo do prekida u njihovom odnosu s Bogom, ali i u njihovom međusobnom odnosu. Otvorile su im se oči i shvatile su da su goli. To znači više od priznanja da nemaju na sebi odjeću. Bili su duboko posramljeni i ranjivi; osjećali su se slabo, otuđeno, izloženo. Do tada su živjeli u Božjem zajedništvu i ljubavi, a u trenutku grijeha jasno su osjetili odvojenost od Boga. Osjetili su otuđenost. Njihovo je zajedništvo bilo prekinuto i taj im je teret pritisnuo dušu. Osjećali su krivnju i punu težinu svoga grijeha. U samoobrani su učinili vrlo značajnu stvar: pokušali su prikriti svoju golotinju i sakriti se od Boga. Jeste li ikada pokušali prikriti svoju krivnju ili sakriti svoj grijeh od Boga?

Bog je znao da je njihovo zajedništvo prekinuto te u jednom od najdirljivijih izvještaja u cijelom Svetom pismu, Bog zove: „Gdje si?“ (Post 3,9). Zar stvarno Bog tada nije znao gdje su Adam i Eva? Jesu li se zaista tako dobro sakrili iza drveća da ih nije mogao pronaći? Jeste li ikada igrali skrivača s trogodišnjakom? Naravno da je Bog znao gdje su! Unatoč tome, želio je da i oni znaju kako On sam također osjeća odvojenost.

---

63. Geoffrey Bromiley ističe zanimljivu činjenicu da Biblija često „personificira“ grijeh, kako bi se istaknula moć i kontrola koju grijeh može imati nad našim životima. Bromiley, *Theological Dictionary of the New Testament: Abridged in One Volume* (Grand Rapids: Eerdmans, 1985), 4.

Čovjek je odgovorio: „Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobjah se jer sam gol, pa se sakrih“ (Post 3,10). Ovo je prvi put da se strah spominje u Bibliji. Vidite li što čini grijeh? Grijeh donosi strah, krivnju i sram. Grijeh donosi otuđenje, osudu i odvojenost. Od prijatelja stvara neprijatelje. Pretvara prisnost u neprijateljstvo. Grijeh razara zajedništvo.

To je dakle naša nevolja. Grijeh je pobuna. Grijeh je ropstvo. Grijeh je otuđenje. Hoćemo li ikad sve to moći ispraviti? Što bismo trebali učiniti sa svim tim grijehom?

Dopustite mi da vas ponovno podsjetim na najveću vijest koju ćemo ikada čuti: „Doista, predadoh vam ponajprije što i primih: Krist umrije za grijeh naše po Pismima; bi pokopan i uskrišen treći dan po Pismima“ (1 Kor 15,3-4). To je vrhunska ljubav koja sebe predaje. „A Bog pokaza ljubav svoju prema nama ovako: dok još bijasmo grešnici, Krist za nas umrije“ (Rim 5,8). Dok smo još grijehili, Krist je ipak umro. „Njega koji ne okusi grijeha Bog za nas grijehom učini da mi budemo pravednost Božja u njemu“ (2 Kor 5,21). To je milost koja spašava.

Protestantski reformator Martin Luther naziva to „velika razmjena“. Naša smrt za njegov život; naš grijeh za njegovu pravednost; naša osuda za njegovo spasenje; naši neuspjesi za njegov uspjeh; naš poraz za njegovu pobjedu. Pomirenje je čin Trojedinog Boga koji ruši sve prepreke što su naša pobuna i grijeh podigli između nas. „U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego – on je ljubio nas i poslao Sina svoga kao pomirnicu za grijeh naše“ (1 Iv 4,10).

Što to zapravo znači? Pomirenje je cijelo vrijeme bilo u Božjem srcu. Sva janjad, svi svećenici i sve žrtve u hramu upućivale su na nas, vodile nas do Isusa, koji je postao naš veliki Veliki svećenik, prolivši svoju krv za oproštenje naših grijeha.

N. T. Wright to dobro izriče: „U cijelom se Novom zavjetu ova smrt stoga doživljava kao čin ljubavi samog Isusa (Gal 2,20) i ljubavi Boga koji ga je poslao i čije je tjelesno očitovanje Isus bio (Iv 3,16; 13,1; Rim 5,6-11; 8,31-39; 1 Iv 4,9-10).“⁶⁴ Bog Otac poslao je Krista Sina, snagom Duha Svetoga, da za nas učini ono što sami za sebe nikada ne bismo bili u stanju učiniti.

Isus oduzima naše grijehе – prošle, sadašnje i buduće. Bog ih se više ne sjeća. „Kako je istok daleko od zapada, tako udaljuje od nas bezakonja naša“ (Ps 103,12). Isusova smrt na križu razara moć grijeha u našim životima. Nekada smo bili robovi svoga grijeha, u ropstvu i „živjeli prema Eonu ovoga svijeta“ (Ef 2,2) i „bogu ovoga svijeta“ (2 Kor 4,4). Svojom je smrću na križu Isus ušao u smrtnu borbu s demonskim silama i nadvladao ih jednom zauvijek.⁶⁵ Slo-mio je moć smrti, pakla i groba. S Kristovom pobjedom na križu više nismo u kandžama grijeha; u zagrljaju smo milosti i potencijalno smo oslobođeni (vidi više o tome u 4. poglavlju o posvećujućoj milosti).

Zbog Isusovog pomirenja, izmireni smo s Bogom. Naše je otuđenje uklonjeno. Udaljenost između nas je nestala. Prešli smo preko ponora. Isus je naš mir, koji je srušio svaku ogradu koja nas je

64. N. T. Wright, *Evil and the Justice of God* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2006), 9.

65. Vjerovanje da je Isus na križu odnio pobjedu nad silama zla naziva se teorijom pomirenja Krista pobjednika. N.T. Wright u tom smislu komentira: „Sklon sam vidjeti temu Krista pobjednika, pobjede Isusa Krista nad svim silama zla i tame, kao središnju temu teologije pomirenja, u kojoj sva druga različita značenja križa nalaze svoju posebnu nišu.“ Wright, *Evil and the Justice of God*, 114. S druge pak strane, Fleming Rutledge spremno tvrdi da sve biblijske teme pomirenja djeluju zajedno kako bi oblikovale jedinstveno razumijevanje dubine i otajstva križa. „Najistinitiji način da se primi evanđelje rassetoga Krista jest njegovanje dubokog poštovanja prema načinu na koji se biblijski motivi međusobno podržavaju. Nijedna slika ne prikazuje cjelinu; sve su to samo dijelovi jedinstvene velike drame spasenja.“ Rutledge, *The Crucifixion: Understanding the Death of Jesus Christ* (Grand Rapids: Eerdmans, 2015), 6-7.

rastavljala (Ef 2,14). Hramski zastor razderan je na dva dijela (Mt 27,51). Naša krivnja, sram i strah od kazne su uklonjeni. Naše je prijateljstvo s Bogom obnovljeno. „Sada pak, u Kristu Isusu, vi koji nekoć bijaste daleko, dođoste blizu – po Krvi Kristovoj“ (Efežanima 2,13). To je milost koja spašava. Imate li uopće ideju o tome koliko vas Bog voli? Otac je preuzeo naš grijeh i krivnju u svoje vlastito srce kroz Sina. I premda su naši grijesi brojni i teški, među njima je i idolopoklonstvo našeg srca da slijedimo druge bogove, naš Trojedi-ni Bog nas otkupljuje, čini od nas novo stvorenje, usvaja nas u svoju obitelj. Zato oprost nije nešto što se dobiva lakomisleno! Svatko tko ustvrdi: „Naravno da će mi Bog oprostiti – pa to jest Božji posao“ nikada nije razumio duboku bol povezanu s podnošenjem grijeha drugoga, koji je ubo tvoje srce. Križ je u Božjem srcu sve od vječ-nosti. Bog Otac je u svom jedinom Sinu, Isusu Kristu, po Duhu osi-gurao put spasenja. Isus je potpuno oživotvorenje Očevih namjera. On je dragovoljno dao svoj život za nas. Bezgrešni za grešne. Nevini za krive. Besprijeekorni Božji Jaganjac došao je živjeti životom ko-jeg smo mi trebali živjeti i umrijeti smrću kojom smo mi zaslužili umrijeti.

Isusov život, smrt i uskrsnuće čine sve novim. Nema ništa važ-nije od ove istine. To je srž ljudske povijesti i temelj naše vjere. Bez Isusa nema oprostjenja grijeha, nema vječnog života i nema odnosa s dobrim i svetim Bogom koji ljubi. Možete se zauvijek kažnjavati žaljenjem zbog svojih grijeha. Možete slomiti svoj duh pokušavajući se pomiriti s Bogom, ali jedini način na koji ćete doživjeti potpuno otkupljenje i trajni mir je da shvatite kako je vaša jedina nada Isus.

Dar spasonosne milosti primamo vjerujući u Boga. Prepuštamo se Božjem milosrđu i polažemo svoju vjeru samo u Krista. Vjeru-jemo u njegovu pobjedu na križu; vjerujemo da je krivnja za naš grijeh poništena; vjerujemo da je smrtni stisak grijeha slomljen; naša je savjest čista; izmireni smo s Bogom.

Ima dva načina razumijevanja pomirenja. Mogli biste reći: „Ako je Bog ljubav, zašto nam je potrebno izmirenje?“ S druge bismo strane mogli pak reći: „Bog je otkupio naše grijeha – o, kakva je to ljubav!“

Kako djeluje spasonosna milost

Pavao kaže da je kršćanin netko tko je prošao kroz kataklizmičku promjenu. Tekst Efežanima 2,1-10 opisuje takvu dramatičnu preobrazbu – od ropstva u grijehu do slobode u Kristu – koja se događa kada netko povjeruje u Krista i time bude spašen. To je netko tko je prešao put iz smrti u život, iz ropstva u slobodu, od osude do prihvaćanja, od otuđenja do posvojenja. Sada nam, u redcima od 8 do 10, Pavao govori kako doći od tamo do ovdje – kako zapravo postajemo kršćani. To je organski proces koji se sastoji od tri dijela: spašeni smo milošću, koja vodi u vjeru, koja pak proizvodi dobra djela. To je jednadžba, a redosljed je od kritičnog značenja. Ako pogriješimo u redosljedu, sve je krivo.

Spašeni smo milošću. U prvom smo poglavlju opširno razmotrili značenje milosti. Dobro je podsjetiti se da je milost uvijek na početku. Milost je uvijek prva. Milost nas budi, mijenja i dovodi u ispravan odnos s Bogom i s drugima. Mnogi ljudi misle da su kršćani zbog onoga što su učinili; pretpostavljaju da sve što trebaju činiti jest biti dobra osoba i slijediti učenja Biblije te da će ih Bog onda blagosloviti. To nije milost – to je moralizam. Nema evanđelja u polaganju svoje nade u ono što sami možemo učiniti. Naš spas nije u onome što mi činimo. Naš je spas u onome što Bog čini. Naše buđenje, naša životnost, sve je to Božje djelovanje. Nismo spašeni onime što činimo za Boga; spašeni smo onim što Bog čini za nas. Spasenje je u cijelosti Božji dar.

Čuo sam priču o studentici teologije koje se pripremala za polaganje završnog ispita. Kad je stigla u učionicu, svi su pristizali u nekoliko posljednjih minuta. Profesor je ušao i najavio kratak pregled znanja prije samog ispita. Velik dio tog pregleda bio je preuzet izravno iz vodiča za studij, ali je bilo uključeno i puno dodatnog materijala za kojeg se nitko nije pripremio. Bilo je to neugodno iznenađenje za čitav razred. Kad je netko upitao profesora o dodatnom materijalu, on je pojasnio da je sve to sadržano u popisu materijala koji su studenti trebali pročitati. Bilo je teško raspravljati protiv takvog logičnog pojašnjenja.

Konačno je došlo vrijeme za ispit. Profesor je rekao: „Stavite svoj ispit na stol s prvom stranicom okrenutom prema dolje, dok svi ne dobiju svoj primjerak. Reći ću vam kada možete početi.“ Kada su svi studenti okrenuli svoje ispite, na njihovo veliko zaprepaštenje, svaki je odgovor već bio popunjen. Čak su i njihova imena bila ispisana crvenom tintom na početku ispita. Na dnu posljednje stranice pisalo je: „Ovo je kraj ispita. Svi odgovori su točni. Dobit ćete ocjenu 5 – odličan, izvrstan. Razlog zašto ste položili ovaj test jest taj da je autor ovog testa to učinio umjesto vas. Sav onaj rad koji ste poduzeli tijekom pripreme nije doprinio tome da dobijete dobru ocjenu. Upravo ste iskusili milost.“

Tim Keller iznosi priču o razgovoru sa starijom ženom koja je povremeno dolazila u njegovu crkvu. Bila je pristojna i ponašala se primjereno – neki bi je možda opisali kao decentnu i moralnu. Digla bi nos na svaki i najmanji znak neprikladnosti ili indiskrecije. Ipak, nije bila uvjerena da bi netko trebao biti spašen ako je tek dobra osoba. Tijekom razgovora s Kellerom, rekla je u nevjerici: „Dajte da nešto razjasnimo. Kažete mi da ako sam vodila stvarno dobar i pristojan život, dolazila u crkvu, ali nikada nisam primila Krista kao svoga Spasitelja, zapravo nisam ništa bolja od nekoga tko je počinio ubojstvo? Je li to ono što mi govorite?“

Keller je odgovorio, „U biti, da.“

Uzvratila je: „Pa to je najgluplja religija za koju sam ikada čula!“

Na što je Keller spremno odgovorio, „Pa možda vi zaista mislite da je to najgluplja religija za koju ste ikada čuli, ali za ubojicu koji se istinski pokajao, to je najveličanstvenija stvar za koju je ikada čuo. Taj bivši ubojica ne može vjerovati da postoji religija koja daje nadu za nekoga poput njega.“

Iako je ova priča pomalo ekstremna, uz pomoć nje dobivamo važnu poruku. Ta uglađena, ispravna i moralna žena koja je potpuno sigurna u to da je bolja od većine ljudi i koja misli da je suština evanđelja uvredljiva, ako ne i glupa, zapravo je sama veoma „tjelesna“.⁶⁶ Ona nastoji biti pristojna i poštena, ali to radi neovisno od Krista, bez uvjerenja da je Krist zapravo taj koji spašava. Upravo je to neposredna zamka samo-pravednosti. Prepoznajući tu veliku opasnost, Dietrich Bonhoeffer sjajno opisuje stav kršćanina obgrljenog milošću: „Kršćani su osobe koje više ne traže svoje spasenje, svoje oslobođenje, ili svoje opravdanje u samima sebi, već samo u Isusu Kristu. Oni znaju da ih Božja Riječ u Isusu Kristu proglašava krivima, čak i kada ne osjećaju ništa od vlastite krivnje, ali da ih Božja Riječ u Isusu Kristu proglašava također slobodnima i pravednima, čak i kada ne osjećaju ništa od te svoje vlastite pravednosti.“⁶⁷

Nismo razumjeli evanđelje sve dok ne shvatimo da se Božje prihvaćanje nas ne temelji na onome što smo učinili ili što ćemo ikada učiniti. Temelji se isključivo na naravi i karakteru Boga, koji je Isusa poslao u svijet da umre za grijeha svijeta te da bude uskrsnut za naše spasenje.

66. Za dublje pojašnjenje značenja pojma „tijelo, tjelesno“ vidi 4. poglavlje „Posvećujuća milost“.

67. Dietrich Bonhoeffer, *Life Together* (New York: HarperCollins Publishers, 1954), 21-22.

Spašeni smo milošću. Tada, kaže Pavao, milost vodi u vjeru. Što je vjera? Vjera je u biti svjesni odgovor onome koji nas je probudio.⁶⁸ Evo što je ključno za razumjeti: vjera koja nas spašava jest vjera u Krista. Kršćanska vjera nije opća vjera u odabrana načela. To je vjera da je na planetu Zemlji stvarno bilo rođeno dijete koje je zapravo bilo utjelovljeni Bog, koje je zaista kasnije umrlo na križu i koje je zaista uskrsnulo od mrtvih. Pavao je u tome bio nepokolebljiv: „Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je doista propovijedanje naše, uzalud i vjera vaša. A ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna je vjera vaša, još ste u grijesima“ (1 Kor 15,14.17). Ako Isus zaista nije umro za naše grijeha i nije stvarno uskrsnuo od mrtvih, naša vjera nije ništa drugo do puke želje, tek moralistički ili terapijski deizam.⁶⁹ Vjera u općenitosti je besmislena.

Da je Pavao danas živ, mogao bi to reći ovako: „Ako Isus nije ono što je rekao da jest, ako Sin Božji nije postao čovjek, ako nije stvarno umro na križu za naše spasenje, ako nije fizički uskrsnuo od mrtvih, ako nije stvarno uzašao na nebo i sjedi zdesna Bogu Ocu, onda bi nam bilo najbolje da se prestanemo igrati crkve.“ Niti jedno od načela ne podrazumijeva smisao samo po sebi. Vjera u vjeru? Vjera u općenito? Ne. Vjera u istinu, vjera u ljubav, vjera u pravdu nas neće promijeniti niti nam dati novi život. Novi život nam daje vjera u Isusa. Ne spašavaju nas naša djela, naša dobrota ili naša načela. Spašeni smo zbog Krista i samo zbog Krista. Vjera u njega jest ono što je važno, jer on je naša jedina nada.

---

68. Ovu sam definiciju preuzeo iz propovijedi Tima Kellera, ali ne mogu se više sjetiti koja je to točno propovijed bila.

69. „Moralistički terapijski deizam“ je izraz koji su uveli Christian Smith i Melinda Lundquist Denton kako bi opisali američke tinejdžere na prijelazu u dvadeset i prvo stoljeće. To je rezultatni kulturni okvir, koji oblikuje kako postmoderni ljudi misle o Bogu. Smith i Denton, *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers* (New York: Oxford University Press, 2005).

Nadalje, vjera dovodi do dobrih djela. Dobra djela nas ne spašavaju – ni blizu. Ipak, dobra djela proizlaze iz naše vjere. Ne možemo reći da smo primili Božju milost i da imamo pravu biblijsku vjeru, ako naši životi nisu drugačiji. Biblija je po tom pitanju veoma praktična. Spašeni smo po milosti, ali ako se naš karakter i ponašanje nisu promijenili, onda to nije prava vjera. Jer, dok milost vodi u vjeru, vjera vodi u dobra djela. „Njegovo smo djelo, stvoreni u Kristu Isusu za dobra djela, koja Bog unaprijed pripravi da u njima živimo“ (Ef 2,10).

Kršćani su djelo Božjih ruku. Poiema je grčka riječ za „kakovina smo napravljeni“ ili „ručni rad“. Ova riječ je korijen engleske riječi „poem“ (hrv. poema, pjesma). Kršćani su jedinstvene Božje pjesme – Božja umjetnička djela. Umjetnost je lijepa, umjetnost je vrijedna, umjetnost je izraz unutarnjeg bića umjetnika. Što znači za Pavla kada kaže da su kršćani Božje umjetničko djelo? U Kristu smo viđeni kao lijepi, percipirani smo kao vrijedni te smo stvoreni da budemo izraz našeg Stvoritelja, Božanskog umjetnika.

Ipak, mi smo umjetničko djelo koje je zamučeno i čija je ljepota narušena grijehom. Jeste li ikada vidjeli uništeno remek-djelo – pokvaren opus velikog umjetnika? Na neki je način daleko veća tragedija vidjeti uništenu izvornu ljepotu remek-djela. Ako dijete uzme bojicu i crta po kuhinjskim ormarićima, to izgleda loše. Međutim, mnogo je gore ako vandali iscrtaju grafite preko Leonardove Mona Lize. Veličina i rijetkost onoga što je narušeno određuju razinu tragedije i užasa u našem odgovoru.

Prije nekoliko godina imao sam priliku posjetiti Rim. Bio sam nestrpljiv vidjeti Pietu u bazilici Sv. Petra. Svjestan da ju je Michelangelo isklesao iz jednog komada mramora (jedino djelo za koji se zna da ga je Michelangelo osobno potpisao), htio sam je osobno proučiti. Bio sam razočaran kada sam ustanovio da je statua smještena na znatnoj udaljenosti od gledatelja. Prilaz je bio onemogućen

užadima, a sam kip smješten iza neprobojne ploče. Čemu ove mjere opreza? Zato što je 1972., na Pedesetnicu, mentalno poremećeni geolog koji je za sebe tvrdio da je Isus, nasrnuo na skulpturu čekićem. Promatrači su hvatali mnogobrojne komade mramora koji su letjeli uokolo. Neki su bili vraćeni, ali neki nisu, uključujući Marijin nos, koji je kasnije rekonstruiran iz dijela mramora isječenog na njezinim ledima. Talijani su, zajedno s ostatkom svijeta, bili u šoku. Kako bi se ikada mogla povratiti izvorna ljepota razorenog djela? Po cijelom su se svijetu tražili specijalizirani majstori koji su mogli obaviti takvu zahtjevnu restauraciju. Nakon puno vremena, vještine, znanja i intenzivnog rada projekt obnove je bio završen.⁷⁰ Malo je tko mogao prepoznati da je kip ikad bio oštećen.

To je ono što Bog čini za svakoga koga spašava po milosti. Mi smo njegovo remek-djelo, njegov voljeni magnum opus i On neće dopustiti da šteta koju nanosi grijeh ima posljednju riječ. Da bi dokazao našu vrijednost, Bog ne samo da nas prepravlja na sliku Isusa Krista, već nam daje i posao koji trebamo obaviti u njegovom svijetu. Radimo taj posao zato što nas je Bog prvi preoblikovao. Kada to znamo u dubini naših kostiju, kada to stvarno razumijemo, nikada više nećemo reći da nas naša dobra djela spašavaju. Moralizam više nikada ne može biti naš najbolji odgovor. Naša dobra djela su nusproizvod onoga što je Bog učinio s nama. Ona odražavaju Božju, a ne našu slavu.

---

70. Članak New York Timesa opisuje grupu novinara kojima je ispred publike bilo dopušteno popeti se na skele i pomno pregledati obnovljenu skulpturu. „Rekonstrukcija oštećenog vela, područja očiju, nosa, ruke i šake izgledala je besprijekorno, osim sitnih linija koje su bile vidljive samo iz bliza. Nije bilo primjetne razlike u boji popravljenih dijelova, kao ni na okolnim površinama skulpture. Radili smo kao zubari, rekao je Deoclecio Redig de Campos.“ Paul Hoffman, “Restored Pieta Show; Condition Near Perfect” u New York Times, 5. siječnja, 1973, <https://www.nytimes.com/1973/01/05/archives/restored-pieta-shown-condition-near-perfect-marks-on-marys-cheek.htm>

Duboko cijenim uvid, koji Eugene Peterson nudi u svojoj parafrazi Pavlove jednadžbe milosti:

Sada nas Bog ima tamo gdje želi da budemo, sa svim vremenom na ovom i sljedećem svijetu, kako bi nas obasipao milošću i dobrotom u Kristu Isusu. Spasenje je sve o čemu on misli i na čemu radi. Sve što mi trebamo raditi je da mu vjerujemo dovoljno kako bi mu to dopustili. To je Božji dar, od početka do kraja. Mi pri tome nemamo glavnu ulogu. Da imamo, vjerojatno bismo se okolo hvalili kako smo za sve sami zaslužni! Ne, niti sebe stvaramo, niti sebe spašavamo. Bog čini i stvaranje i spašavanje. Svakog od nas stvara po Kristu Isusu, kako bi mu se pridružili u djelu koje obavlja, dobrom djelu koje je za nas pripremio, u poslu na kojeg bi nam bilo bolje da odmah prionemo.⁷¹

Bog nas u Kristu spašava od prokletstva, osude i pakla.

Bog nas u Kristu otkupljuje, u cijelosti smo opravdani.

Bog nas u Kristu opravdava, ispravljajući ono što je bilo krivo.

Bog nas u Kristu preoblikuje te bivamo ponovno rođeni.

Bog nas u Kristu posvaja u svoju obitelj.

Nismo spašeni zato što smo povjerovali u neku doktrinu. Nismo spašeni našim ispravnim uvjerenjem. Spašeni smo zato što je nešto izvan nas – ili bolje, netko – ušao u nas. Toliko smo potpuno preoblikovani, da najbolji način na koji pisci evanđelja to mogu opisati je usporedba s ponovnim rođenjem. Hebrejski su pisci to opisali kao iskustvo izvlačenja iz jame. Bili smo u ropstvu, a sada smo slobodni. Više nismo robovi straha. Postali smo Božje dijete. Prije smo bili izvan Božje obitelji, a sada smo punopravni članovi. Opravdani smo pred Ocem, što znači da je sad sve u redu.

Nikada ne smijemo zaboraviti da spasenje dolazi izvana, a ne od nas samih. Nismo spašeni jer smo sami dobri; spašeni smo jer

71. Eugene Peterson, *The Message*, Ephesians 2,7-10.

je Bog dobar. To je srž spasenja. Bog za nas čini nešto što sami ne bismo mogli učiniti za sebe. To je milost koja spašava.

A sada se okrenimo onome što remek-djelo obnovljenog života u Kristu darom milosti koja posvećuje može postati.

ŽIVOT

*Kroz posvećujuću milost, Duh Sveti daje nam snagu
da živimo život potpuno posvećen Bogu.*

*Kroz održavajuću milost, Duh Sveti surađuje s nama kako bi
nam omogućio vjeran i discipliniran život služenja Bogu.*

*Kroz dovoljnu milost, Božja snaga postaje
savršena u našoj slabosti.*

4

POSVEĆUJUĆA MILOST

A sam Bog mira neka vas posvema posveti i cijelo vaše biće – duh vaš i duša i tijelo – neka se besprijekornim, savršenim sačuva za dolazak Gospodina našega Isusa Krista. Vjeran je Onaj tko vas poziva: on će to i učiniti.

-1 Sol 5,23-24

Prema Johnu Wesleyju, četiri najvažnije doktrine koje se iznose u Svetom pismu su izvorni grijeh, opravdanje vjerom, novo rođenje te unutarnja i izvanjska svetost.

Opravdanje je bila jedna od najvažnijih tema protestantske reformacije koja je Wesleyju prethodila za gotovo dvjesto godina. Reformatori, uključujući Martina Luthera, ustvrdili su da smo pred Bogom opravdani isključivo vjerom.⁷² Wesley je izrazito afirmirao nužnost opravdanja, ali dodajući novo rođenje svom popisu najvažnijih biblijskih doktrina, naglasio je bitnost ideje da se križ i

---

72. Opravdanje znači izmirenje s Bogom, a Božjom milošću, kojom naši grijesi bivaju oprošteni, a naša krivnja otklonjena pomirbenom žrtvom Isusove smrti na križu. Vidi 3. poglavlje „Spasonosna milost“.

uskrsnuće prvenstveno bave krivnjom za naše grijehе i temeljnim problemom koji nas potiče na grijeh. Stoga, za Wesleyja je novo rođenje početak života u svetosti – ili onoga što nazivamo „posvećenje“.

U posljednjem smo poglavlju razmatrali narav grijehа i utvrdili razorne učinke koje grijeh ima na naš svijet i u našim životima, ali koje je porijeklo grijehа? Što je izvor grijehа u našim srcima?

Biblija kaže da grijeh potječe iz naše urođene prirode. „Među njima smo i mi некоć živjeli u požudama tijela svoga, udovoljavajući prohtjevima *tijela* i ćudi, te po *naravi* bijasmo djeca gnjeva kao i drugi“ (Ef 2,3, naglasци dodani). Ovaj redak skreće pozornost na dva ključna izraza, koja su često pogrešno shvaćena te ih je potrebno analizirati radi boljeg razumijevanja.

Po naravi

U svojim novozavjetnim poslanicama, Pavao izričito naglašava da su ljudska bića rođena s neposlušnom i grešnom naravi (Rim 7,18.35; Ef 2,1-3; Kol 3,5). Ne učimo grijешiti. Nitko nas ne mora učiti grijehu. Na sveučilištu ne postoji predmet koji se zove „Kako grijешiti 101“. Grijeh nam dolazi prirodno i dobri smo u tome. To baš i nije neko popularno gledište, niti je ikada bilo.

Pelagije je bio irski redovnik iz 4. stoljeća koji je kasnije postao rimski građanin. Poučavao je da ljudi nisu imali grešnu narav, ali da se djeca uče grijehu temeljem loših primjera iz mladosti. Pelagije je tvrdio da smo rođeni s neutralnom naravi te da djeca postaju dobra ili loša, u velikoj mjeri zahvaljujući svojim uzorima. Prema Pelagiju, grijesi su namjerna djela volje i ako se potrudimo možemo živjeti dobrim životom odvojeni od grijehа.

Pelagije je živio u vrijeme drugog istaknutog teologa, Augustina iz Hipona, koji se danas smatra jednim od najutjecajnijih kršćan-

skih mislilaca u povijesti zapadne crkve. Taj sjevernoafrički biskup opširno je pisao o postojanju izvornog grijeha, naslijeđenog od naših prvih duhovnih roditelja te o njegovim iscrpljujućim učincima.

Augustin se snažno protivio Pelagijevom stajalištu, tvrdeći da se suprotstavlja Svetom pismu i zdravom razumu, a imao je i ključnu ulogu u izbacivanju Pelagija iz crkve pod optužbom za herezu. Iako ga crkva smatra herezom još od četvrtog stoljeća, pelagijanizam je još i danas živ u crkvi.

Prilikom jednog putovanja u New York, moja supruga i ja prisustvovali smo brodvejskoj predstavi *Wicked*, koja priča priču o Elphabi, zloj vještici sa zapada (iz slavnog Čarobnjaka iz Oza) te o njenom prijateljstvu s Glindom, dobrom vješticom sa sjevera. Priča je o tome kako se obje žene bore pronaći svoj identitet te Elphaba odlučuje biti zla, a Glinda bira biti dobra – sve zbog njihovih životnih okolnosti. Elphabi se događaju loše stvari, pa ona postaje loša; dok Glindi ide sve kako treba, pa ona postaje dobra. To je samo izmišljeni mjuzikl, ali ne treba zaboraviti da je mnoštvo suvremenih ljudi sklono baš tako razmišljati o grijehu.

Međutim, Isus se s time ne slaže: „Naprotiv, što iz usta izlazi, iz srca izvire i to onečišćuje čovjeka. Ta iz srca izvire opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke.“ (Mt 15,18-19) Srce je izvor onečišćenja; a grijeh dolazi iz srca.

Pogledajte malo dijete koje je tek naučilo hodati. Zašto se tako ponaša? Zašto je sebično? Zašto bijesni kad mu stvari nisu po volji? Pa dijete nije grešnik zbog svog odgoja. Nije još živjelo dovoljno dugo da bi ga oblikovali primjeri iz okoline. Dijete je grešno jer grijeh dolazi iz srca – urođen je. Djecu ne treba učiti da budu sebični – ona to rade prirodno. Izvanjski grijeh je izraz onoga što je već u čovjeku. David je priznao: „Evo, grešan sam već rođen, u grijehu me začu majka moja“ (Ps 51,7). To je empirijska činjenica izvornog grijeha.

Kako to izgleda teološki? Svaka je osoba stvorena na sliku Božju, a Bog je svet i dobar. Čovječanstvo je u svom izvornom obliku odražavalo božansku narav, ali izvor svetosti i dobrote nismo bili mi sami – bio je to vječni, Trojedini Bog. Kako su to objasnili William Greathouse i Ray Dunning: „Samo je Bog suštinski svet. Mi smo sveti samo ako smo u dobrom odnosu s Bogom, ispunjeni njegovim posvećujućim Duhom.“ Dakle, sve od uvođenja grijeha prilikom pada i njegovih posljedica, naša suštinska narav stvorenih na sliku Božju ostaje netaknuta, dok je međutim uništena moralna slika Boga u nama.⁷³ Greathouse i Dunning u tom smislu nastavljaju: „Čovjek je u suštini dobar, stvoren za Boga. No egzistencijalno gledajući, čovjek jest grešan, buntovnik otuđen od života u Bogu i stoga iskvaren.“⁷⁴ Suštinski dobar, egzistencijalno buntovan. To je izvorni grijeh.

Imamo narav s kojom smo rođeni. To nije neka „stvar“ u nama koju možemo i trebamo ukloniti, poput primjerice bolesnog žučnog mjehura. To je naša sklonost prema ponosu i egocentričnosti. To je naša urođena sklonost nasilju, egu, samodostatnosti i samodopadnosti. To je narcizam najvišeg reda u svom najočitijem obliku – što znači da je grijeh u našim srcima više od nekoliko indiskrecija koje činimo u našim najgorim trenucima; to je nepoštivanje prve zapo-

73. *Imago Dei*, lat. Slika Boga. Dok je moralna slika Boga u čovjeku narušena kao posljedica pada u grijeh, esencijalna narav Boga podržava vrijednost svake osobe stvorene na sliku Božju. Diane LeClerc primjećuje da nazarenska teologinja Mildred Bangs Wynkoop, vjerna učenju Johna Wesleyja, „definira sliku Boga u čovjeku kao sposobnost ljubavi, u kontekstu odnosa s Bogom, s drugima, sobom i zemljom.“ LeClerc, *Discovering Christian Holiness: The Heart of Wesleyan-Holiness Theology* (Kansas City: MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2010), 312. Također, vidi završni dio ovog poglavlja „Određenje potpunog posvećenja“.

74. Greathouse i Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1982), 52. Autori nastavljaju s detaljnim prikazom povijesnog značenja izvornog grijeha (Rim 5,12-21) te egzistencijalnog značenja izvornog grijeha (Rim 7,14-25.53-54). Veslijanska perspektiva izvornog grijeha razlikuje se od kalvinističke doktrine potpune izopačenosti.

vijedi (Izl 20,2) i nemogućnost štovanja samoga Boga. N. T. Wright nas podsjeća koliko smo zapravo u sve to duboko uronjeni:

Dijagnoza ljudskog stanja nije u tome da su ljudi jednostavno prekršili Božji moralni zakon vrijeđajući i napadajući Stvoritelja čiji lik nose – iako i ta tvrdnja stoji. Ovo kršenje zakona zapravo je simptom mnogo ozbiljnije bolesti. Moralnost je važna, ali to nije sve. Pozvani na odgovornost i autoritet unutar stvorenja i nad svime stvorenim, ljudi su okrenuli svoj poziv naglavačke, iskazujući štovanje i odanost silama i moćima unutar samog stvorenja. Naziv za to je idolopoklonstvo, idolatrija. Rezultat je ropstvo i konačna smrt.⁷⁵

Imamo dakle više od pukog lošeg dosjea koji svjedoči o našoj navici da uvijek iznova upadamo u nevolje. Po svojoj smo naravi skloni grijehu. Božja milost nam je potrebna za oslobođenje i ozdravljenje od stanja izvornih i stvarnih grijeha te djelovanja u grijehu. A za to nam je potrebno opravdanje i posvećenje. Moramo ponovno biti oblikovani kao osoba te trebamo iskusiti radikalnu obnovu naših srca. To je razlog da je Wesley davao jednaku važnost unutarnjoj i izvanjskoj svetosti. Moraju nam biti oprošteni naši grijesi, moramo biti oživljeni u Kristu, a naša srca pročišćena vjerom. Rezultat je potpuna obnova cjelovite slike Boga u nama, koja je do tada bila izgubljena.

Djela tjelesnosti

Kao što je prethodno bilo spomenuto, novozavjetni spisi – osobito oni koji se pripisuju apostolu Pavlu – često se bave problemom katastrofalnih posljedica izvornog grijeha, „djelima tjelesnosti“.

⁷⁵ N. T. Wright, *The Day the Revolution Began: Reconsidering the Meaning of Jesus's Crucifixion* (New York: HarperCollins Publishers, 2016), 76-77.

Riječ „tjelesnost“ potječe od grčke riječi *sarks*.⁷⁶ Ona se za razliku od „tijela“ koristi u duhovnom smislu za egocentričnu sklonost koja nastoji biti zadovoljena - neumjereno samoljublje vlastitog „ja“ koje radije živi za sebe nego da se preda Božjoj volji.⁷⁷ Martin Luther – baš kao i Augustin prije njega – slikovito je to opisao kao stanje „zakrivljenosti u sebe“ (*incurvatus in se*). Pažljivo razmislite o mentalnoj slici koju Luther predočava kao okretanje prema samome sebi: „Naša priroda, uslijed iskvarenosti izvornim grijehom, [je] tako duboko zakrivljena u sebe, da ne samo da iskrivljava najbolje Božje darove i onda uživa u njima (kao što je jasno u slučaju pravедnika po djelima i licemjerima), ili bolje rečeno, koristi samoga Boga kako bi postigla te darove, ali također ne shvaća koliko je izopačeno i krivo tražiti sve, čak i Boga, samo za sebe.“⁷⁸

Kad Pavao kaže: „Doista znam da dobro ne prebiva u meni, to jest u mojem tijelu. Uistinu: htjeti mi ide, ali ne i činiti dobro.“ (Rim 7,18) on zapravo misli na nemoć svoje tjelesnosti da ljubi i sluša Boga svim srcem. Pavao, a i mi skupa s njim, je rob svojega „ja“, koje želi samo ono što mi želimo. U svojoj poslanici Galaćanima, Pavao dalje razlaže kako se tjelesnost bori protiv Duha: „Jer tijelo žudi protiv Duha, a Duh protiv tijela. Doista, to se jedno drugomu protivi da

76. Teorija o dvije naravi kršćanskog života uvedena je kroz popularno dispencijalno gledanje s kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća, koje je imalo dalekosežni utjecaj među mnogim evanđeoskim vjernicima, uključujući niz značajnih evanđeoskih propovjednika i učitelja. Taj je utjecaj potaknuo radnu skupinu prvog prijevoda New International Version (1973.) da pojam „flesh“ (*sarks*) prevede kao „grešna narav“. Dunning ukazuje na to kako je Greathouse potom sugerirao da je „praktički nemoguće koristiti [takvu verziju prijevoda] kao osnovu za dosljedno tumačenje grčkog izvornika“. Prevoditeljska je radna skupina za NIV, 2011. revidirala prijevod spomenutog pojma u „tjelesnost“. Dunning, *Pursuing the Divine Image: An Exegetically Based Theology of Holiness* (Marrickville, New South Wales: Southwood Press, 2016), Kindle Location 786.

77. Greathouse i Dunning definiraju tjelesnost kao „Ja“ koje živi samo za sebe.“ Greathouse and Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology*, 53.

78. Martin Luther, *Lectures on Romans*, WA 56.304.

ne činite što hoćete“ (Gal 5,17). Zatim nastavlja iznoseći živopisne primjere tjelesnih djela te postupke i stavove koji slijede načela tjelesnosti, kako bi ih u redcima 19-23 suprotstavio plodovima Duha. Potom Pavao zadaje konačni udarac: „težnja je tijela smrt, a težnja Duha život i mir“ (Rim 8,6). Da parafraziram: Ili ćemo mi ubiti svoja nedjela tjelesnosti, ili će ona ubiti nas. To je necenzurirana gravitacija tjelesnosti.

Biblijsko poimanje tjelesnosti godinama se krivo tumačilo. Neki još uvijek nažalost smatraju da se tjelesnost i Duh odnose na tijelo i dušu te da se pojam „tjelesnost“ odnosi na kožu koja pokriva naša tijela.⁷⁹ Kao rezultat toga, neki su pretpostavili da je tijelo izvor zla i grijeha te da su stoga naša fizička tijela intrinzično loša. Slijedeći tu misao, trebali bismo dakle umanjiti fizičke aspekte našeg života, pobijediti svoja tijela u pokornosti i ne dopuštati nikakav tjelesni užitak ili zadovoljstvo.⁸⁰ Iako se ovo može činiti ekstremnim, to se događa uglavnom kad se oblikuje hijerarhija grijeha – kao što su primjerice grijesi tijela i grijesi duha – i kad namećemo postavku kako je jedno sigurno gore od drugog (npr. seksualni nemoral mora biti gori od ogovaranja ili ogorčenosti; pijanstvo mora biti gore od ponosa ili rasizma). Prema tome, ako netko počini tjelesni grijeh – koji se također smatra „smrtnim“ grijehom – to je gotovo neoprostivo, dok se duhovni grijesi umanjuju uz opravdanje da „nitko nije savršen“. Razdvojiti i klasificirati grijeh na ovaj način predstavlja potpuno pogrešno shvaćanje svetopisamske svetosti, a da i ne spo-

79. „Tjelesnost – sarks „i „tijelo – soma“ predstavljaju dva zasebna novozavjetna pojma.

80. Veliki dio gnostičkog krivovjerja temelji se na pogrešnom shvaćanju tjelesnosti koja se odnosi na tijelo. Platonska ideja apstraktne vrhovne duše potiče i danas da se na tijelo gleda s prezirom te da se ističe smrtnost bestjelesne vječne duše. Ta je pogreška međutim u sukobu s biblijskom doktrinom o tjelesnom uskrsnuću. Kako bi se borili protiv ovog veoma rasprostranjenog krivog razumijevanja, prve kršćanske vjeroispovijesti naglašavale su važnost tjelesnog uskrsnuća (npr. „Vjerujem u uskrsnuće tijela i u život vječni.“ *Apostolsko vjerovanje*).

minjemo činjenicu da Pavao svrstava sve grijehе zajedno u jednu te istu kategoriju (npr. vidi Gal 5,16-21 gdje su idolopoklonstvo i svađe oboje identificirani kao „djela tjelesnosti“).

Ljudsko tijelo očito nije loša stvar. Naposljetku, Bog je stvorio ljudsko tijelo, a potom i sam uzeo ljudsko tijelo u Isusu. Kada se Pavao želi pozvati na fizičko tijelo, obično koristi grčku riječ *soma*, a ne *sarks*, i to čini trinaest puta samo u poslanici Rimljanima. Riječ *soma* može značiti ljudsko fizičko tijelo ili cijelu osobu, kao primjerice u Rimljanima 12,1: „da prinesete sebe kao žrtvu živu, svetu i ugodnu Bogu“, što je jasan poziv na posvećenje cijele naše osobe, uključujući i naša fizička tijela.

Što je dakle tjelesnost i zašto joj je potrebna milost posvećenja? Tjelesnost je naklonost cijele osobe (tijela, uma i duha) da bude svoj vlastiti bog, umjesto da se podvrgne Isusovom gospodstvu. To je naša grešna strana koja želi živjeti neovisno od Boga – biti svoj vlastiti kralj i spasitelj, umjesto da se osloni na Isusa. Prije nego što nas dotakne spasonosna milost, potpuno smo pod kontrolom tjelesnosti umjesto Duha. Imamo grešnu narav – sklonost srca da vjeruje kako možemo spasiti sami sebe te kojom potpuno dominira tjelesni um. Međutim, u trenutku našeg opravdanja (oprosta grijeha) i regeneracije (novog rođenja) dobivamo dar Duha Svetoga.⁸¹ Veslijanska tradicija svetosti to također naziva „početnim posvećenjem“, jer nam se još ne može dati ono što je sveto – Isusov Duh – i ne možemo još samostalno započeti put života u svetosti.⁸²

81. Iako „regeneracija, obnova“ zapravo nije biblijska riječ, teolozi su je upotrebljavali kako bi opisali novi život koji se milošću daje osobi kao posljedica novog rođenja u Kristu. U vrlo stvarnom smislu, osoba se uzdiže u novi život, događa joj se duhovno uskrsnuće te slijede stvarne promjene koje se očituju na opipljive, ali i neopipljive načine.

82. „Wesley zapravo nikada nije koristio ovaj izraz [početno posvećenje], ali on ipak označava njegovo uvjerenje da trenutkom spasenja započinje proces postajanja pravednim“. LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 318.

Tu počinje rat za suverenost. Tko će biti kralj mog života? Prije nego što smo bili kršćani nije bilo rata – čak ni povremenih okršaja. Dominiralo je tijelo uronjeno u našu samo-suverenost i sebične želje. Kada Duh dođe u naš život, dobivamo nove želje, motivacije i Kristov um (Rim 12,2; 1 Kor 2,16; Fil 2,5). Ove dvije sile, tijelo i Duh, sada su u opoziciji i bore se za prevlast. Svetost je pokrenuta, ali se sada mora povećavati i sazrijevati.

Kad je Pavao pisao crkvi u Korintu, „nije mogao razgovarati s njima kao duhovnima“ (1 Kor 3,1). Znači li to da nisu bili kršćani? Ne, bili su novo-rođeni kršćani. Pavao zapravo započinje svoje pismo nazivajući ih „posvećenima u Kristu Isusu“ i „pozvanima da budu sveti“ (1 Kor 1,2). U njima su se dakle dogodili obnova, opravdanje i otkupljenje. Njihovo putovanje u milosti je započelo. No njihov problem je bio u tome što je bitka za njihovu tjelesnost bila u tijeku. Njihova zavist, rivalstvo, ponos i podijeljenost i dalje su bili potpuno vidljivi. Bili su kršćani – ali ipak još uvijek „tjelesni“ (1 Kor 3,1) – što je Pavao izjednačio s još nezrelom vjerom. Bili su kršćani, ali ipak još uvijek samo „djeca u Kristu“ (1 Kor 3,1). Morali su još odrasti. To je drugačiji način da se kaže kako je u njima još uvijek postojao svojevrsni otpor zbog kojeg još nisu u potpunosti predali svoju volju i um Bogu.⁸³

Ovdje nam John Wesley iznova nudi oštar uvid u kontekst Pavlovih izjava. Pitajući jesu li Korinćani izgubili vjeru, Wesley inzistira: „Ne, jasno je da on [Pavao] izjavljuje da nisu; jer onda ne bi bili ‘mala djeca u Kristu.’ Pavao govori o tome da jesu ‘tjelesni’ i ‘mala djeca u Kristu’ kao da je to jedna te ista stvar; jasno pokazujući da

83. „Grčki izraz koji se prevodi kao ‘um’ jedan je od najznačajnijih antropoloških pojmova koje je Pavao koristio. Odnosi si se na aspekt razumijevanja kod prosuđivanja.“ Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 814. Bogom dana sposobnost svake osobe da misli i koristi intelekt za razumijevanje, predstavlja jedan od aspekata takozvanog veslijanskog kvadrilateralala. Taj pojam poznajemo kao „razum“.

je svaki vjernik (u određenom stupnju) ‘tjelesan’ dok je još uvijek samo ‘malo dijete u Kristu’.⁸⁴ „Tjelesno“, za Wesleyja je istovjetno biti „u tijelu“ i to predstavlja nezrelu vjeru koja mora prerastati u kristolikost i sebedarni put križa.⁸⁵ To vrijedi za svakog vjernika. Ključno pitanje dakle nije spasenje – već tko vlada. Posvećeni moraju sve više rasti na Isusovu sliku. Tjelesnost nije stvar koja mora u njima umrijeti – oni su ti koji moraju umrijeti, u nekom stvarnom ali ipak figurativnom smislu, za ono što je prije vladalo njihovim životima.⁸⁶ Vjerska uvjerenja i moralni standardi neće im biti dovoljni. Čovjek mora umrijeti za svoje povjerenje u tjelesnost.

U zapanjujućem trenutku ranjive iskrenosti, Pavao priznaje: „Smatra li tko drugi da se može uzdati u tijelo, ja još više: obrezan osmog dana, od roda sam Izraelova, plemena Benjaminova, Hebrej od Hebrejâ; po Zakonu farizej, po revnosti progonitelj Crkve, po pravednosti zakonskoj besprijekoran“ (Fil 3,4-6). Imao je sve vjerske osnove smatrati se pravednim, ali bi tada njegovo povjerenje bilo položeno u tjelesnost. Pavao nastavlja: „Ali što mi god bijaše dobitak, to poradi Krista smatram gubitkom.“ (Fil 3,7). Držao se pravila i poštivao zakon, ali živio je po tijelu sve dok je vjerovao u vlastitu pravednost nadajući se da će ga ona spasiti ili učiniti svetim. Bile su to dobre stvari koje su imale središnje mjesto u njegovom životu

84. Wesley, „Sermon 13: On Sin in Believers”, u *The Complete Works of John Wesley: Vol. 1, Sermons 1-53* (Fort Collins, CO: Delmarva Publications, 2014), 3.2.

85. Dunning ističe da je „tjelesnost riječ koja dovodi u zabludu, posebice ako se koristi kao imenica, dok Sveto pismo uvijek upotrebljava ovaj pojam kao pridjev.“ Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 2076. Ova tvrdnja također odbacuje ideju da je „tijelo“ neka vrsta izvanzemaljca, poput „kancerogenog tumora koji metaforički živi u nama“ i koji se treba kirurški ukloniti. Ibid., Lokacija Kindle 801. Zagovornici koncepta da nešto treba ukloniti, uključujući i neke od propovjednika iz tradicije svetosti devetnaestog stoljeća, to nazivaju *iskorjenjivanjem*.

86. William H. Greathouse i George Lyons, *New Beacon Bible Commentary, Romans 1-8: A Commentary in the Wesleyan Tradition* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2008), 182.

– stoga je morao umrijeti za njih, kako bi mogao upoznati Krista. Štoviše, poznavajući Krista sve potpunije i sve više, Pavao je zamijenio svoja teško stečena moralna djela za Kristovu spasonosnu i posvećujuću pravednost: „da Krista steknem i u njemu se nađem – ne svojom pravednošću, onom od Zakona, nego pravednošću po vjeri u Krista, onom od Boga, na vjeri utemeljenoj“ (Fil 3,8-9).

Mnogi su ljudi moralni, čak i religiozni, ali snishodljivost, krutost, predrasude, grubost i hladnoća duha znakovi su da je njihova tjelesnost preuzela vjeru i upotrijebila je kao strategiju za izbjegavanje ovisnosti o Isusu Kristu pri postizanju svetosti. Farizej je poput pohlepnog poslovnog čovjeka, čije je iskorištavanje onih koji su zarobljeni u siromaštvu radi ostvarivanja profita posljedica robovanja tjelesnosti. U Božjim su očima isti. Obojica su ljudi koji primjenjuju strategije samostalnog življenja u odvojenosti od Boga.

Evo jedne teške istine: čak i kršćani mogu nastaviti živjeti po tijelu. Prije susreta sa spasonosnom milošću tijelo ne ratuje s Duhom, pošto smo mrtvi u svojim grijesima. Ipak, čak i kada Duh Božji oživi u nama, još uvijek možemo živjeti na tjelesni način. Još uvijek možemo „puko dobro“ smatrati „konačnim dobrom“. Još uvijek možemo živjeti u vlastitoj snazi i moći, umjesto da ovisimo o Božjoj snazi. To je razlog zašto trebamo posvećujuću milost. Treba nam Božja milost kako bismo razapeli svoju tjelesnost, koja nas potiče da se oslanjamo na sebe same – kako bismo pogubili tjelesni dio nas koji želi upravljati našim životom, kako bi Isusov Duh mogao preuzeti potpunu kontrolu.⁸⁷

87. Oswald Chambers misli na pojam umiranja sebi, kao na poistovjećivanje s Isusovom smrću i voljnu „su-raspetost“. Na isti način kršćanin se može sjediniti s Isusom u njegovom uskrsnuću i s njim dijeliti „su-uskrsnuće“ u novi život. Isusov uskrsli život sada se doživljava kroz život u svetosti. Chambers, *My Utmost for His Highest* (Uhrichsville, OH: Barbour and Company, 1935), 73.

Priznati škotski učitelj i pobožni pisac Oswald Chambers ulazi u srž umiranja za sebe sa svrhom da bi se Krista znalo sve više i više: Moram prihvatiti svoja emocionalna razmišljanja i intelektualna uvjerenja i biti voljan pretvoriti ih u moralnu osudu protiv naravi grijeha; odnosno protiv svakog zahtjeva prava na samoga sebe... Kada donesem ovu moralnu odluku i počnem se ponašati u skladu s njom, sve što je Krist postigao za mene na križu sada se ostvaruje u meni. Moje nesputano predanje samoga sebe Bogu daje Duhu Svetomu priliku da mi udijeli svetost Isusa Krista... Moja individualnost ostaje, ali moja primarna motivacija za življenje i narav koja mnome vlada su radikalno promijenjeni.⁸⁸

Tjelesnost ne mora upravljati našim životima. Na raspolaganju nam je sloboda za život u svetosti. Posvećujuća milost jest sredstvo i lijek. Kako dakle posvećujuća milost zapravo djeluje na putovanju u milosti? Tome posvećujemo preostali dio ovog poglavlja.

Postajućí nalik Isusu

Želim ispričati priču o nekome koga ću zvati George, a što nije njegovo pravo ime. George je bio član moje crkve i vrlo nesretna osoba. Uvijek je bio uzrujan zbog nečega. Nije mu se sviđala glazba ili mu se nije sviđala moja propovijed. Rekao je da nisam propovijedao o svetosti na način koji je on to čuo kao dijete. Štoviše, nije baš volio ljude – posebice nije volio nove ljude. Napisao mi je jednom prilikom pismo na sedam stranica koje je sadržavalo najružnije komentare koje biste uopće mogli zamisliti, ne napadajući samo svaki moj pastoralni postupak već također pretpostavljajući da ima uvid u moje motive.

---

88. Chambers, *My Utmost for His Highest*, 58.

Jednom su njegove pritužbe bile da je crkva usredotočena na samu sebe te da ne poseže prema drugima. Kad se crkva počela puniti novim ljudima, ni to mu se nije sviđjelo jer sada, kako je rekao, nas više nije briga za ljude koji su tu godinama i koji su platili cijenu da bi crkva postane stabilna. Rekao je da rastemo samo zato što smo krali ovce iz drugih crkava (što nije bila istina). Suština je bila u tome da George nije želio promjene.

Kao pastor sam iskusio da George troši puno moje emocionalne energije. Više je puta prijetio da će napustiti crkvu. Mislim da je duboko u sebi znao ono što smo svi znali – da nijedna druga crkva ne bi tolerirala njegovo ponašanje. Konačno, jednog dana sam ga nazvao i rekao: „George, znaš da te volim, ali nema više pisama ni e-mailova. Ne mogu čuti tvoje srce u pisanim porukama, a ti ne možeš čuti moje. Od sada nadalje, ako imaš pritužbu, morat ćeš mi to reći licem u lice.“

Činilo se kao da su stvari krenule na bolje – barem neko vrijeme. George mi više nikada nije poslao pismo, ali je nastavio širiti negativnost u crkvi. Došlo je do točke da je djelovao više bio poput komarca nego psa koji napada – bio je više dosadan, no opasan.

Najtužnije u svemu mi je bilo to što George nije iskusio preobrazbu. Uvijek je bio mrzovoljna osoba i to ne samo u crkvi. Svojoj ženi nije bio dobar muž, njegova djeca ga nisu htjela u svojoj blizini, nije iskusio radost življenja. Najviše iznenađuje to što je više od šezdeset godina redovno dolazio u crkvu. Ono što je možda najgore jest to da se nitko nije čudio što se George ne mijenja, a izgleda da to nikome nije posebno ni smetalo. Ljudi su ga jednostavno prihvatili kao takvog. Nitko nije očekivao da će George postati sličniji Isusu.

Razmišljajući o Georgeu, počeo sam vjerovati da je, kada se radi o zdravlju crkve, pogrešno postavljati pitanje: „Koliko ljudi dolazi?“ Bolje bi bilo pitati se, ili barem krenuti razmišljati u tom smjeru:

„Kakvi su ti ljudi koji dolaze u crkvu?“⁸⁹ Kada netko postane kršćanin, tada za tu osobu nije cilj samo naučiti kako slijediti Krista, već stvarno živjeti po uzoru na Krista. To je pravi cilj svakog učeništva na putovanju u milosti.

Cilj učenja

Kad je Pavao nabrajao darove službe, rekao je da će postojati apostoli, proroci, evangelizatori, pastiri i učitelji, ali da će njihova zajednička svrha biti „da opremi svete za djelo služenja, za izgrađivanje Tijela Kristova“ (Ef 4,12). U tim riječima puno je toga sadržano, posebice na temu učenja. Ali počnimo ovdje s konceptom „tijela“.

Tijelo je u ovom kontekstu svakako intrigirajuća analogija, jer kad god se spomene duhovni rast postoji pretpostavka da je nešto živo. Sva živa bića rastu. Mrtve stvari ostaju statične ili se raspadaju. Rastu samo živa bića. Nežive stvari ne rastu. Komad namještaja ne raste. Stijena ne raste. Samo živi organizmi rastu.

Organizam može biti (1) živo biće kao što je biljka, životinja ili osoba, ili (2) funkcionalni sustav međusobno ovisnih dijelova koji čine živo biće ili stvar. Biljke su organizmi. Biljke ne mogu rasti bez sunčeve svjetlosti, vode i hranjivih tvari. Potreban im je ekosustav kako bi održale svoj rast ili će umrijeti. Naša ljudska tijela su također organizmi. Ljudska anatomija je sustav funkcionalnih međusobno ovisnih dijelova – operativni sustav koji funkcionira kao cjelina: „tijelo [je] jedno te ima mnogo udova“ (1 Kor 12,12). Kada jedan od naših dijelova ne radi kako treba, bez obzira koliko se to činilo beznačajnim, to može prouzročiti da cijeli sustav prestane normalno funkcionirati.

---

89. Bill Hull, *The Disciple-Making Pastor* (Old Tappan, NJ: Revell, 1988), 13.

Kad Pavao kaže da smo tijelo Kristovo, on time naglašava da je crkva također organizam, sastavljen od dinamičnih, živih ljudi – međusobno ovisnih dijelova, koji rade zajedno i ovisе jedni o drugima u smislu vitalnosti i zdravlja snagom Duha Svetoga: „Ta ni tijelo nije jedan ud, nego mnogi“ (1 Kor 12,14). Kada mu pojedini dijelovi ne rade zajedno na holistički način, tijelo postaje bolesno i slabo. Suprotno tome, kada su dijelovi povezani i rastu zajedno na kvalitetne načine, rezultat su vitalnost i zdravlje. Počinje se oblikovati krajnja forma i postiže se krajnji cilj (*telos*). Izgrađujemo tijelo, „dok svi ne prispijemo do jedinstva vjere i spoznaje Sina Božjega, do čovjeka *savršena*, do mjere uzrasta *punine Kristove*“ (Ef 4,13 naglasci dodani). Cilj kršćanske zrelosti jest punina Kristove veličine – kristolikost. Nema drugog cilja. To dakle vrijedi i za crkvu. Kada se naši članovi okupe, to treba izgledati kao tijelo Kristovo. Osim toga, u slučaju da smo to propustili razumjeti prvi put, Pavao ponavlja da moramo na svaki način „uzrasti u Njega, koji je Glava, Krist, od kojega sve Tijelo“ prerasta u ono što i treba biti (redak 15).

Cilj svakog duhovnog rasta, individualnog i zajedničkog, osobnog i korporativnog, jest postajati sve više i više nalik Isusu. Čin ili proces postajanja nalik Isusu jest posvećenje, a biva omogućeno djelovanjem posvećujuće milosti.

Svetost nije opcija

U grčkom jeziku, posvećenje je povezano s riječju „sveto“ (*hagios*). Veslijanska teologija svetosti drži da je dobra vijest evanđelja ne samo to da ćemo jednog dana kad umremo biti s Bogom, već i da ponuda života u punini u Božjem kraljevstvu vrijedi za sada, upravo tamo gdje jesmo. Božja namjera je da njegova slika u nama, prethodno narušena padom u izvorni grijeh, bude vraćena u svu svoju ljepotu i slavu, da postanemo njegovo remek-djelo, odražava-

jući kristolikost u svemu što mislimo, govorimo i činimo. To se zove posvećenje i to je ono što postajemo. Za rastućeg kršćanina nema druge opcije.

Kada netko kupuje novo vozilo, prodavač će s njim razgovarati o standardnoj i dodatnoj opremi. Svako vozilo dolazi s upravljavcem, sigurnosnim pojasevima, retrovizorima, motorom itd. To je standardna oprema – ima je svako vozilo. Međutim, ako netko želi automatsko podizanje prozora, posebne kotače ili satelitski stereo sustav, mora pitati za cijenu te dodatne opreme, što znači da je nema svaki automobil. Posvećenje nije neka dodatna oprema za Isusovog učenika. To je standardna oprema za svaki model. Od kršćanina se očekuje da postane poput Isusa, jer kršćanin treba rasti. Uvijek rastemo prema nečemu – uvijek smo u procesu duhovnog oblikovanja.

Pavao to iznova potvrđuje u poslanici Rimljanima: „Ne suobličujte se ovom svijetu, nego se preobrazujte obnavljanjem svoje pameti da možete razabirati što je volja Božja, što li je dobro, Bogu milo, savršeno.“ (Rim 12,2). Suobličavanje ili preobrazba – to su jedine naše alternative. Ako nismo preobraženi (promijenjeni iznutra prema van) Božjom obnavljajućom snagom, onda smo suobličeni (oblikovani) silama suprotstavljenima Bogu, koje djeluju u svijetu. Nije pitanje hoćete li se duhovno formirati; pitanje je što će vas formirati? Ako Bog nije taj koji nas oblikuje, postoji duhovni neprijatelj – protivnik, zli – koji je savršeno zadovoljan kada dobije priliku oblikovati naše živote.

Jednostavno rečeno, svijet bez Boga deformira ljude. Bog je taj koji preoblikuje i preobražava. Zato je posvećenje – postajanje nalik Isusu – toliko važno. Malo je riječi koje bolje sažimaju Božju volju za ljudski život od ovih: „Doista, ovo je volja Božja: vaše posvećenje“ (1 Sol 4,3) te također „Nastojte oko mira sa svima! I oko posvećenja bez kojega nitko neće vidjeti Gospodina!“ (Heb 12,14). Zapovijed da

se teži miru i svetosti podrazumijeva djelovanje, a ne pasivnost. Duhovni rast osobe naziva se posvećenje ili svetost. Početno posvećenje i potpuno posvećenje nisu jedno te isto, ali cilj svakog posvećenja jest postati nalik Isusu. To je Božja volja za život svakog kršćanina jer, ako ne „poradimo te sve uzraste u Njega, koji je Glava, Krist“, onda bivamo oblikovani nečim drugim, a ne svetom ljubavlju (Ef 4,15).

Jednadžba za duhovni rast

Učeništvo nije opcija. Vjerujem da bi se većina kršćana s time složila. Ali pravo pitanje jest kako se zapravo odvija rast tijekom učeništva? U svojoj knjizi *Rethinking the Church*, James Emery White objašnjava ono što mnogi ljudi vjeruju da se odvija tijekom procesa učeništva. Pri tom predlaže sljedeću formulu, u obliku matematičke jednadžbe:

spasenje + vrijeme + individualna primjena = promjena života

Formula se razvija na temelju četiri pretpostavke: (1) životna se promjena događa prilikom spasenja; (2) nastavlja se prirodno razvijati tijekom vremena; (3) postiže se uglavnom činom volje, i (4) najbolje se postiže samostalno.⁹⁰ Razmotrimo dakle pažljivo predloženu hipotezu.

Prvo, „spasenje“. Spasenje predstavlja radikalnu preobrazbu novog rođenja, pri čemu se događa promjena srca, čega je posljedica čudesna preobrazba čežnji, navika i karaktera preobražene osobe. Kršćani bivaju rođeni, a ne napravljeni. Budući da spasenje mijenja status našeg odnosa s Bogom, preokreće našu sudbinu u vječnosti te uvodi snagu i djelovanje Duha Svetoga u naše živote, ono što se

90. James Emery White, *Rethinking the Church: A Challenge to Creative Redesign in an Age of Transition* (Grand Rapids: Baker Books, 1997), 55.

očekuje je svakako neposredan i suštinski rast. To je pretpostavka spasenja.

Drugo, „vrijeme“. Dok se proces preobrazbe događa prilikom obraćenja, očito je da osoba koja tek postane kršćanin nije još u potpunosti zrela. Još uvijek ostaju preostali džepovi otpora i sebičnosti, s kojima se treba pozabaviti, kaže White, ali to se događa tijekom vremena.⁹¹ Stoga, iz formule slijedi da će petogodišnji kršćanin imati pet godina duhovne zrelosti, a desetogodišnji kršćanin deset godina zrelosti i tako dalje. Vjera ne može a da ne raste vremenom. Tako da sve što trebamo činiti jest čitati Bibliju i što je više moguće ići u crkvu, pri čemu će se plod Duha s vremenom umnažati, a mi ćemo postajati sve sličniji Isusu. To je pretpostavka vremena.

Treće, „individualna primjena“. Ovo ima veze s osobnom snagom volje. Ideja je da će sve što se ne dogodi prirodno tijekom vremena biti nadopunjeno odlučnošću i ljudskim naporom. Sve što osoba treba učiniti jest odlučiti živjeti i djelovati na određeni način (te pri tom uložiti malo ustrajnosti) – jer kršćanski život održava se i razvija djelima volje. Dovoljno vremena, u kombinaciji s našom snagom volje, proizvest će plod Duha. To je pretpostavka individualne primjene.

Konačno, „najbolje se postiže samostalno“. Konačna pretpostavka jednadžbe učenja jest neovisnost, odnosno da je osobni odnos s Isusom Kristom jednak privatnom.⁹²

Takva je jednadžba, ali rijetko se trudimo postaviti pitanje jesu li te pretpostavke valjane. Je li to način kako se događa učenje? Počinjemo li u svom duhovnom životu automatski rasti nakon što smo iskusili spasenje? Kad netko postane kršćanin, dolazi li za-

91. White, *Rethinking the Church*, 56.

92. Pretpostavka da je osobni odnos s Kristom zapravo sinonim za privatni odnos s Isusom daleko je rasprostranjenija u zapadnom društvu nego u drugim dijelovima svijeta. Individualizam se u SAD-u smatra kulturnom vrlinom.

sta do trenutne, dubinske promjene navika, stavova i karaktera? Rastu li kršćani samo vremenom i samo snagom volje? Budući da je naš odnos s Bogom osoban, nije li ipak bolje da Isusovi učenici rade sami? Ako su ove pretpostavke točne, u crkvi bi za to trebalo postojati dovoljno dokaza. Ako su istinite, ističe White, onda bi jednostavno izvođenje jednadžbe trebalo dosljedno osigurati iste rezultate: pojedinačni kršćani i Kristovo tijelo postaju sve više slični Isusu u svom razmišljanju, govorenju i djelovanju.⁹³ Međutim, postoje važni razlozi zašto ova formula nije skroz potpuna.

Za početak, Isusovi učenici bivaju rođeni, ali također se i stvaraju. Spasiteljska milost mijenja naš odnos s Bogom, našu vječnu sudbinu te uvodi u naše živote snagu i djelovanje Duha Svetoga. Međutim, kao što vidimo iz novozavjetnih učenja, novi kršćani još nemaju zreli karakter. Biti kršćanin ne znači automatski postati poput Krista. Potreban je razvoj do Krista. Vrlina se s vremenom razvija kroz specifične prakse.⁹⁴ Razmotrimo sad u tom svjetlu biblijski okvir za odvijanje duhovnog rasta kroz djelovanje posvećujuće milosti.

1. Duhovni rast može započeti spasenjem, ali nakon toga, tijekom cijeloga života nastavljamo rasti u milosti. Postoji razlika između posvećenja i cjelovitog posvećenja. Pitanje o kojem se može raspravljati jest događa li se posvećenje trenutno ili postepeno. Postoji li neki kritični trenutak ili se ipak radi o procesu? Odgovor uključuje oboje.⁹⁵ Posvećujuća milost jest trenutak kada iskusimo

93. White, *Rethinking the Church*, 57.

94. N. T. Wright definira kršćanski koncept vrline kao preobrazbu karaktera. Wright, *After You Believe: Why Christian Character Matters* (New York: HarperCollins Publishers, 2010). Razumijevanju vrline će biti posvećeno puno više vremena u 5. poglavlju „Održavajuća milost“.

95. Tema trenutnog ili progresivnog te kritičnog trenutka ili procesa u iskustvu potpunog posvećenja je povijesno gledano bila tema velike rasprave, posebice u krugovima tradicije veslijanske svetosti. Sam John Wesley dosljedno je naglašavao potrebu za oba aspekta, dok su rani nazarenski vođe općenito pažljivo predla-

milost spasenja. Teolozi to nazivaju „inicijalno posvećenje“, iza kojeg slijedi duhovni rast u milosti, sve dok u nekom kritičnom trenutku našeg potpunog posvećenja i predaje – Bog ne pročisti naše srce. To je iskustvo potpunog posvećenja ili „kršćanske usavršenosti“.⁹⁶ Međutim, čak i nakon takvog iskustva potpunog posvećenja, nastavljamo i dalje rasti u milosti, a taj rast zapravo nikada ne prestaje dokle god živimo.

U Temeljnim načelima vjere Crkve Isusa iz Nazareta stoji: „Vjerujemo da postoji izrazita razlika između čistog srca i zrelog karaktera. Prvo se zadobije u trenutku, kao rezultat potpunog posvećenja; a drugo se postiže rastom u milosti.“ Kad u vjeri odgovorimo na prethodnu milost, tad primamo milost koja donosi spasenje. Dolazi do radikalno nove orijentacije naših prioriteta, preobrazbe svih naših želja, a snaga i djelovanje Duha Svetoga oslobađaju se u našim životima. Umjesto trenutnog oslobađanja od svih štetnih navika,

---

li uravnoteženi pristup. Generalni predstojnik R. T. Williams je na Općoj skupštini Crkve Isusa iz Nazareta 1928. izjavio sljedeće: „Crkva treba staviti naglasak na oboje, kritični trenutak i proces posvećenja. Dogo su vjernici tradicije svetosti bili uvjereni kako njihovo poslanje završava pred oltarom, pri čemu pristupnici prime blagoslov obnove i posvećenja. Ali je u međuvremenu postalo jasno da naše poslanje tada tek počinje. Crkva Isusa iz Nazareta spremno usvaja oba načela kritičnog trenutka i procesa. “Leading [people] to God and the edification of the body of Christ in initial salvation and the development of Christian character.” *General Assembly Journal*, 1928, navedeno u Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 2176, bilješka br. 26.

96. Kršćanska usavršenost jest biblijski izraz koji se često koristio kroz kršćansku povijest. Rani crkveni oci i majke izjednačavali su savršenstvo s idejom theosis, ili pobožnošću: sudjelovanju u božanskoj naravi. Međutim, suvremeni koncept savršenstva nešto je drugačiji. Savršenstvo se nikada baš nije poimalo kao „bezgrešno savršenstvo“ ili, kao što Thomas Noble piše, „ideja da tijekom svog života kršćani mogu doseći to konačno, apsolutno stanje savršenstva u kojem su bezgrešni i savršeno sveti“. T. A. Noble, *Holy Trinity, Holy People: The Historic Doctrine of Christian Perfecting* (Eugene, OR: Cascade Books, 2013), 22. Kako bi se izbjegla zbrka zbog modernog tumačenja i istaknuli dinamički aspekti rasta u milosti, Noble smatra: „Obzirom na dinamično poimanje savršenstva, a ne konačno dosezanje rečenog stanja, možda bi bilo bolje izraziti značenje ove grčke riječi na način da se ne koristi izraz ‘savršenstvo’, već izraz ‘usavršavanje’.“ *Ibid.*, 24.

mana karaktera ili loših raspoloženja koje smo do tada posjedovali, Bog nastavlja raditi u nama, oblikujući nas u ono što želi da bude. Cilj svakog kršćanskog učenja je sve više nalikovati Isusu. Zbog toga Pavao smatra, kao što ne očekujemo da dojenčad ostanu djeca nego očekujemo da odrastu i sazriju u prave osobe, da bismo trebali očekivati od kršćana da isto tako ne ostaju duhovna dojenčad. Duhovni rast započinje spasenjem, ali nakon toga nastavljamo rasti u milosti cijeli svoj život. Sljedeće godine bismo trebali izgledati, djelovati i razmišljati više kao Krist nego što smo to danas, napredujući i razvijajući se dalje u posvećujućoj milosti.

2. Duhovni razvoj podrazumijeva puno više od pukog procesa u vremenu. Većina mojih prijatelja ne zna, ili su pak zaboravili, da znam svirati klavir. Sviram ga više od četrdeset godina. Kad sam imao deset godina, vježbao sam gotovo svaki dan (uz strogi nadzor moje majke, koja je klavirskom vježbanju davala prednost, posebice u odnosu na nogomet). Sada sviram puno rjeđe – možda tek jednom godišnje. Kad bi me netko pitao koliko sam dugo svirao, bila bi istina kad bih odgovorio četiri desetljeća, ali istina je da sve to vrijeme zapravo nisam proveo redovno svirajući. Ima djece u crkvi koja su svirala klavir tek nekoliko godina, a ipak sviraju bolje od mene, iako sam tehnički rečeno proveo puno više vremena uz klavir.

Isto je i s našim duhovnim životima. Jednostavna izloženost informacijama ne znači da ih ljudi usvajaju, razumiju, prihvaćaju i dosljedno žive. Iako jest istina da duhovni rast zahtijeva vremena, ipak ne stoji postavka da je posvećujuća milost tek posljedica prolaska vremena, ili pak nusproizvod izloženosti kršćanskoj kulturi.⁹⁷ Crkve su pune ljudi koji su godinama bili kršćani – ipak, njihovi životi odražavaju vrlo malo od Isusova Duha. Oni znanju biti kritični, mrzovoljni, cinični, negativni i sebični. Mnogi od njih su baš poput

97. White, *Rethinking the Church*, 59.

Georgea iz jedne od mojih bivših zajednica: ne postaju svake godine progresivno sve sličniji Isusu. A razlog tomu je vrlo jednostavan.

3. Duhovni rast nije toliko pitanje vremena, već je više namjerna i dosljedna suradnja s Bogom. Autor poslanice Hebrejima kaže, „Pa trebalo bi doista da nakon toliko vremena već budete učitelji, a ono treba da tkogod vas ponovno poučava početnička počela kazivanja Božjih. Takvi ste: mlijeka vam treba, a ne tvrde hrane. Doista, tko je god još pri mlijeku, ne zna ništa o nauku pravednosti jer – nejače je. A za zrele je tvrda hrana, za one koji imaju iskustvom izvježbana čula za rasuđivanje dobra i zla. Stoga mimoidimo početnički nauk o Kristu“ (Heb 5,12–6,1 naglasak dodan).⁹⁸ Na temelju izraza „do tog vremena“, možemo pretpostaviti da je taj dio Svetog pisma napisan vjernicima koji su već neko vrijeme kršćani. No umjesto da svojim riječima i primjerom budu učitelji drugima na putovanju u milosti, oni još uvijek koriste dječju hranu. Put prema hrani za odrasle i postajanju zrelim kršćaninom ide kroz uvježbavanje u pravednosti – kroz obuku koja pomaže u prepoznavanju razlike između ispravnog i pogrešnog te razlikovanju dobrog od boljeg. To se događa prilikom kršćanskog usavršavanja, ili zrelosti u Kristu koja vjernicima koji su se pokajali omogućuje da se distanciraju od tjelesnosti koja im je još uvijek u srcu.⁹⁹

98. Wesley je rado opisivao posvećenje kao kršćansku usavršenost, čak nazvavši i svoje najpoznatije doktrinarno djelo *A Plain Account on Christian Perfection* (Jednostavni prikaz usavršenosti kršćanina). Tvrdi da se iskustvo savršene ljubavi ili „Boga koji usavršava u ljubavi“ može ostvariti u ovom životu, on ističe: „(1) savršenstvo postoji; pošto se uvijek iznova spominje u Svetom pismu. (2) Ne postiže se tako rano kao opravdanje; jer opravdane osobe tek trebaju ‘krenuti prema savršenstvu.’ (Heb 6,1). (3) Ne događa se tako kasno kao smrt; jer Pavao govori o živim ljudima koji su postigli savršenstvo (Fil 3,15).“ Wesley, *A Plain Account of Christian Perfection*, Annotated, ur. Randy L. Maddox i Paul W. Chilcote (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2015).

99. John Wesley u svojoj propovijedi pod naslovom *The Repentance of Believers* (Pokajanje vjernika) naglašava trajnu važnost pokajanja kršćanina koji se trudi živjeti u svetosti. U radu koji je predstavljen na jednoj konferenciji o svetosti, jedan od mojih profesora teologije, Rob L. Staples, je rekao: „Potpuno posvećenje može se shvatiti kao potpuna predanost našoj sudbini *theosis* [obnova na sliku Božju] uz

Izraz „iskustvom izvježban“, koji se koristi u poslanici Hebrejima, intrigira. Upućuje na namjerni napor i podrazumijeva da kršćani sudjeluju u svom duhovnom rastu u Kristu. Ima i drugih primjera: „Opremite se! Izgradite svoju vjeru! Trčite trku! Čuvajte svoje srce!“ Sve su to biblijski poticaji da u svijetu radimo ono što Bog radi u nama. Takva se vježba postiže posebnim praksama – ili načinima milosti – koje je John Wesley nazvao djelima pobožnosti i djelima milosrđa.¹⁰⁰ Djela pobožnosti uključuju ustanovljene načine milosti kao što su molitva, čitanje Biblije, post, primanje Gospodnje večere, krštenje i druženje s drugim kršćanima. Djela milosrđa su također i djela milosti u služenju drugima, kao što su „nahriniti gladne, obući gole, ugostiti stranca, obići onoga koji je u zatvoru ili bolestan, poučiti neukog“.¹⁰¹ Prakticiramo milost čak i dok primamo darove milosti. Svakako, naše je sudjelovanje obavezno.¹⁰²

Ipak, moramo biti oprezni da ne pomiješamo sudjelovanje s kontroliranjem. Mi ne kontroliramo svoj duhovni rast. Čak ga niti ne uzrokuje. Istina, neke stvari jesu pod našom kontrolom. Tako primjerice možemo poslati SMS poruku, voziti se autobusom ili kupovati namirnice. No postoje i stvari na koje uopće ne možemo utjecati. Primjerice ne možemo promijeniti vrijeme, ne možemo

---

trajno pokajanje za i rezultirajuće čišćenje od svega što sprječava ili razvodnjava takvu predanost, ili ono što je Wesley nazvao ‘pokajanje vjernika’, a za koje je rekao da je ‘neophodno potrebno u svakoj sljedećoj fazi našeg kršćanskog puta’.“ Staples, “Things Shakable and Things Unshakable in Holiness Theology,” u *Revisioning Holiness Conference*, Northwest Nazarene University, 9. veljače, 2007.

100. „Pod ‘načinima milosti’ podrazumijevam sve vanjske znakove, riječi ili radnje, koje je Bog odredio da budu uobičajeni kanali prijenosa prethodne, opravdavajuće i posvećujuće milosti.“ Wesley, „Sermon 16: The Means of Grace“, II.1, *Wesley Center Online* <http://wesley.nnu.edu/john-wesley/the-sermons-of-john-wesley-1872-edition/sermon-16-the-means-of-grace/>. Načini milosti ponekad se nazivaju i duhovnim disciplinama.

101. Joel B. Green i William H. Willimon, ur., *Wesley Study Bible New Revised Standard Version* (Nashville: Abingdon Press, 2009), 1488, bilješka „Going on to Perfection“.

102. Za više o načinima djelovanja milosti, vidi u 5. poglavlju pod nazivom „Održavajuća milost“.

promijeniti svoje gene. Postoje dakle stvari koje možemo kontrolirati, ali također postoje i one na koje uopće ne možemo utjecati.

No, postoji i treća kategorija: stvari koje ne kontroliramo, ali s kojima možemo surađivati. Razmislite o spavanju. Ako ste ikad imali djecu, možda znate da im morate reći da idu na spavanje. Ponekad će vam odgovoriti: „Ne mogu!“ i pri tom su djelomično u pravu. Djeca ne mogu sama sebe natjerati na spavanje, barem ne na isti način kako vi sebe možete natjerati da obavite telefonski razgovor. Kao roditelji, uvjeravamo svoju djecu da mogu učiniti neke stvari da bi se otvorila/pripremila za spavanje. Mogu leći u krevet, ugasiti svjetlo, zatvoriti oči, slušati tihu glazbu i san će već doći! Oni to ne mogu kontrolirati, ali nisu ni bespomoćni. Mogu se otvoriti za spavanje i pustiti da im se san tiho prišulja. Isto vrijedi i za duhovni rast. Ne možemo sami sebe posvetiti ili učiniti nalik Isusu. Sveti Bog jest taj koji nas čini svetima. On je naš posvetitelj. Međutim, jednako kao pri spasenju, naša je suradnja neophodna. Ne spašavamo mi sami sebe, ali moramo se otvoriti djelovanju spasnosne milosti.

Ugledni učitelj učenja Dallas Willard jednom je rekao: „Milost se ne protivi trudu; ona se međutim protivi zarađivanju“.¹⁰³ Milost je više od regeneracije, opravdanja i oprosta. Milost je potrebna tijekom cijelog puta učenja. Ipak, možda najveća opasnost našeg vremena nije u tome da mislimo kako činimo previše na svom putu učenja, već u tome da pretpostavljamo kako ne moramo činiti baš ništa. Pasivnost može biti jednako opasna kao i legalizam. Kad Pavao kaže da skinemo svoje staro ja i obučemo novo, on zasigurno misli da to trebamo učiniti uz Božju pomoć. Pavao je u tome beskompromisan: „Vježbaj se u pobožnosti!“ (1 Tim 4,7). Također: „Ne

---

103. Dallas Willard, *The Great Omission: Reclaiming Jesus's Essential Teachings on Discipleship* (New York: HarperCollins, 2006), 61.

znate li: trkači u trkalištu svi doduše trče, ali jedan prima nagradu? Tako trčite da dobijete.“ (1 Kor 9,24).

Milost znači da je Bog učinio sve ono što mi sami nismo mogli učiniti za sebe, ali to ne znači da sada postajemo potrošači koji nadalje ne trebaju ništa doprinostiti odnosu. Takva pogrešna ideja objašnjava ne-uključujući pristup učeništvu mnogih kršćana. Rezultat je nedostatak duhovnog rasta i zrelosti. Dallas Willard je na tu temu također rekao: „Znamo, kao što Isus kaže, ‘Bez mene ne možete učiniti ništa’ (Iv 15,5)... ali bolje nam je vjerovati da poleđina tog stiha glasi: ‘Ako ne činite ništa, bit će to bez mene.’ A taj dio redovno najteže čujemo.“¹⁰⁴ Suradujemo s aktivnom Božjom milošću tako što preuređujemo svoje živote oko aktivnosti, disciplina i praksi koje je primjenjivao Isus Krist. Štoviše, sudjelujemo u njima, ne da bismo zaslužili svoje posvećenje, već da bismo kroz vježbu postigli ono što ne možemo učiniti „ako se samo malo jače potrudimo“.

4. Duhovni je rast zajednički napor. Čitatelji zapadne kulture skloni su iznenaditi se činjenicom da Pavao naglašava važnost zajedništva tijekom putovanja u milosti, iako mnoge ne-zapadne kulture dobro znaju da se takvo putovanje ne može poduzeti samostalno. Čitamo iz njegove najvažnije teološke rasprave o crkvi: „od kojega sve Tijelo, *usklađeno i povezano svakovrsnim zglobom* zbrinjavanja po djelotvornosti primjerenom svakom pojedinom dijelu, promiče svoj rast na sazidivanje u ljubavi“ (Ef 4,16 naglasak dodan). Koliko god ovi redci bili neočekivani za ljude koji su se navikli klanjati pred oltarom individualizma, uključujući i individualističku duhovnost, Pavao naglašava da naše učenishvo nikada nije bilo zamišljeno kao samostalni čin. Svaki „dio“ (pojedinaac) tijela važan je i

104. „Spiritual Formation: What It Is, and How It Is Done“ Dallas Willard, n.d., <http://www.dwillard.org/articles/individual/spiritual-formation-what-it-is-and-how-it-is-done>.

ima jedinstvenu ulogu i zadatak za obaviti, no ipak sav pojedinačni rad ima svrhu pomoći drugim dijelovima da rastu.

Sinergija u svetosti. Izraz „sinergija“ dolazi od grčke riječi synergos, što znači „suradnja“. Kaže se da je učinak cjeline veći od zbroja učinaka njezinih pojedinih dijelova, ili da udruženost pojedinih dijelova daje veći učinak no što bi bio puki zbroj pojedinačnih učinaka. Sinergija postoji u prirodi, poslovanju, sportu i obiteljskim odnosima. To je moć međuovisnosti, uzajamnosti i reciprociteta.¹⁰⁵

Poznati je primjer uzajamnosti odnos između zebri i malih ptica iz roda Buphagus (engl. oxpeckers). One jedu krpelje i druge nametnike na zebrinim leđima, djelujući tako kao svojevrsna kontrola štetočina; ptičice također kada su uplašene ispuštaju šištajući zvuk te tako služe kao alarmni sustav za zebre kada su grabežljivci u blizini. Obiljem nametnika na svojoj koži, zebre osiguravaju dovoljno hrane za ptice, a one zauzvrat opskrbljuju zebre kvalitetnom higijenom i zdravstvenom skrbi. Te se dvije vrste životinja međusobno razlikuju na mnogo načina, ali svaka od njih treba onu drugu kako bi osigurala uspješnije uvjete za svoj život.

Sinergija je također pokazatelj zdravlja tijela koje raste u punini savršene ljubavi (grč. *agape*). Odgovornost, ohrabrenje, opomena, zagovorna molitva i podrška su nemogući bez angažmana drugih ljudi. Tek zajedno postajemo sveti narod. U zajednici najjasnije čujemo Božji glas. Ljubav je površna, sve dok nije proživljena u kontekstu stvarnih međuljudskih odnosa. Putovanje u milosti je zapravo timski proces!¹⁰⁶

105. Za više o biblijskom razumijevanju međuovisnosti, pogledajte Pavlovo novozavjetno učenje o ljudskom tijelu kao metafori za crkvu (1 Kor 12, Ef 4). Više o uzajamnosti vidi njegovo učenje o kršćanskom braku (Ef 5).

106. White, *Rethinking the Church*, 61. Vidi također poglavlje 5., posebice razmatranje o kršćanskoj odgovornosti i održavajućoj milosti.

Evo ih dakle, jedna pored druge, dvije različite jednadžbe rasta u učenishtvu.

Popularna jednadžba:

spasenje + vrijeme + volja pojedinca = duhovni rast

Jednadžba svetosti:

milost + suradnja s Bogom + kršćansko zajedništvo =
kristolikost

Kršćani su pozvani na rast u milosti, što samo predstavlja još jedan način da se kaže kako trebamo rasti suobličavajući se s Isusom. Od Krista primamo novi život kako bismo mogli rasti u njemu. Bog prepravlja i preoblikuje. To je milost koja posvećuje. Ne znam nikoga tko bi to izrekao hirovitije od C. S. Lewisa:

Zamislite sebe kao živu kuću. Bog je dolazi obnoviti. U početku, možda možete razumjeti što radi. Popravlja odvođe, zaustavlja curenje krova itd. Znali ste da to sve treba uraditi i stoga niste iznenađeni. Ali onda počinje bolno lupati po kući, pa vam se čini da to više nema nikakvog smisla. Što smjera? Objašnjenje je da Bog zapravo od dosadašnje stare gradi sasvim novu kuću – podižući ovdje novo krilo, ondje dodatnu etažu, gradeći kule, oblikujući dvorišta. Mislili ste da vas pretvara u malu zgodnu kolibu, ali On zapravo gradi palaču u kojoj se namjerava nastaniti.¹⁰⁷

Ne samo da nas spašava, Bog nas i preobražava. Prihvaća nas takve kakvi jesmo, ali nas pri tom voli dovoljno da nas ne ostavlja takve kakvi jesmo i gdje jesmo. Osmišljava nas, prepravlja i preuređuje. Kada se u potpunosti posvetimo i predamo Bogu Ocu, Bog Duh Sveti pročišćava naša srca, pretvarajući nas u sliku Boga Sina. Postajemo slični Kristu svojim mislima, svojim riječima i svojim djelima. Naša kuća je sada pod novom upravom.

107. C. S. Lewis, *Mere Christianity* (New York: Touchstone, 1996), 175-76.

„Svetost znači da u vašem životu više nema ni jednog skrivenog kutka koji ostaje nedostupan djelovanju Isusa Krista.“¹⁰⁸ Dižemo ruke s upravljača i predajemo Isusu vodstvo. Kažemo „Ti si moj Spasitelj (spasenje); pred Tobom prigrabam koljena i proglašavam te svojim Gospodinom (posvećenje).“ Bivamo odvojeni za svrhu rasta u svetosti te Božja savršena ljubav počinje kolati našim bićem. Počinjemo istinski ljubiti Boga svim svojim srcem, umom i snagom, a bližnjega kao samoga sebe.

Određenje potpunog posvećenja

Evo još nekoliko završnih riječi o potpunom posvećenju. „Potpuno“ se ne odnosi na dovršeno Božje djelo u nama, već na potpunost u vrlo stvarnom smislu. Bog neprestano djeluje u nama i radi na nama, tako da se u tom smislu remek-djelo našeg življenja odvija sve do konačnog uskrsnuća, uključujući i naše proslavljenje.¹⁰⁹ Cjeloviti smo i „potpuno dovršeni“ milošću posvećenja, koliko god to možemo biti. Naši su životi obilježeni predivnim shalom sjajem. Shalom je ono što Bog želi postići u stvaranju i oblikuje u našim životima. Shalom svakako znači mir, ali također znači cjelovitost,

108. Prvi sam put čuo Dennisa Kinlawa kako koristi ovu frazu 1991. u propovijedi koju je održao u sveučilišnoj kapeli. To je također bilo prvi puta da se sjećam kako sam shvatio da Božja kontrola nad mojim životom nema namjeru i svrhu manipulacije, već da je to Božja čežnja za bliskim odnosom. Po mojoj je procjeni Kinlaw bio jedan od najboljih propovjednika svetosti s kraja dvadesetog i početka dvadeset prvog stoljeća, sve do svoje smrti 2017. godine.

109. „Glorifikacija ili proslavljenje“ odnosi se na stanje vjernika nakon smrti te na konačno uskrsnuće svega. „Po Božjoj ćemo milosti biti na kraju svega proslavljeni – uskrsli s Kristom nakon Njegova povratka te potpuno preobraženi na Njegovu sliku, zauvijek uživajući u njegovoj slavi.“ Greathouse and Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology*, 54. Osim toga, Diane LeClerc govori o glorifikaciji kao o konačnom posvećenju u smislu „da je osoba uklonjena iz same prisutnosti grijeha“ . LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 318.

potpunost, jedinstvo, stanje u kojem svaki pojedini dio funkcionira u skladu s ciljem (telos) za koji smo stvoreni.

Potpuno posvećenje, kao što smo već naprijed raspravili, jest život ustrajnog odustajanja od egzistencije usredotočene na sebe (tjelesnost) i neprestanog podvrgavanja nepopustljivoj poslušnosti življenja na Božjim putovima i u skladu s Božjom voljom. Kao što je Isus točno rekao: „Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom“ (Lk 9,23).¹¹⁰ Rezultat takvog kristocentričnog življenja jest kristolikost koja se manifestira u savršenoj ljubavi za Boga i bližnjeg.

Deseto Temeljno načelo vjere za Crkvu Isusa iz Nazareta defini-
ra posvećenje kao:

Vjerujemo da je cjelokupno posvećenje Božje djelo, koje dolazi nakon obnove, a kojim se vjernici oslobađaju izvornoga grijeha ili izopačenosti te dovode u stanje potpune predanosti Bogu, pri čemu sveta poslušnost u ljubavi postaje savršena.

Ostvaruje se krštenjem ili ispunjenjem Duhom Svetim, a u okviru jednog iskustva obuhvaća čišćenje srca od grijeha te stalno prebivajuću prisutnost Duha Svetoga, koja osnažuje vjernika za život i služenje. Cjelokupno je posvećenje omogućeno Isusovom krvlju, izvršava se trenutno milošću po vjeri, a prethodi mu potpuno posvećenje. Za ovo djelo i stanje milosti svjedoči sam Duh Sveti.

110. U vezi s idejom da cjelokupno posvećenje podrazumijeva život odricanja od svoje tjelesnosti i uzimanje križa, „J. O. McClurkan, vođa jednog od južnih ograna-
naka ranog Pokreta svetosti, nazvao je ovaj kasniji aspekt posvećenog života ‘du-
bljom smrću samome sebi’, koja bi se u stvarnosti trebala dogoditi tijekom samog
kršćanskog življenja. On je iz iskustva prepoznao da se ne može cijeli život sabiti u
jedan trenutak iskustva.“ Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 853.
Za daljnju raspravu na ovu temu, vidi William J. Strickland and H. Ray Dunning, *J.
O. McClurkan: His Life, His Theology, and Selections from His Writings* (Nashville: Trevecca
Press, 1998).

Vjerujemo da milost cjelokupnog posvećenja podrazumijeva božanski poticaj na rast kristolikog učenika u milosti. Međutim, taj se poriv treba trajno svjesno njegovati, a posebna se pažnja treba posvetiti zahtjevima i procesima duhovnog razvoja i rasta kristolikog karaktera i osobnosti. Bez takvog svrhovitog nastojanja, osobno svjedočanstvo može biti narušeno, a sama milost onemogućena i na kraju izgubljena.

Sudjelujući u načinima milosti, posebice zajedništvu, prakticiranju kršćanskih metoda i crkvenim sakramentima, vjernici rastu u milosti i svesrdnoj ljubavi prema Bogu i bližnjem.¹¹¹

Završit ćemo našu raspravu o posvećujućoj milosti jednostavnim pitanjem: Koja je svrha? Zašto je svetost potrebna? Što će biti pokazatelj života obilježenog takvom kristolikošću?

Vratimo se sada savršenoj ljubavi. Potpuno posvećenje ne predstavlja moralni vrhunac. To je najviši oblik ljubavi prema samome sebi. Potpuno posvećenje jest sveta ljubav potpuna u nama. Dobro je poznato da je Wesley definirao potpuno posvećenje kao savršenu ljubav. Bio je to jedinstven sadržaj njegova učenja o svetosti. Mildred Bangs Wynkoop u tom kontekstu tvrdi: „Wesleyjeve rasprave o bilo kojem segmentu kršćanske istine su ga brzo dovele do ljubavi. ‘Bog jest ljubav.’ Svaki aspekt pomirenja je izraz ljubavi; svetost je ljubav; značenje ‘religije’ je ljubav. Kršćanska usavršenost jest usavršenost ljubavi. Svaki Božji korak prema čovjeku i čovjekov odgovor, korak po korak, predstavlja neki od aspekata ljubavi.“¹¹² Wynkoop u tom smislu dodaje: „Reći da je kršćanska svetost naš ra-

111. Church of the Nazarene, Manual: 2017-2021, „X. Christian Holiness and Entire Sanctification” (Kansas City, MO: Nazarene Publishing House, 2017), 31-32.

112. Mildred Bangs Wynkoop, *A Theology of Love: The Dynamic of Wesleyanism* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1972), 36.

ison d'être (razlog postojanja) zapravo znači da smo posvećeni svemu što ljubav jest, a to doista znači tako puno toga.¹¹³

Ukratko, ljubav je u samoj srži stvari. Sve što je manje od ljubavi nema vrijednost kao „razlog postojanja“ svetog življenja. Svako shvaćanje potpunog posvećenja bez ljubavi je grubo, legalistički, osuđujuće i bez svetosti. *Agape* (kršćanska ljubav) je ljubav koja drži sve druge prirodne ljubavi u njihovom pravilnom redu.¹¹⁴ *Agape* vodi, tumači i kontrolira sve druge želje. Budući da smo potaknuti povećavati *agape*, razumijemo da se to događa; imamo dar koji raste u nama trajnom prisutnošću Duha Svetoga. Da, napor je potreban, ali milost nam pomaže.

Privučeni smo svetom ljubavlju kroz traženje (prethodne) milosti. Zarobljeni smo svetom ljubavlju kroz spasonosnu milost. Pročišćeni smo i odvojeni od svijeta svetom ljubavlju kroz posvećujuću milost. Rastemo u milosti dok obilujemo svetom ljubavlju. To je način kako doživljavamo puninu života u Kristu.

113. Wynkoop, *A Theology of Love*, 36.

114. Za prosvjetljujući sažetak četiri grčka izraza za ljubav – *eros*, *storge*, *philia* i *agape* – preporučam Wynkoopovu kratku egzegezu pod naslovom „Ljubav i zajedništvo“. Tu se tvrdi da su sve osim *agape* ljubavi prirodne ljubavi koje zahtijevaju malo truda. *Agape* nije samo drugačija dimenzija ljubavi, već se radi i o drugačijoj kvaliteti življenja, koja je omogućena jedino puninom Krista. „Ljubav koju nazivamo kršćanskom ljubavlju nije zamjena ili dodatak drugim vrstama ljubavi. To je kakvoća cjelovite osobe koja je usmjerena na Krista. Iskrivljena orijentacija prema samome sebi iskvaruje sve druge odnose, pošto ih koristi za zadovoljavanje osobnih potreba (često na najsuptilnije i zaobilazne načine), a biva dovedena u stanje dobre orijentiranosti tek trajnom prisutnošću Duha Svetoga. U tom se odnosu svi ostali odnosi poboljšavaju, uljepšavaju i posvećuju.“ Wynkoop, *A Theology of Love*, 38.

PODRŽAVAJUĆA MILOST

Onomu koji vas može očuvati od pada i besprijeorne postaviti pred svoju Slavu u klicanju – jedinomu Bogu, Spasitelju našem, po Isusu Kristu, Gospodinu našem: slava, veličanstvo, vlast i moć i prije svakoga vijeka, i sada, i u sve vijeke. Amen. – Judina 1,24-25

U životu svakog kršćanina dođe trenutak kada mu nešto počinje bivati sve jasnije. Ponekad se to događa trenutno, a ponekad kasnije na putu u milosti: neki aspekti našega života ostaju još nepotpuno predani Kristovom gospodstvu. Postoje sobe u mojoj preuređenoj kući (da se za trenutak vratimo na ilustraciju C. S. Lewisa) koje ostaju zatvorene za Božje djelovanje.

Budući da je Bog bezrezervno predan našoj svetosti, čineći nas sve sličnijima Isusu, Duh Sveti počinje ispitivati: „Pripada li baš sve meni? Pripada li mi svaki dio tebe? Postoji li možda ipak nešto što zadržavaš za sebe?“

Naša prva reakcija mogla bi biti, „Možeš imati sve osim (nastavite misao sami). Dao sam ti 99 % sebe. Zar ne postoji ništa što mogu zadržati za sebe? Očekuješ li da ti predam baš sve?“¹¹⁵

U strpljivoj ljubavi i nepokolebljivoj predanosti ispunjenju konačnog cilja (telos) našeg učenja, Isusov Duh šapuće: „Da, cijeloga tebe. Sto posto. Ništa ne zadržavam za sebe.“

Biti u potpunosti Božji znači potpuno sudjelovati u Božjem obećanom životu. Kako sve više sebe predajemo Bogu, tako dolazi sve više mira i radosti. Oswald Chambers vjeruje da vječni život nije samo dar od Boga već jest sam Božji dar. Nadalje, duhovna snaga koju je Isus obećao svojim učenicima nakon svog uskrsnuća i u iščekivanju Pedesetnice nije dar od Duha Svetoga, već sama sila Duha Svetoga (Dj 1,8). Rezultat je beskrajna zalaha života u izobilju, koja se nadalje povećava sa svakim novim prepuštanjem Bogu. Chambersov je uvid prosvjetljujući: „Čak i najslabiji svetac može iskusiti moć božanstva Sina Božjega kada je spreman ‘prepustiti se’. Ali svaki napor da se ‘držimo’ za posljednji djelić svoje volje će samo umanjiti Isusov život u nama. Moramo se nastaviti prepuštati. Tada će polako, ali sigurno, prevladati punina Božjeg života u nama, prodirući u svaki i najskriveniji kutak.“¹¹⁶

Ljudsko srce je mjesto grijeha i neposlušnosti, ali je također mjesto milosti i svetosti. Tražeći milost, Bog se udvara našem srcu; spasonosnom milošću Bog zarobljava naše srce; a posvećujućom milošću Bog čisti naše srce. Naša se pozicija kreće od srca sluge do srca Božjeg djeteta. Otkrivamo da više ne služimo Bogu iz straha od onoga što bi se moglo dogoditi ako smo neposlušni; umjesto toga

115. „Čuvajte se od toga da ikad pomislite: ‘Ta stvar u mom životu nije previše važna.’ Činjenica da vama nešto možda nije važno može značiti da je Bogu važno. Božje dijete ništa ne bi trebalo smatrati trivijalnim. Ništa u našim životima nije za Boga samo neki beznačajni detalj.“ Chambers, *My Utmost for His Highest*, 76-77.

116. Chambers, *My Utmost for His Highest*, 74-75.

dobili smo srce ljubavi iz kojeg izvire želja za poslušnošću. Međutim, imajte na umu: pripadnost Kristu na putovanju u milosti je za sve nas – traži nas potpune i cjelovite.

Svetost znači biti posvećen za svetu svrhu i biti toliko ispunjen Isusovim Duhom da su naš um, motivi i stavovi sve sličniji Kristu. Poričemo sami sebe, što znači da se odričemo prava na svoje „ja“. Uzimamo svoj križ, što znači da svoja prava prenosimo na Isusa. I evo sad iznenađujućeg paradoksa: odričući se prava na svoje „ja“ i prebacujući svoja prava na Isusa, nalazimo život. Kad izgubimo svoj život u Kristu, tek ga tada nalazimo. Ono što se zadržava od Boga, biva konačno izgubljeno; ono što prepustimo Bogu više nam nitko ne može uzeti. „Ta umrijeste i život je vaš skriven s Kristom u Bogu!“ (Kol 3,3). Posvećenje je potpuno.

Naša posveta Bogu nije izvor našeg posvećenja. Ne možemo sami sebe posvetiti; ne činimo sami sebe svetima. To čini Isusov Duh. Nije dovoljno željeti biti poput Isusa. Želja nije dovoljna, a oponašanje će ići samo do neke mjere. Moramo imati Isusovog Duha u sebi, ili kao što Pavao kaže, Krist se mora oblikovati u nama (Gal 4,19).

Farizeji su u Isusovo vrijeme na puno načina bili najbolji ljudi toga vremena. Bili su moralni, čisti i dobri. Ipak, njihova dobrotu svodila se na modificiranje ponašanja i na pokušaje da budu sveti kroz sustav upravljanja grijehom, koji se zapravo nikada nije bavio njihovim srcima. Htjeli su biti pobožni i voditi čisti život, ali se pokazalo da je njihovo samoodricanje služilo samo njima samima; njihov način „nošenja križa“ učinio ih je ljudima s manje ljubavi. Možemo upravljati svojom vanjštinom samo do trenutka dok nas nutrina ne preuzme. Kao što je ranije spomenuto, sve što je u našem srcu na kraju se pokaže. Kršćanin farizej – onaj koji pokušava voditi sveti život samo-usmjerenim naporom i tijelom – uvijek će ostati bez savršene ljubavi jer ne želi dovoljno biti poput Isusa. Isu-

sov Duh mora biti u nama. To je srž svetosti srca. Milost je potrebna da bi se osnažio, omogućio i vodio život u svetosti.

Dallas Willard objašnjava da život u svetosti zapravo zahtijeva više milosti od bilo kakvih samostalnih pokušaja oponašanja Isusa: „Ako bi stvarno želio da te milost preuzme, samo vodi život svetosti. Pravi svetac sagorijeva milost kao što avion sagorijeva gorivo za polijetanje. Postanite osoba koja rutinski čini ono što je Isus činio i govorio. Konzumirat ćete puno više milosti vodeći život svetosti nego griješeći, jer svako sveto djelo koje učinite morat će biti podržano Božjom milošću. A to podržavanje je potpuno nezaslužena Božja naklonost na djelu.“¹¹⁷ Moramo imati neprekidnu podršku Božje podržavajuće milosti – milosti koja nas čuva od pada (Jud 1,24).

No ipak, podržavajuća milost ne poriče potrebu za našim sudjelovanjem. U 4. smo poglavlju vidjeli kako milost znači da je Bog učinio sve ono što nismo mogli učiniti za sebe, ali to ne znači da sada postajemo puki „korisnici milosti“, koji ništa ne pridonose u tom odnosu. Surađujemo s aktivnom Božjom milošću tako što preuređujemo svoje živote oko onih aktivnosti, disciplina i praksi koje je Isus prakticirao. Sudjelujemo u njima, ne da bismo zaslužili svoje posvećenje, već da bismo kroz vježbu postigli ono što ne možemo učiniti ako se sami više potrudimo.

Predana pravednost

Možda će nekoliko riječi o razlici između pripisane i predane pravednosti biti ovdje od pomoći. Prema Diane LeClerc, pripisana pravednost je „Isusova pravednost koja se pripisuje kršćaninu, koja mu omogućuje da bude opravdan. Bog vidi osobu kroz Kristo-

117. Willard, *The Great Omission*, 62.

vu pravednost, ali to ne govori ništa o unutarnjoj preobrazbi i či-šćenju pojedinca koje provodi sam Bog.“ S druge strane, predana je pravednost „milosni dar Božji, koji se daje pojedincu u trenutku novog rođenja, pri čemu Bog započinje proces našeg posvećenja.“¹¹⁸

Razlika između to dvoje nije tako suptilna kao što biste pomislili. Jedna je pripisana pravednost – takoreći primijenjena pravednost; a druga je predana pravednost koja postaje dio nas samih. Predana pravednost može se shvatiti kao Božji dar koji omogućuje i osnažuje Kristovog učenika da teži svetosti, posvećenju i savršenoj ljubavi. Timothy Tennent dobro uočava razliku: „Kao kršćani znamo da Bog uzima grešnike i oblači ih u Kristovu pravednost (pripisana pravednost). Potom Bog čini u nama svako dobro djelo tako da pravednost koja nam je do tada bila samo pripisana, sad biva u stvarnom vremenu predavana nama u sve većoj mjeri.“¹¹⁹

Optimizam milosti

Predana pravednost je ono što je Johna Wesleyja učinilo tako optimističnim u smislu potencijala za preobrazbu. U potpunosti razumijevajući štetu izvornoga grijeha, Wesley nije bio optimističan u pogledu ljudske naravi. Bio je međutim potpuno uvjeren da Božja milost može doslovno preobraziti život iznutra prema van.

Jednom sam čuo da moj prijatelj Wesley Tracy to naziva „radikalnim optimizmom milosti“. Za ilustraciju, ispričao mi je priču:

118. LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 312. To je razlog zašto je John Wesley novo rođenje nazvao početnim posvećenjem. Ne poričući početno posvećenje, tradicija Reformacije stavlja naglasak na imputiranu pravednost, dok teologija veslijanske svetosti primarno naglašava predanu pravednost.

119. Timothy Tennent, „Living in a Righteousness Orientation: Psalm 26“ *Seedbed Daily Text*, 1. rujna, 2019, <https://www.seedbed.com/living-in-a-righteousness-orientation-psalm-26/>. Tennent kaže: „Samo pri novom stvaranju ovo biva u potpunosti dovršeno, ali posvećenje ostaje poziv svakog vjernika – da bude odvojen kao sveti – kako bismo punih srca mogli slaviti Gospodina ‘u zborovima’ (Ps 26,12).

Zamislite djevojčicu od jedanaest-dvanaest godina koja ulazi u stražnji dio crkve. Njezina je odjeća prljava i istrošena, kosa tanka i beživotna. Miriše na plijesan, kao da se dugo nije okupala. Znete malo o njezinoj prošlosti. Škola joj ne ide dobro. Zaostaje u nastavi i ne uspijeva dobiti prolazne ocjene. Prilično ste sigurni da problem nije njezin intelekt, već vjerojatnije okolnosti kod kuće. Ne poznaje svog biološkog oca, a majka je imala nekoliko prisutnih muškaraca. Prate je glasine o zlostavljanju iza zatvorenih vrata, a čini se da to potvrđuju i modrice na njezinim rukama.

Tracy kaže: „Bihevorist bi je pogledao i rekao: ‘Ožiljci su je obilježili za cijeli život; zauvijek je uništena. Nešto se može spasiti, ali uvijek će hodati šepajući i nikada neće moći postići sve ono što je mogla da je odrasla u nekom drugačijem okruženju.’“ Ali potom nastavlja: „Znate li što bi rekao netko tko vjeruje u radikalni optimizam milosti? ‘Bez obzira što joj je netko učinio ili što sama sebi može učiniti, ta djevojčica ima nadu u evanđelje. Bog je može učiniti onakvom kakva želi da bude.’“ Ili, kako bi Wesley mogao reći: „Pokaži mi najpodlijeg jadnika u cijelom Londonu, a ja ću ti ga pokazati kao onoga koji ima svu milost samih apostola.“

Takav optimizam ozbiljno shvaća naše grješno stanje, ali još ozbiljnije uzima snagu milosti da odvede bilo koga, s bilo kojeg mjesta, od bilo čega, i učini ga svime onime što Bog želi da bude.¹²⁰ Nijedna bol nije tako bolna, nijedna ozljeda nije tako opasna, nijedna rana nije tako duboka, nijedan grijeh nije tako užasan da ga Božja milost ne može preobraziti, izliječiti i ponovno donijeti potpuno iscjeljenje.

120. „Kao što bi Wesley rekao, poricanje takvog optimizma učinilo bi moć grijeha većom od moći milosti – a to je opcija koja bi trebala biti nezamisliva u veslijanskoj teologiji svetosti.“ LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 27.

Oprost i sila

Putovanje u milosti podrazumijeva preobrazbu cijele osobe, koja tako dobiva prenesenu pravednost i svetost. To nije nešto poput „potrudi se više“ ili „saberu se“, već istinska promjena koja rezultira osnaženim življenjem. Drugim riječima, Božja milost potrebna je za oprost i silu. Trebamo oprostjenje naših grijeha (oprost) i trebamo snagu (silu) da živimo život štovanja Boga. Jedno bez drugog može odvesti u opasne krajnosti. Ako kažemo: „Bog će nam oprostiti, ali njega baš i nije briga kako živimo svoje nesavršene živote, pošto je na kraju krajeva sve pokriveno milošću“, u opasnosti smo od antinomizma. Nasuprot tome, ako pretpostavimo da je milost potrebna samo za oprost naših grijeha, ali je onda kasnije na nama da preuzmemo odgovornost, u opasnosti smo od legalizma. Radi se o dvije opasne krajnosti koje su prepreke na putovanju u milosti. Apostol Pavao govori o tim dvjema krajnostima kada kaže: „sa strahom i trepetom radite oko svoga spasenja! Da, Bog u svojoj dobrohotnosti izvodi u vama i htjeti i djelovati“ (Fil 2,12-13). Tko je dakle odgovoran za naš duhovni rast? Je li to naš ili Božji posao? Pavao kaže da je odgovornost na obje strane i pri tom ne ulazi u kontradikciju.

Razmotrimo primjerice krajnost legalizma. Legalizam u svojoj najstrožoj teološkoj definiciji je prenaplašena poslušnost pravilima, propisima i određenim pravilima ponašanja, koja se smatra neophodnom za spasenje. Praktično govoreći, legalizam kaže kako znamo da je Bog osigurao naše spasenje kroz Isusov križ, ali hoće li se to ikada ostvariti u našem životu ovisi o tome hoćemo li dovoljno moliti, čitati Bibliju svaki dan te paziti da pažljivo izbjegnemo određene ljude i mjesta. U svojoj srži, legalizam pokušava učiniti za nas ono što zapravo može učiniti samo Bog. Rezultat je osoba koja je sklona držanju pravila s ogromnom količinom krivnje, straha, frustracije i nesigurnosti, a s jako malo milosti, mira ili sigurnosti.

To je učeništvo bez milosti koje, dovedeno do krajnosti, postaje nedostižni oblik samo-pravednog humanizma s izraženim dojmom superiornosti. Legalisti imaju visoka očekivanja od sebe, ali iste pa čak i više standarde primjenjuju na sve ostale, što je jako neprivlačno i odbija one koji su otuđeni od crkve.

Za razliku od legalizma, suprotna krajnost je antinomizam. Antinomizam je tehnički pojam koji potječe od dvije grčke riječi: anti, što znači „protiv/nasuprot“ te nomos, što znači „zakon“. Izražava ideju bezakonja. Iako je istina – a puno smo vremena do sada već posvetili argumentiranju ovoga – da je kršćanin spašen isključivo milošću, a ne dobrim djelima ili našim vlastitim djelovanjem, ta nas istina ne oslobađa naših moralnih i duhovnih obveza. Praktično govoreći, antinomijski orijentirana osoba kaže: „Budući da je milosti u izobilju, zašto ne grijehiti još više da dobijem još više milosti? Budući da sam pokriven milošću, nisam dužan poštovati bilo koji etički ili moralni standard. Oslobođen sam tereta odgovornosti. Ljubav pokriva sve.“ Koliko god to zvučalo nelogično (i nepraktično), to ipak jest način razmišljanja nekih kršćana. „Ne tražite od mene nikakvu ozbiljnu predanost ili požrtvovanje. Završio sam sa stavljanjem teškog duhovnog tereta na bilo čija ramena, pošto to samo vodi do staromodnog osjećaja krivnje i legalizma. Sad uživam milost.“¹²¹ Treba primijetiti da iako John Wesley nije bio legalist, vjerovao je da je takav način razmišljanja još opasniji od legalizma te je smatrao da je antinomizam najgora od svih hereza, pošto obezvrjeđuje savršenu ljubav. Ljubav bez svetosti je prihvatljiva, ali svetost bez ljubavi je čista surovost.

---

121. U jednom razgovoru sa veslijanskim znanstvenikom Cliffom Sandersom na temu legalizma i antinomizma, Sanders je iznio meni zanimljivu postavku: „Prije pedeset godina, legalizam je bio veći izazov za evanđeoske crkve. Danas je to najvjerojatnije antinomizam, kao posebna borba mnogih ljudi koji su bili odgajani u crkvi i sada žele napustiti svetost iz ljubavi.“

Godine 1751. John Wesley je napisao pismo prijatelju, većina vjeruje, kao odgovor na optužbe da je njegovo propovijedanje bilo previše legalističko ili pak previše opušteno (antinomističko). Njegov je odgovor svakako poučan: „Ne bih savjetovao da se zakon propovijeda bez evanđelja, kao ni evanđelje bez zakona. Bez sumnje, oboje treba propovijedati naizmjenice; da, oboje zajedno ili oboje u jednom.“ Wesley sažima što misli pod „oboje u jednom“ na sljedeći način: „Bog te voli; zato ga ljubi i slušaj. Krist je umro za tebe; stoga ti umri za grijeh. Krist je uskrsnuo; stoga ti uskrsni na sliku Božju. Krist živi zauvijek; stoga ti živi za Boga, sve dok živiš s njim u slavi... To je biblijski način, način kojeg zagovara metodizam, pravi način. Daj Bože da se od toga nikada ne okrenemo, ni nadesno ni nalijevo.“¹²²

Što je dakle istina? Jesu li naše spasenje i duhovni rast Božji ili naš posao? Pavao jasno daje do znanja: nije to „ili...ili“ već „i...i“. Potpuno spasenje jest od početka do kraja Božje djelo. Nađeni smo, spašeni, posvećeni i podržavani Božjom milošću. Ipak, uvijek iznova se trebamo truditi uložiti sve napore kako bismo surađivali s djelovanjem Duha Svetoga u našim životima (Lk 13,24; Fil 2,12-13; 2 Tim 2,15; Heb 12,14; 2 Pt 1,5-7; 3,13-34).¹²³

Milost služi i za oprost i za silu. Tako održavajuća milost doprinosi našem učenjstvu u kontekstu božansko-ljudskog partnerstva. Bog inicira, mi odgovaramo. Bog poziva, mi slušamo. Bog vodi, mi slijedimo. Bog osnažuje, mi djelujemo. „Jer najprije Bog pokreće te stoga mi možemo djelovati“, rekao je Wesley. „Potom Bog djeluje; stoga i vi morate slijediti radeći.“¹²⁴

122. John Wesley, „Letter on Preaching Christ”, *The Works of the Rev. John Wesley*, Volume 6.

123. Vidi naglasak u poglavlju 2. na „radeći u svijetu ono što Bog radi za nas“.

124. John Wesley, „Sermon 85: On Working Out Our Own Salvation”, 3.2, Wesley Center Online <http://wesley.nnu.edu/john-wesley/the-sermons-of-john-wesley-1872-edition/sermon-85-onworking-out-our-own-salvation>.

Neophodnost slobodne volje

Predmet razmatranja ovog poglavlja je održavajuća milost, a to je milost koja nam omogućuje činiti ono na što nas Bog poziva te živjeti u svetosti. Novozavjetna Judina poslanica govori o milosti u blagoslovu koja se odnosi na Božju snagu koja nas čuva od pada i čini da u posljednji dan stojimo besprijekorni pred Bogom. Takva postavka podrazumijeva vrlo važnu istinu o našem učenishvu: možemo otpasti od milosti, ali Božja održavajuća milost omogućuje da nam se to ipak ne mora dogoditi.

Nekolicina dobronamjernih propovjednika svetosti je svojevremeno tvrdila da kada je osoba jednom posvećena više nikada neće grijешiti. To je izazvalo veliku zbrku i zaprepaštenje među iskrenim kršćanima, koji su bili strastveni u svom hodu s Kristom, ali koji su iskustveno utvrdili da ne samo da je moguće spotaknuti se i pasti, već da se to učestalo čini. Posebice, to je bilo važno u svjetlu poruka da će potpuno posvećenje riješiti taj problem. To jednostavno nije istina, a razlog tomu je naša slobodna volja koju nikada ne treba izostaviti iz jednadžbe spasenja. Slobodna volja ostaje zauvijek aktivna u životu vjernika, jer ona je nužni preduvjet svakog istinskog odnosa. Ljubav se događa u odnosu, a mogućnost izbora je nužna sastavnica svakog zdravog odnosa. Zapravo, Božja slika je utisnuta u nas, a ono što biva obnovljeno u Kristovoj punini jest sposobnost za stupanje u odnos u svetosti i ljubavi i njegovo održavanje.

U ovom kontekstu, prikaz stvaranja u Postanku vrlo je poučan. Suvereni Bog govorom dovodi svemir u stanje postojanja, uz ulaganje malo više truda nego da je tek izgovorio: „Neka bude...“. Božja vladavina je apsolutna, a njegova vlast ne može se ni sa čim usporediti – ipak, ljudska sloboda je utkana u samo tkivo stvaranja. S obzirom na Božju nenadmašnu moć stvaranja i održavanja, ta sloboda je neočekivana jer, kako kasnije saznajemo, različiti izbori pojedinih ljudskih bića nisu samo dopušteni, već imaju potencijal

pomoći ili naštetiti procvatu Božjeg dobrog svijeta. Svemogući Bog, uz veliki rizik, ipak dopušta našim izborima da vrijede.

U prvom raju, Gospodin Bog je zapovjedio čovjeku: „Sa svakoga stabla u vrtu slobodno jedi, ali sa stabla spoznaje dobra i zla da nisi jeo! U onaj dan u koji s njega okusiš, zacijelo ćeš umrijeti!“ (Post 2,16-17). Moć izbora je dana u obliku zapovijedi. Isprva bi netko mogao pomisliti kako je to nepravedno od Boga. Zašto bi Bog nešto zapovjedio znajući da kada nekome kažete što smije ili ne smije učiniti, da je izbor sve o čemu čovjek nadalje može razmišljati? Je li to bila zamka iskušenja? Ne: Bog ovdje nije iskušavao. Bog je dao izbor. To dvoje nije isto. U zapovijedi je priznanje slobodne volje (ili oslobođene volje).¹²⁵ Slobodna volja je neophodna da bi ljubav postojala unutar odnosa.

Da je moja žena bila prisiljena voljeti me i da nije imala izbora, mi bismo i dalje bili više-manje u vezi, ali to ne bi bio brak. Zašto? Zato što ako ja zadržavam punu kontrolu, onda je to nešto drugo, a ne ljubav. Moja bi supruga postala robot koji ne može djelovati svojom voljom. Jedini način da brak bude zdrav jest da imamo izbor voljeti onog drugog. U tome leži inherentni rizik ljubavi: mogla je također odlučiti da me ne voli.

Kad je Bog stvorio ljudska bića, smjestio ih je u prekrasan vrt pun života i dobrote. Bila je to čista Božja milost, bez ikakvog ljudskog doprinosa. Međutim, Bog ljude nije učinio robotima koji su bili prisiljeni vršiti njegovu volju. Mogli su birati između dobra ili zla. Imali su izbor voljeti Boga ili ne. Bilo je to skoro kao da je Bog rekao, „Činite to jer sam ja Bog. Vaša je poslušnost stvar vašeg izbora. Že-

125. Mildred Bangs Wynkoop nas podsjeća da je primarni naglasak Johna Wesleyja bio više na slobodnoj milosti nego na slobodnoj volji. Stoga bi oni u veslijanskoj tradiciji bili točniji kada bi govorili o „oslobođenoj volji“, volji osnaženoj i oslobođenoj Duhom Svetim, koja omogućuje aktivno ispovijedanje vjere u Isusa Krista. Spašenje u cijelosti dolazi od Boga, samo po Njegovoj milosti. Wynkoop, *Foundations of Wesleyan-Arminian Theology*, 69.

lim da se naš odnos temelji na ljubavi, a ne na kontroli.“ Bog nam daje slobodnu volju ne zato što nas želi iskušati, već zato što želi da On bude naš izbor. Tek je tada to voljni odnos temeljen na ljubavi.

Søren Kierkegaard je vjerovao da je predanost volje znak pročišćenog srca: „Čistoća srca jest željeti samo jedno.“ Suprotnost čistom srcu je stanje dvoumljenja koje se također odražava u volji. Odgovor na pitanje može li potpuno posvećena osoba ikada ponovno sagriješiti jest DA, može. Moguće je otpasti od milosti, jer je čovjek uvijek slobodan odgovoriti Bogu ili neposrednom iskušenju. Upravo ćemo zbog ljubavi imati mogućnost izbora. Ipak, osnovna razlika u životu koji je podržavan milošću jest u tome da sad imamo moć koja nam omogućuje da ne moramo griješiti. Snagom podržavajuće milosti, možemo reći Bogu DA, a iskušenju NE. Naša je vjera zaštićena Božjom snagom, zaštićena živom nadom uskrsnuća Isusa Krista od mrtvih (1 Pt 1,3-4).

Pavao iskreno priznaje da prije nego ga je preuzeo Duh, grijeh je snažno upravljao njegovim životom. „Ta ne činim dobro koje bih htio, nego zlo koje ne bih htio – to činim“ (Rim 7,19). Bio je zarobljen u začaranom krugu ne-htjenja da nešto učini ali bez snage da tom odoli te htjenja da nešto učini, ali nije bio u stanju to izvesti. „Jadan li sam ja čovjek! Tko će me istrgnuti iz ovoga tijela smrtonosnoga?“ (Rim 7,24). Ali sad kada je u sili Duha Svetoga, nastavlja Pavao, može reći Bogu DA, a iskušenju NE. „Hvala Bogu po Isusu Kristu Gospodinu našem! Ta zakon Duha života u Kristu Isusu oslobodi me zakona grijeha i smrti“ (Rim 7,25; 8,2). Bez Duha Svetoga, naša ljudska volja slaba je i nemoćna pokoriti se; dok smo s Duhom Svetim osnaženi za poslušnost. Ne radi se o tome da posvećeni nikada više ne mogu griješiti, već da imaju moć ne griješiti. Razlika je u Božjoj podržavajućoj milosti koja nas čuva od pada.

Vjernost je utemeljena na vjeri i punini. Kao što je Wesley bio brz za pridodati, Duh Sveti jača našu volju kako bismo mogli „svaku

dobru želju, bilo da se odnosi na našu narav, riječi ili djela, prevesti u unutarnju i izvanjsku svetost.“¹²⁶

Održavajuća milost kao preobrazba karaktera

U svojoj neizmjerljivo korisnoj i veoma opsežnoj knjizi o učeništvu, *After You Believe*, N. T. Wright izlaže kako se kršćanski karakter oblikuje u osobama i crkvama. On to naziva dugim ali postojanim rastom u milosti, koji dolazi kao rezultat primjene duhovnih praksi i životnih navika osobe koja postaje sve više nalik Isusu Kristu. Stari su pisci takvo oblikovanje karaktera nazivali „vrlinom“.

Wright započinje svoju knjigu prepričavanjem istinite priče o Chesleyu Sullenbergeru, koji je bio poznat kao Sully. Bio je četvrtak poslijepodne 15. siječnja 2009., sasvim običan dan u New Yorku. Komercijalni let za Charlotte bio je u 15.26, a Sully je bio pilot – kapetan. Obavio je sve rutinske provjere i sve se činilo normalnim, sve dok se dvije minute nakon polijetanja avion nije zabio u jato gusaka. Oba motora su bila teško oštećena i naglo su gubila snagu. Zrakoplov je letio na sjever iznad Bronxa, jednog od najgušće naseljenih dijelova grada. Sully i njegov kopilot morali su brzo donijeti važne odluke. U pitanju su bili životi više od 150 putnika, ali i životi više tisuća ljudi na zemlji.

Najbliže manje zračne luke bile su predaleko, a slijetanje u luku New Jersey Turnpike bila bi prava katastrofa. Ostala im je samo jedna mogućnost: slijetanje na rijeku Hudson. U samo tri minute prije slijetanja, Sully i njegov kopilot morali su učiniti nekoliko bitnih stvari da bi spriječili rušenje. (Wright pri tom spominje devet različitih tehničkih zadataka). Uspjeh je bio izvanredan; uspjeli su spustiti zrakoplov na rijeku Hudson. Svi su sigurno izašli, a kapetan

126. Wesley, „Sermon 85: On Working Out Our Own Salvation”, III.2.

Sully je još nekoliko puta hodao kroz prolaz gore-dolje kako bi provjerio jesu li se svi izvukli prije no što se i sam iskrcao.¹²⁷

Mnogi su rekli da je to bilo čudo i na određenju je razini to zsigurno i bilo čudo. Ipak, zašto je to bilo čudo? Znamo da čuda dolaze u puno različitih oblika. Je li to čudo bilo u Božjoj nadnaravnoj ruci koja štiti i vodi? Svakako je moguće. Međutim, postoji i drugi način gledanja. Možda je čudo bila Sullyjeva vrlina vrhunskog reagiranja odgovarajućom tehničkom brzinom pod velikim pritiskom. Ako se korištenje izraza „vrlina“ ovdje čini čudnim, to je zato što vrlina nije samo još jedan način da se kaže „dobro“ ili „moralno“. Wright tvrdi da je vrlina, u najstrožem smislu riječi, ono „što se događa kada je netko prethodno napravio tisuću malih izbora koji zahtijevaju trud i koncentraciju, da bi učinio nešto što je dobro i ispravno, ali ne ‘dolazi prirodno’ – a onda, kada to uradi tisuću i prvi put te kada to bude stvarno važno, ustanovi se da ono što je potrebno osoba zapravo radi ‘automatski’.“¹²⁸

Drugim riječima, kada nešto izgleda kao da se tek tako dogodilo, počinjemo shvaćati da se nije samo tako dogodilo. Wright ističe da je bilo tko od nas taj dan upravljao zrakoplovom i radio samo ono što je prirodno, vjerojatno bismo se zabili u neku zgradu. Vrlina, formiranje karaktera – ili, za našu svrhu, učeništvo – koje raste u milosti da bi sve više bilo nalik Isusu, ne događa se prirodno; to je također ono što se događa kada mudri i razumni izbori postanu naša druga narav. Sully nije bio rođen sa sposobnošću da upravlja komercijalnim avionom, niti je rođen s karakternim osobinama koje su se otkrile tek u tim kratkim trenucima – poput hrabrosti, mirne ruke, brzog prosuđivanja i brige za sigurnost drugih po cijenu vlastitog rizika. To su stečene vještine i osobine koje zahtijevaju

127. N. T. Wright, *After You Believe: Why Christian Character Matters* (New York: HarperCollins, 2010), 18-20.

128. Wright, *After You Believe*, 20.

specifičnu praksu i ponavljanje tijekom vremena – sve dok se ono što je prije izazivalo nelagodu ne počne osjećati kao normalno, a onda ono što se čini normalnim počne biti toliko ukorijenjeno u našem razumu i mišićnom pamćenju da reakcija dolazi i bez da smo prije morali promisliti. To je postalo naša druga narav.

Ne želim uvrijediti čitatelje koji su možda piloti, ali da sam ja bio putnik u tom padajućem zrakoplovu, svakako ne bih želio da pilot početnik radi samo ono što mu je prirodno. Da je morao izvaditi priručnik o motoru, provjeriti internet ili posegnuti u svoje pamćenje kako bi se prisjetio onoga što je naučio u školi letenja o postupanju u hitnim situacijama prije nego što je mogao odgovoriti na krizu s kojom se nikada prije nije suočio, ishod bi vjerojatno bio drugačiji. Samo znanje često nije dovoljno; baš kao ni hrabrost i odlučnost. Ne, naglašava Wright, ono što je bilo potrebno u tom kriznom trenutku bila je uvježbana vrlina koja je pilotu postala druga narav – transformacija karaktera „oblikovana posebnim snagama, to jest ‘vrlinama’, znajući točno kako treba upravljati avionom.“¹²⁹ Dodao bih da se nije radilo o bilo kakvom upravljanju, nego o upravljanju baš tim konkretnim avionom – avionom kojeg je Sully detaljno poznao.

Ideja „druge naravi“ privlači moju pozornost, posebno u vezi s učenishtvom, svetošću i putovanjem u milosti. Malo tko se ne bi složio da nam kvalitete poput hrabrosti, izdržljivosti, suzdržanosti, mudrosti, dobrog rasuđivanja i strpljenja ne dolaze prirodno. To su stvari koje se uče i postepeno ugrađuju u naš karakter, ponekad kroz bolne i teške okolnosti, ali uvijek kroz filter naučenih obrazaca ponašanja. Dobro utvrđen karakter – prema Novom zavjetu, te

---

129. Wright, *After You Believe*, 21.

kako ga definira Wright – jest „nečiji obrazac razmišljanja i djelovanja, tako gdje god da ga zasijete vidite uvijek istu osobu.“¹³⁰

Suprotnost dobro utvrđenom karakteru je, naravno, površnost. Mnogi ljudi u početku se mogu predstaviti kao iskreni, ljubazni, pozitivni i slično, ali što ih više upoznajete, to se više otkrivaju njihove prave boje. Takvi ljudi samo ističu dobru vanjštinu. No „kada su suočeni s krizom ili jednostavno ne paze, postaju neiskreni, mrzovoljni i nestrpljivi kao svaka druga osoba.“¹³¹ U čemu je problem? Oni jednostavno rade ono što im dolazi prirodno; dovoljno su samosvjesni da znaju kako bi njihov stav trebao biti drugačiji, ali nisu stekli navike druge naravi da bi mogli dobro reagirati na iznenadne izazove i razočaranja. Karakter se ne stvara u krizi; on se otkriva. Kad nemamo vremena za promisliti, onda se razotkrije tko smo zapravo.

H. Ray Dunning je pokazao kako se neki Wesleyjevi termini iz osamnaestog stoljeća koriste drugačije u suvremenom kontekstu. Na primjer, vezano uz našu raspravu o slobodnoj volji, „sloboda“ je bio izraz koji je Wesley koristio za slobodu izbora, dok je izraz „volja“ Wesley koristio za ono što je nazivao „naklonostima“, ili sklonostima koje motiviraju ljudsko djelovanje. Pri tome, naklonosti se nisu odnosile na osjećaje koji dolaze i prolaze, ili se mijenjaju kroz privremene promjene ponašanja. Imale su više veze s dubljom razinom na kojoj osoba pravi određene izbore ili poduzima određene radnje. Usko povezana s naklonostima, bila je i Wesleyjeva upotreba izraza „narav“. Izraz narav u osamnaestom stoljeću nije značila da je osoba razdražljiva ili da se lako naljuti. To je više odgovaralo onome za što danas koristimo izraz „temperament“. Wesley je upotrebljavao izraz narav za „trajno ili uobičajeno raspoloženje neke

130. Wright, *After You Believe*, 27.

131. Wright, *After You Believe*, 27.

osobe.¹³² Ili točnije, upotrebljavao je taj izraz za one ljudske naklonosti koje su usredotočene na trajne aspekte nečijeg karaktera i razvijaju se u njih, koje su kultivirane milošću, sve dok više nisu trenutačne, već postaju dugoročno stabilne vrline, iskazi „svete naravi“ kada se primjenjuju u dobroj namjeri.

„Svete naravi“ je Wesleyjev izraz kojeg on često koristi u svom nauku o učenishtvu, posebice u svojim razmišljanjima o plodu Duha u poslanici Galaćanima. „Plod je pak Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost“ (Gal 5,22-23). Vrijedi istaknuti nekoliko aspekata ovog teksta. Kao prvo, Wesley je bio brz naglasiti da je izraz „plod“ u jednini, a ne u množini. Da je u množini, netko bi mogao biti u iskušenju da se usredotoči na jedan umjesto na neki drugi plod, kao da bi se mogli usmjeriti na vjernost, a istovremeno zanemariti velikodušnost. Plod kao jedinstvena cjelina jest dokaz da je Božji Duh na djelu. Nismo usmjereni na neovisne karakteristike. Kako rastemo i sazrijevamo, svih devet vrsta plodova zajedno djeluje, oblikujući uvjerljivu sliku o tome kako to izgleda kada Duh Sveti upravlja posvećenim životom. N. T. Wright ističe da Pavao „ne pretpostavlja specijalizaciju“.¹³³ Kao što se drvo breskve može prepoznati po njezinom plodu, tako se i kršćanin prepoznaje po plodu Duha – svetoj naravi koja se očituje u svakodnevnom življenju. Ne iznenađuje da je Wesley požurio dodati kako ljubav započinje popis svetih raspoloženja/naravi, jer su svih devet plodova zapravo izrazi ljubavi. Ipak, tijekom putovanja u milosti sva će se Kristova svojstva očitovati u našim životima.

Možda je ovdje najvažnije razumjeti da se izričaji svetih naravi ne doživljavaju trenutačno. Umjesto toga, kao što pojašnjava Randy Maddox, „Božja obnavljajuća (spasonosna) milost budi u vjernici-

132. Maddox, *Responsible Grace*, 69.

133. Wright, *After You Believe*, 195.

ma 'sjeme' takvih vrлина. To sjeme potom jača i dobiva oblik, dok mi 'rastemo' u milosti. S obzirom na slobodu, takav rast podrazumijeva suradnju u odgovornosti, pošto bismo umjesto toga mogli zanemariti ili ugušiti Božje milostivo osnaživanje.¹³⁴ Toliko je toga sadržano u Maddoxovom objašnjenju. Ipak, ne smijemo ovdje propustiti temeljnu postavku. Da bi vrlina rasla i razvijala se, treba se dosljedno njegovati.

Božjom milošću, spašeni smo i posvećeni u trenutku vremena, i tako smo osposobljeni započeti putovanje prema kristolikosti – sjeme pravednosti je posađeno. U pothvatu milosti koji oduzima dah, dana nam je sloboda da napustimo život grijeha i vlastitih interesa, kako bismo voljeli Boga svim svojim srcem, dušom, snagom i umom. Tri kreposti: vjera, nada i ljubav (1 Kor 13,13) i deveterostruka raznolikost plodova koja proizlazi iz života ispunjenog Duhom, bivaju darovani i rastu. Plod Duha se ne pojavljuje iznenada, niti ne, kao što Wright ispravno kaže, „raste automatski“. Nedvojbeno postoje početni obećavajući pokazatelji da su plodovi na putu. „Mnogi novi kršćani, osobito ako je iznenadno obraćenje značilo dramatično okretanje od načina života punog 'djela tjelesnosti', govore o vlastitom zaprepaštenju koliko snažno u njima izvire želja da vole, da praštaju, da budu blagi i čisti. Pitaju se, odakle sve to? Pa nikada nisam bio takav. To je divna stvar, siguran znak djelovanja Duha.“¹³⁵

Ove nevjerojatne promjene „naklonosti“ nisu ništa drugo nego čisti dar milosti. Međutim, novi kršćanin ne može postati pasivan. Treba razumjeti što Bog radi u njemu. Ista milost koja je omogućila te promjene „naklonosti“, sad treba prerastati u „svete naravi“ koje se kultiviraju kroz nove navike i novostečene prakse. I opet, Wri-

134. Randy Maddox, „Reconnecting the Means to the End: A Wesleyan Prescription for the Holiness Movement“, Wesleyan Theological Journal, vol. 33, br. 2 (Jesen 1998), 41.

135. Wright, *After You Believe*, 195-196.

ght to točno izražava uz pomoć bujne imaginacije učenitstva: „Ove [nove želje] su cvjetovi; a da biste dobili plod morate naučiti biti vrtlar. Morate otkriti kako njegovati i orezivati, kako navodnjavati te kako držati podalje ptice i vjeverice. Morate paziti na gljivice i plijesan, ukloniti bršljan i druge nametnike koji isisavaju život iz stabla te paziti da mlado deblo može čvrsto stajati čak i na jakom vjetru. Samo će se u takvim uvjetima pojaviti zdrav plod.“¹³⁶

Cvjetovi su zasigurno znak „Krista u vama, nada slave“ (Kol 1,27), ali da bismo dobili pravi plod zrelog, kršćanskog karaktera, moramo postati vrtlari. Sjeme sada mora početi davati plodove. Bogu prepuštene naklonosti stvaraju svete naravi, nova raspoloženja koja donose kristoliko razmišljanje te djela koja počinju funkcionirati na načine druge naravi.¹³⁷ „Ovime se proslavlja Otac moj: da donosite mnogo roda i da budete moji učenici“ (Iv 15,8). Cvjetovi postaju plodovi – sjeme postaju vrline. Nadahnjujuća Božja snaga postaje milost koja održava.

Porok i vrlina

Pavao opominje korinške kršćane: „Sami sebe ispitujte jeste li u vjeri! Sami sebe provjeravajte! Zar ne spoznajete sami sebe da je Isus Krist u vama?“ (2 Kor 13,5). Izražavajući se u svom uobičajenom perceptivnom stilu, parafraza Eugenea Petersona je primjerna: „Ispitajte sami sebe kako biste bili sigurni da ste čvrsti u vjeri. Nemojte lutati uzimajući sve zdravo za gotovo. Redovito se ispitujte. Trebate dokaze iz prve ruke, a ne puke priče da je Isus Krist u

136. Wright, *After You Believe*, 196.

137. „Wesleyjev izričaj svetih radnji koje ‘teku’ iz svetih naravi sugerira da je cijenio smisao u kojem uobičajene naklonosti donose ‘slobodu’ u ljudskim postupcima – slobodu koja dolazi iz disciplinirane prakse (npr. sloboda sviranja Bachovog koncerta).“ Maddox, *Responsible Grace*, 69.

vama. Provjeravajte. Ako padnete na testu, učinite nešto u vezi s tim“ (redci 5-9).

Redoviti zdravstveni pregledi uvijek su bolji od srčanog ili moždanog udara. Problem koji se otkrije dovoljno rano često se može i liječiti. Slično, pridržavajući se rasporeda održavanja skupih strojeva, općenito uzevši, možemo spriječiti katastrofalne kvarove. Kroz biblijsku su povijest razdoblja od četrdeset dana bila prepoznata kao primjereno vrijeme pripreme, pročišćenja i duhovne provjere.¹³⁸ Moglo bi se reći da je svrha zajedničkih okupljanja u svrhu duhovne obnove u tradiciji svetosti zapravo obavljanje skupnih i pojedinačnih pregleda. Kao što je Pavao naveo u poslanici Korinćanima, duhovni rast zahtijeva duhovno zdravlje. U duhu tog Pavlovog savjeta, Wesleyjevo inzistiranje da se vjernici sastaju u malim grupama bilo je prakticiranje discipline redovnih duhovnih zdravstvenih pregleda.

Koji su uznemirujući znakovi duhovne bolesti srca? Određeni od strane crkve u 6. stoljeću, ti su znakovi identificirani kao „smrtni grijesi“ ili „smrtonosni poroci“. Jednako kao što visoki kolesterol znači upozorenje za bolest srca, a trepćuće svjetlo znak je da žarulja polako „odlazi“, na isti način to su znakovi nezdravih tendencija u našem učeništvu. Ukoliko se time ozbiljno ne pozabavimo, može doći do duhovne smrti. Povijesno crkveno razumijevanje poroka – koje se obično naziva „sedam smrtnih grijeha“ – puno je opsežnije i svakako podrazumijeva više od sedam grijeha:

Ponos: stavljanje sebe na mjesto Boga, kao središte svega i glavnog životnog cilja; odbijanje prepoznavanja vlastite uloge stvorenja ovisnog o Bogu.

---

138. Razdoblje korizme u kršćanskom kalendaru temelji se na konceptu 40-dnevnog samoispitivanja.

Nepoštovanje: namjerno zanemarivanje štovanja Boga ili zadovoljavanje tek površnim sudjelovanjem u štovanju; cinizam prema svetom ili korištenje kršćanstva za osobnu korist.

Sentimentalnost: zadovoljstvo pobožnim osjećajima i lijepim ritualima, bez težnje za osobnom svetošću; odsustvo interesa za nošenje križa ili poduzimanje osobne žrtve; izrazitija privlačnost za emocionalnu duhovnost nego za obveze žrtvovanja.

Nepovjerenje: odbijanje prepoznavanja Božja mudrost i ljubav; pretjerana briga, tjeskoba, skrupuloznost ili perfekcionizam; osoba spiritualizmom pokušava steći ili zadržati kontrolu nad svojim životom, pretjerana plahost ili kukavičluk.

Neposlušnost: odbacivanje poznate Božje volje; odbijanje upoznavanja Božje naravi kako je otkrivena u Svetom pismu; razaranje povjerenja neodgovornošću, izdajom i nepotrebnim razočaranjem drugih; kršenje pravnih ili moralnih ugovora.

Nespremnost na pokajanje: odbijanje istraživanja, razumijevanja i suočavanja s grijesima, odbijanje priznanja grijeha pred Bogom; samo-opravljanje vjerovanjem da se radi o beznačajnim, prirodnim ili neizbježnim grijesima; odbijanje ispričavanja i pomirenja sa bližnjim, ili nespremnost da se oprosti samom sebi.

Taština: propust da se Bogu i drugima priznaju zasluge za doprinos nečijem životu; hvalisanje, pretjerivanje i razmetljivo ponašanje; nepotrebna zabrinutost za „stvari“.

Arogancija: nadmoćnost i pretjerana argumentiranost; tvrdoglavost i inzistiranje na svom mišljenju.

Ogorčenost: odbacivanje svojih talenata, sposobnosti ili mogućnosti koje Bog i drugi ljudi nude za našu dobrobit; pobuna i mržnja prema Bogu ili drugima; cinizam.

Zavist: nezadovoljstvo našim mjestom u Božjem poretku stvaranja; očituje se u ljubomori, zlobi i preziru prema drugima.

Uznositost: odbijanje iskazivanja poštovanja integriteta drugih stvorenja, izraženo u gomilanju materijalnih stvari sa svrhom dokazivanja vlastite vrijednosti; korištenje drugih za osobnu korist; postizanje statusa i moći na račun drugih.

Pohlepa: rasipanje prirodnih resursa ili osobnih dobara; ekstravagancija ili život iznad svojih mogućnosti; očituje se u pretjeranoj ambiciji ili dominaciji nad drugima i neprikladnom šticeњу svojih „stvari“; škrtost.

Proždrljivost: pretjerano udovoljavanje željom za hranom i pićem; neumjerena potraga za zadovoljstvom i udobnošću; očituje se u neumjerenosti i nedostatku discipline.

Požuda: zloupotreba seksa; uključuje nečednost, neskromnost, proračunatost i okrutnost; ne priznaje brak kao Bogom određen odnos za prakticiranje seksualnosti.

Lijenost: odbijanje prilika za rast, služenje i žrtvu; uključuje lijenost u duhovnim, mentalnim ili tjelesnim dužnostima; zanemarivanje obitelji; ravnodušnost prema nepravdi ili prema ljudima u svijetu koji pate; zanemarivanje potrebitih, usamljenih i nepopularnih.

Znakovi upozorenja mogu biti suptilni, ali opasni za dušu. Kada želimo biti tjelesno zdravi, mijenjamo određene obrasce življenja i odabiremo hranu u skladu s našim novim željama – povremeno su potrebni lijekovi da nadopune ili nadoknade ono što naša tijela ne mogu proizvesti sama. Ako želimo da naši vrtovi daju bolje plodove, dodajemo gnojivo i povremeno uklanjamo nezdrave dijelove biljaka. Naša tijela i naši vrtovi rade bolje ako izbjegavamo pokušaje brzog rješavanja problema. Poželjno je redovito i trajno održavanje. Na isti način djeluje i život učenitstva. Doduše, ne možemo se jednostavno riješiti određenih nezdravih obrazaca bez da ih zamijenimo nečim drugim, boljim. Mora postojati dobro koje je jače od trenutnog lošeg. Svatko tko je na putu oporavka od ovisno-

sti reći će vam da za uspješni oporavak treba dotadašnju ovisnost zamijeniti nečim drugim. Treba postojati viša, duhovna strast koja će istisnuti onu nižu, grešnu. Isto tako, treba se primjenjivati redoviti program održavanja sa svrhom potpore našeg putovanja u milosti – redovit, sustavan način održavanja našeg učenja na visokoj razini učinka.

Kakvo je to dobro koje može zamijeniti smrtonosne poroke? Koji je održivi plan podržavajuće milosti? Novi zavjet identificira takvo dobro kao plod Duha – one životvorne vrline koje istiskuju niže instinkte naše tjelesnosti. Redoviti, sustavni plan održavanja naziva se prakticiranje duhovnih disciplina. Profesionalni sportaši trče krugove, istežu se i dižu utege – ne iz zabave ili iz dosade, već zato što su odlučni postići cilj. Redovni duhovni pregledi ne moraju značiti invazivne operacije. Mogu biti tek provjere zdravlja. Dobro koje ima snagu istisnuti loše, djeluje kao lijek, to je plod Duha; plan održavanja zdravlja koji se primjenjuje sa svrhom jačanja naše prijemčivosti za Božje djelovanje jesu duhovne discipline. Ključni elementi podržavajuće milosti.

Disciplina kao izraz milosti

Pisac Poslanice Hebrejima prepoznaje važnost duhovne discipline: „Isprva se, doduše, čini da nijedno odgajanje nije radost, nego žalost, ali onima koji su njime uvježbani poslije donosi mironosni plod pravednosti“ (Heb 12,11). Disciplina može imati negativnu konotaciju ako se promatra kao kazna za krivična djela. Međutim, kao što se priznaje u poslanici Hebrejima, postoji i takva disciplina koja štiti ili ojačava. To je aspekt discipline na koji se poslanica Hebrejima poziva. „Poradi vašega odgajanja trpite. Bog s vama postupa kao sa sinovima: a ima li koji sin kojega otac stegom ne odgaja? Pa ako

niste pod stegom, u kojoj su svi imali udjela, onda ste kopilad, a ne djeca“ (Heb 12,7-8).

Dvije stvari treba ovdje napomenuti: (1) autor poslanice nije mogao zamisliti djecu koja nisu pod utjecajem roditeljske discipline; (2) autor poslanice vidi disciplinu kao oblik svete ljubavi. Voljeti dijete uključuje također i primjenu disciplinskih postupaka. Kaznjavanje ne znači uskratiti djetetu pizzu u ponoć, uvesti vremenska ograničenja ili zabraniti gledanje filmova. Mudar roditelj zna da to nisu kazne; to je priprema za budućnost. Djetetu se to može činiti nepravedno, čak i okrutno, ali dođe dan kada nauče cijeniti granice koje su im roditelji postavili iz ljubavi, kako bi ih zaštitili i pomogli im da se razviju u potpuno funkcionalne, zdrave odrasle osobe. Na slične načine, Bog nas disciplinira za svetost. Možda se to tada ne čini ugodnim, ali se sadi sjeme za mirotvorni plod pravednog života, i – ne propustite ovo – moramo za to biti obučeni.

E. Stanley Jones je mudro rekao: „Ne možete spasenje postići disciplinom – to je Božji dar. Ali, zadržati ga ne možete bez discipline.“¹³⁹ Što se tiče oblikovanja karaktera, Augustin je zaslužan za definiranje vrline kao „dobre navike u skladu s našom prirodom“. Nadalje, Jones navodi jednostavne Isusove navike kao primjer nekoga tko je potpuno ovisan o Bogu i osobno discipliniran u svojim navikama: „Činio je tri stvari po navici: (1) ‘Po navici je ustajao čitati’ – po navici je čitao Riječ Božju. (2) ‘Po navici je išao u planinu moliti’ – molio se po navici. (3) ‘Opet ih je poučavao po svom običaju’ – drugima je prenosio po navici ono što je imao i ono što je novo naučio. Ove jednostavne navike bile su temeljni obrasci njegova života.¹⁴⁰ Svete navike oblikuju zdrave učenike. Vraćajući se na We-

139. E. Stanley Jones, *Conversion* (Nashville: Abingdon Press, 1991), citirano u Richard J. Foster i James Bryan Smith, ur., *Devotional Classics: Selected Readings for Individuals and Groups* (Englewood, CO: Renovaré, 1990), 281.

140. Jones, *Conversion*, citirano u Foster i Smith, *Devotional Classics*, 282.

sleyjevu ideju svetih naravi, Wesley je vjerovao da su one nastale među kršćanima dok su sudjelovali u životu crkve kroz uobičajene prakse, koje je nazvao „sredstvima milosti“ – također poznatima kao duhovne discipline. Sredstva milosti su kanali preobražavajuće Božje milosti – aktivnosti koje tijekom putovanja u milosti usmjeravaju Božje djelovanje na nas.

Za Wesleyja ta su se sredstva milosti prenijela kroz ono što je nazivao djelima pobožnosti i djelima milosrđa. Djela pobožnosti prvenstveno su ono što činimo kako bismo poboljšali svoj osobni odnos s Kristom, dok su djela milosrđa povezana s našim afirmiranjem Božje službe i poslanja u svijetu. I djela pobožnosti i djela milosrđa imaju individualnu sastavnicu (ono što možemo učiniti sami) i skupnu sastavnicu (ono što se može učiniti samo uz pomoć drugih).

Individualna djela pobožnosti uključuju meditaciju o svetim spisima, molitvu, post, dijeljenje vjere s drugima (evangelizacija) i velikodušno davanje. Zajednička djela pobožnosti uključuju zajedničko bogoslužje, sudjelovanje u sakramentima svete pričesti i krštenja, međusobnu odgovornost, proučavanje Biblije i propovijedanje. Da ponovimo, izvodimo ove vjerske prakse ne samo zato što smo kršćani, već i zato što su to „Duhom prožete prakse koje će preoblikovati i potaknuti vašu ljubav... kontra-formativne prakse, s ritualima poticanja gladi i liturgijama koje oblikuju ljubav“ jer kroz takve se prakse učimo obući u Krista (vidi Kol 3,12-16).¹⁴¹

Sakramenti kao sredstva milosti

Više pojedinosti o važnosti sakramenata svakako će biti od pomoći na putovanju u milosti. Riječ „sakrament“ potječe od latin-

141. James K. A. Smith, *You Are What You Love: The Spiritual Power of Habit* (Grand Rapids: Brazos Press, 2016), 68-69.

ske riječi koja znači „učiniti svetim, posvetiti“, što pak potječe od grčke riječi za „tajnu“. Zajedno, sakrament dakle predstavlja „sveto otajstvo“. John Wesley je svoju definiciju sakramenta posudio iz katekizma Anglikanske knjige molitve (a ona je pak posuđena iz Augustinove sažete definicije), s malom prilagodbom radi veće jasnoće: „Izvanjski znak unutarnje milosti te način na koji ga primamo.“¹⁴² Kombinirajući ideju svetog otajstva i načina milosti, N. T. Wright opisuje sakramente kao „prilike kada se nebeski život na tajanstven način isprepliće sa životom na zemlji“.¹⁴³ Neke kršćanske tradicije primjenjuju više sakramenata od drugih. Protestanti obično priznaju dva: krštenje i euharistiju (također se nazivaju Gospodnja večera ili sveta pričest).¹⁴⁴

John Wesley je jako ohrabrivao „blisko sudjelovanje u svim sakramentima (duhovnim disciplinama)“,¹⁴⁵ ali posebno u euharistiji. Euharistiju je nazivao „velikom kanalom“ kojim se u naš život ulijeva milost. Čak ju je identificirao kao prvi korak u procesu našeg spasenja.¹⁴⁶ Takvo dinamično gledište temeljilo se na njegovom uvjerenju da je euharistija više od simboličnog sjećanja na Kristovu smrt, već da se pri tom doživljava stvarna Kristova prisutnost kroz Duha Svetoga.¹⁴⁷ To je dovelo Wesleyja do dva značajna zaključka. Prvi, budući da je milost raspoloživa za osnaživanje kršćanskog živ-

142. Rob L. Staples, *Outward Sign and Inward Grace: The Place of Sacraments in Wesleyan Spirituality* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1991), 21.

143. Wright, *After You Believe*, 223.

144. Obrazloženje za dva sakramenta je sklonost prakticiranja samo onih sakramenata koje je ustanovio Isus Krist (također poznati kao „dominikalni sakramenti“).

145. Wesley, *A Plain Account of Christian Perfection*, Annotated, 45.

146. Maddox, *Responsible Grace*, 202.

147. „Kad Isus kaže ‘sjećanje’, grčka riječ je *anamnesis*. To je mnogo više od povijesnog sjećanja. Ukazuje na sjećanje nadahnuto Duhom Svetim koje uvodi događaj iz prošlosti u sadašnjost na način da se doslovno ‘opet događa.’” J. D. Walt, „Wonder Bread”, *Seedbed Daily Text*, 24. travnja 2020. <https://www.seedbed.com/wilderness-wonder-bread/>.

ljenja, to znači da se euharistija treba primati što je češće moguće. Drugi, budući da je prisutnost Duha Svetoga u euharistiji ekvivalent Božjoj lako dostupnoj spasonosnoj, posvećujućoj i održavajućoj milosti, to bi se dakle moglo smatrati „sakramentom obraćenja“¹⁴⁸ – osoba pokajanog srca mogla bi biti spašena – te kao sredstvo za promicanje svetosti. Ovakvo davanje velikog značaja euharistiji je potaknulo nazarenskog teologa Roba Staplesa da euharistiju naziva „sakramentom posvećenja“.¹⁴⁹

Krštenje predstavlja puno više od jednostavnog rituala ili javnog svjedočanstva. Označava naše umiranje i uskrsnuće s Kristom. „Krštenjem smo dakle zajedno s njime ukopani u smrt da kao što Krist slavom Očevom bi uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života“ (Rim 6,4). Čovjek ne odluta slučajno u kraljevstvo Božje – mora doći do umiranja za grijeh i sebstvo te uskrsnuća u novi život.¹⁵⁰ Krštenje označava taj trenutak. „Krštenje jasno pokazuje da sav kršćanski život treba biti označen križem, sudjelovanjem u križu, uzimanjem križa i nasljedovanjem Isusa.“¹⁵¹ Wesley nije uključio krštenje niti u jedan od svojih formalnih popisa sredstava milosti, ali to nije bilo zato što je obezvrijedio krštenje, već zbog inicijacijske uloge krštenja u zajednicu vjere kao jedinstvenog događaja u životu pojedinog vjernika. Tako je za Wesleyja krštenje značilo inicijaciju u život u svetosti, dok se druga sredstva milosti nužno ponavljaju tijekom potrage za svetošću.¹⁵² Wesley se u odno-

148. „Sakrament obraćenja“ je izraz koji je John Wesley osobno koristio. Staples, *Outward Sign and Inward Grace*, 252. Iz svjedočanstva njegove vlastite majke da je dobila punu sigurnost u svojoj vjeri primanjem euharistije te mnogih drugih svjedočanstava o iskustvima poput ovog, Wesley je bio uvjeren da euharistijski trenutak „iznova dramatično prikazuje Kristovu žrtvu jednom zauvijek, prenoseći time njezinu spasonosnu snagu“. Maddox, *Responsible Grace*, 203.

149. See Staples, *Outward Sign and Inward Grace*, 201-249.

150. Wright, *After You Believe*, 281.

151. Wright, *After You Believe*, 281.

152. Staples, *Outward Sign and Inward Grace*, 98; Maddox, *Responsible Grace*, 222.

su na krštenje u velikoj mjeri slagao s engleskim reformatorima, ali se istovremeno od njih razlikovao na dva bitna načina. Prema Maddoxu, Wesley je davao prednost „milosrdno osnaženoj transformaciji naših života“ pred davanjem našeg „pravnog oprosta (pri čemu je fokus na krivnji i nužnosti oprosta)“. To je važna razlika, jer to znači da krštenje nije samo znak da su naši grijesi oprosteni, već i da smo izliječeni od naše grešne prirode i iskvarivosti koju nam je nanio grijeh.¹⁵³ Osim toga, za Wesleyja vrijedi, iako je milost krštenja „dovoljna za iniciranje kršćanskog življenja“, da je potrebno pri tom sudjelovati pažljivo i odgovorno u milosti koja je dana kako bi sredstva milosti bila potpuno učinkovita.¹⁵⁴ U tom smislu, krštenje je znak i simbol spremnosti da se vjernik u potpunosti uključi u njegovanje života u svetosti.

Nazarenski povjesničar i teolog Paul Bassett jednom mi je rekao da je najranije zabilježena liturgija krštenja iz kasnog 4. stoljeća podrazumijevala službenikovo polaganje ruku i izgovaranje sljedećih riječi (parafrazirano): „A sada primi milost i ozdravljenje Gospodina našega Isusa Krista i neka sila Duha Svetoga djeluje u tebi, kojoj ti koji si rođen od vode i Duha možeš biti vjeran svjedok.“ Ukratko, primio sam milost; iscjeljen sam; bit ću sljedbenik Isusa.

---

153. Postoje značajne razlike između zapadnih (latinskih) i istočnih (grčkih) kršćanskih tradicija u pogledu značenja spasenja. „Zapadno kršćanstvo (protestantsko i katoličko) postalo je obilježeno dominantnim pravnim naglaskom na krivnju i oprost, dok istočna pravoslavna soteriologija obično više naglašava terapijsku brigu za iscjeljenje naše grešne prirode.“ Maddox, *Responsible Grace*, 23. Wesleyjevo gledište na značenje krštenja uključuje oboje, ali naglašava aspekt iscjeljenja i životvorosti.

154. Maddox, *Responsible Grace*, 23.

Odgovorni međuljudski odnosi

Bilo kakva rasprava o održavajućoj milosti u životu učenika bila bi nepotpuna, a to posebno vrijedi za tradiciju veslijanske svetosti, bez da se naglasi važnost međusobno odgovornih duhovnih međuljudskih odnosa. Wesley je svojevremeno razvio praktično provediv okvir međuljudskih odnosa za kojeg je vjerovao da je neophodan svakom kršćaninu. Shvaćajući sklonost egocentričnosti (što doводи do nedostatka samosvijesti) te upornu sklonost prema iskušenju življenja izoliranim životom, Wesley je ustanovio pet razina onoga što je nazivao „kršćanskim okupljanjima“. To su bile svojevrsne radne skupine (slično radnim grupama u Nedjeljnoj školi, koje su bile namijenjene kršćanskom obrazovanju i poučavanju), razredni sastanci (više o tome kasnije), manje grupe, posebne grupe sa svrhom razvoja vodstva i mentorstva te tzv. pokajničke grupe (skupine za oporavak).

Dok su sve razine takvih kršćanskih okupljanja bile korisne kao sredstva milosti, Wesley je počeo vjerovati da razredni sastanci predstavljaju samo srce kršćanske zajednice te da su od vitalnog značaja za rast u kristolikosti. To je postala „metoda“ metodističkog pokreta i većina tvrdi da je upravo to bio najveći Wesleyjev organizacijski doprinos življenju u svetosti. Primarni fokus nije bio na samom kršćanskom obrazovanju, koliko na razvoju obrazaca ponašanja u okruženju koje je najprikladnije za duhovnu preobrazbu. Proučavanje Biblije i kršćanskih doktrina je svakako bilo važno, ali se to provodilo isključivo u većim radnim skupinama. Ljudi su na razrednim sastancima imali priliku postavljati pitanja u vezi duhovnog rasta svakog člana. Međusobno su se iskreno ispitivali: „Kako je s tvojom dušom?“ Bili su međusobno odgovorni jedni

drugima za rast u milosti i pružanje svakog potrebnog ohrabrenja, s ciljem međusobnog poticanja na svetost srca i načina življenja.¹⁵⁵

Najpoznatiji protestantski propovjednik osamnaestog stoljeća nije bio John Wesley, već jedan drugi Englez, George Whitefield. Kao elokventan i dinamičan propovjednik, Whitefield se u cijelom zapadnom svijetu smatrao univerzalnim glasom protestantizma i jednim od glavnih pokretača Velikog probuđenja u Sjevernoj Americi.¹⁵⁶ Wesley i Whitefield bili su bliski prijatelji i svaki se od njih divio doprinosu onoga drugoga u jačanju crkve. Ipak je na kraju Wesleyjev rad opstao, a ne Whitefieldov. Adam Clarke, mlađi Wesleyjev suvremenik, je trajni plod veslijanskog preporoda izravno pripisao redovnim razrednim sastancima.

Iz svog dugog iskustva znam koliko je primjeren savjet gospodina Wesleyja: „Ustanovite redovne razredne sastanke gdje god propovijedate i osigurajte tako pažljive slušatelje; jer gdje god smo propovijedali, a da to nismo učinili, riječ nam je bila kao sjeme bačeno pokraj puta.“ Na taj način [milosti] nam je bilo omogućeno da uspostavimo stalne i svete crkve širom svijeta. Gospodin Wesley je od samog početka uviđao nužnost takvog postupanja. Gospodin Whitefield... to nije slijedio. Što je bila posljedica? Plod rada gospodina Whitefielda je umro zajedno s njim samim. Dok plodovi rada gospodina Wesleyja ostaju i umnažaju se.¹⁵⁷

155. Ovaj odjeljak o razrednim sastancima je preuzet iz moje knjige o urbanoj službi. Za više pojedinosti o kršćanskim okupljanjima i utjecaju razrednih sastanaka na metodizam, vidi David A. Busic, *The City: Urban Churches in the Wesleyan-Holiness Tradition* (Kansas City, MO: The Foundry Publishing, 2020).

156. Harry S. Stout, *The Divine Dramatist: George Whitefield and the Rise of Modern Evangelicalism* (Grand Rapids: Eerdmans, 1991), xiii–xvi.

157. J. W. Etheridge, *The Life of the Rev. Adam Clarke* (New York: Carlton and Porter, 1859), 189.

Sam Whitefield je, odgovarajući na pitanje o utjecaju veslijanskog preporoda, kasnije rekao: „Moj brat Wesley postupao je mudro; duše koje su se probudile pod njegovom službom pridružio je razrednim [sastancima] i tako sačuvao plodove svog rada. Ja sam to zanemario te su moji ljudi ostali samo kao trag u pijesku.“¹⁵⁸

Učeništvo može biti osobno, ali ne smije biti privatno. Izolirani kršćani su u opasnosti jer izolirana vjera daje slabe i neplodne učenike. Zajedničko bogoslužje i kršćansko obrazovanje korisni su i potrebni, ali bez zajedničkog života u odnosima punim ljubavi i bliskosti, u kombinaciji s primjenom stečenog znanja, bit će nam teško „odraditi svoje spasenje“ (Fil 2,12). Tajna zdravog i sretnog rasta u milosti krije se u često ponavljanoj Wesleyjevoj izreci kako trebamo „bdjeti jedni nad drugima u ljubavi“.¹⁵⁹

Milost samokontrole

Učenje, molitva, post, čitanje Svetog pisma, razmišljanje, proučavanje, jednostavnost, samoća, pokornost, služenje, ispovijed, bogoslužje i međusobna odgovornost sve su to primjeri sredstava milosti. Ove i druge slične duhovne discipline su izrazi podržavajuće milosti.

Mogli biste reći: „Nemam sklonosti za te stvari!“ Znajte da ste u tome slični mnogima. Činjenica je da u početku nitko nema takvih sklonosti. Nisu glamurozne i zahtijevaju naporan rad i stalnu praksu. Ali ne zaboravite da se uz pomoć Duha naša stara narav preobražava u novu, sve dok ono što nam prije nije bilo prirodno postane naša druga narav i „dok se Krist ne oblikuje u nama“ (Gal 4,19). Možda je to razlog da je samokontrola navedena kao konačna

158. Etheridge, *The Life of the Rev. Adam Clarke*, 189.

159. John Wesley, „The Nature, Design, and General Rules of the United Societies“, *Works*, 9.69.

karakteristika ploda Duha. Samokontrola je potrebna zato što plod Duha ne dolazi automatski. Cvjetovi pokazuju početne znakove potencijala koji su skriveni u nama, ali bez usklađene koncentracije i namjerne pažnje, malo je vjerojatno da će plod sazrijeti.

Wright ističe da se neke vrsta plodova mogu simulirati: „Sve vrste plodova koje Pavao ovdje spominje je relativno lako krivotvoriti, osobito kod mladih, zdravih, sretnih ljudi – osim samokontrole. Ako nema samokontrole, uvijek se vrijedi zapitati je li pojava drugih vrsta plodova tek varka, a ne pravi znak Duha na djelu.“¹⁶⁰ Stoga nije čudo što je upravo samokontrola u osnovi odlučne predanosti kultiviranju života u svetosti.

Ima puno vrsta parazita, puno stranih korova koji će prijetiti da uguše plodno stablo, mnogo je grabežljivaca koji žele grickati korijenje ili ugrabiti plod prije nego sazrije. Treba postojati svjesni izbor uma, srca i volje da biste se bez milosti nosili sa svim tim neprijateljima. Samo zato što „živite u Duhu“ ne znači da Duh slijedite automatski. To morate odabrati. I vi to možete.¹⁶¹

Održavajuća milost: duhovna i praktična

Održavajuća milost je duhovna, ali i praktična. Duhovna je po tome što dolazi od Duha. Kao što je fizički plod prirodni proizvod živog bića, tako je duhovni plod proizvod Duha Svetoga. Ne možemo proizvesti duboko smisljeno Božje djelo u sebi snagom Duha Svetoga – to dolazi izvana kao poklon. Ipak, također je i praktično; zahtijeva praksu. Ta vrsta prakse poprima oblik vrtlarjenja, tako da će ono što je u nama započelo biti „dovršeno“ (Fil 1,6) i „dati žetvu pravednosti“ (Fi 1,11). Nijedan ratar koji sadi kukuruz u ponedjeljak ne očekuje da će sljedeće nedjelje jesti kukuruz u klipu. Od sjemena

160. Wright, *After You Believe*, 196.

161. Wright, *After You Believe*, 196-197.

do žetve potreban je uzgoj i vrijeme. Nužni su voda i sunčeva svjetlost, treba dodati gnojivo, a i korov se mora kontrolirati ako želimo uživati u blagodatima zrelih plodova.

Mi smo instant kultura: instant kava, kokice iz mikrovalne pećnice i brzi internet. Ljudi u kafićima viču na svoja prijenosna računala ako im treba više od nekoliko sekundi da se povežu na internet. Očekivanje instant usluge čini svakog nestrpljivim. Odatle to dolazi? Smatram da je potaknuto duboko ukorijenjenom željom za trenutnim zadovoljenjem, što nije samo suvremeni fenomen – već je dugo prisutan u ljudskoj rasi. Premda u Svetom pismu ima puno primjera smrtonosnog virusa traženja trenutnog zadovoljstva, najzloglasniji je svakako onaj kad Ezav predaje svoje pravo prvorođstva. Njegov je ugled srozan nakon dugog i neuspješnog dana lova. Kad se vratio u matični logor, bio je gladan, a njegov lukavi brat blizanac Jakov je baš na vatri pripremao gulaš od crvene leće. Ezav je tražio da odmah jede, a Jakov mu je kalkulantski predložio: „Ustupi mi prije svoje prvorođstvo!“ (Post 25,31).

Pravo prvorođenja (također poznato kao zakon primogeniture), bilo je običajno pravilo nasljeđivanja koje je najstarijem muškom djetetu osiguravalo financijske privilegije i obiteljski autoritet – prestižan i unosan blagoslov. Bilo je nečuveno da Jakov predloži Ezavu da proda tako vrijednu privilegiju za običnu zdjelu juhe. Ezavov je odgovor bio jednako nečuven: „Evo me skoro na smrti; što će mi prvorođstvo!“ (Post 25,32). Ezav je dakle bio spreman zamijeniti svoj najvrjedniji i najdragocjeniji posjed za trenutak zadovoljstva – doslovce za zdjelu crvene leće.

Ironija se ovdje ne može zanemariti. Kakva bi impulzivna osoba zamijenila nešto od beskrajno velike i neprocjenjive vrijednosti za trenutak zadovoljstva koji će proći za nekoliko minuta? Ipak naša kultura trenutnog zadovoljstva to stalno čini: zamjenjuje nešto od velike i neprocjenjive vrijednosti za ono što vrijedi daleko manje –

trajno za kratkotrajno. „Želim ono što želim, i želim to sada! Želim zadovoljiti svoj apetit, čak i ako me to košta svega.“ Nije ni čudo što pisac Poslanice Hebrejima izjednačava Ezavovo djelovanje s grešnim nemoralom: „[pazite] da tko ne postane bludnik ili svetogrdnik kao Ezav, koji za jedan jedini obrok proda svoje prvorodstvo. Ta znate da je i poslije, kad je htio baštiniti blagoslov, odbačen jer nije našao mogućnosti promjene premda ju je sa suzama tražio“ (Heb 12,16-17). To je tragična, teško naučena lekcija koja se ne smije zanemariti. Disciplina je potrebna za posvećeni život, a proces učenja se ne može skratiti.

Tiger Woods je poznat kao jedan od najvećih igrača golfa u povijesti. Kad sam kao mladić učio igrati golf, pokušavao sam oponašati njegov stil. Želio sam pogađati poput Tigera, udarati s vrhunskom preciznošću i samopouzdanjem, ili usmjeriti lopticu tek jednim mekim trzajem (čak sam kupio i Nike šešire za golf kao što ih ima Tiger). Postojao je samo jedan problem: Tiger je svaki dan satima vježbao i to odmalena.¹⁶² Čak i kada je postao najbolji igrač golfa na svijetu, i dalje je trenirao više od bilo koga drugog. Mogu reći da želim igrati golf kao Tiger Woods, ali to neće značiti ništa ako moja predanost vježbanju nije proporcionalna mojoj želji. Trenutno zadovoljenje neće biti dovoljno. Bez obzira koliko bih želio da to bude drugačije, moje igranje golfa ostaje proporcionalno količini mog vježbanja.

Ponekad će ljudi reći: „Želim biti kao ta i ta sestra. Ona se čini tako bliska Bogu. Vidim Isusa u njoj. Ona je prava svetica.“ Nije loše vidjeti dobar primjer kristolikosti te nastojati oponašati način života odabrane osobe, ali ono što možda ne znate su sati i sati koje ta osoba provodi sama s Gospodinom u meditaciji i molitvi – pro-

162. Kada je imao samo dvije godine, Woods se pojavio u poznatoj televizijskoj emisiji i javnosti pokazao svoje golferske sposobnosti.

vela je desetljeća u duhovnoj vježbi, oblikujući ono što je izvanjski vidljivo. Nije do toga došla prepuštajući se trenutnom zadovoljstvu. Duhovne prakse su u njoj oblikovale svete navike koje izgledaju kao vrlina. Ona je pažljivo njegovala plodove Duha i zato se sada ljubav, radost, mir, strpljivost, ljubaznost, dobrota i samokontrola čine tako očito prisutnima.

Svetost nije trenutak u kojem se stječe vrlina. Ne, to je ono u što bivamo oblikovani. „Obraćanje je dar i postignuće. To je čin trenutka, ali i djelo cijelog života.“¹⁶³ Dugoročno strpljenje je ono što je potrebno za putovanje u milosti. Moramo njegovati plod.

Čini se ispravnim zaključiti poglavlje o Božjoj milosti koja nas podržava molitvom za čistoću, koju su sveti molili više od tisuću godina:

*Svemogući Bože, tebi su otvorena sva srca, poznate sve želje, ni jedna tajna nije ti skrivena; očisti misli naših srca nadahnućem tvoga Svetog Duha, da te možemo savršeno ljubiti i dostojno veličati Tvoje sveto Ime; kroz Krista Gospodina našega. Amen.*¹⁶⁴

163. Jones, *Conversion*, citirano u Foster i Smith, *Devotional Classics*, 281.

164. *The Book of Common Prayer* (Cambridge: Cambridge University Press, n.d.), 97-98.

DOVOLJNA MILOST

A on mi reče: „Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje.“ –2 Korinćanima 12,9

Ovu smo knjigu započeli govoreći da je milost osobna, iskustvena te da se može spoznati kroz osobu i djelo Isusa Krista, očitovana u prisutnosti Duha Svetoga. Kao što je primijetio Thomas Langford, milost nije poznata kao apstraktno načelo, „već kroz stvarno Božje sebedarje u povijesti“.165 U Isusu Kristu i u Duhu je prisutnost, obnova ljudskog života doživljava se kroz tražeću, spasonosnu, posvećujuću i održavajuću milost. Ovaj posljednji biblijski oblik milosti za mene je najtajanstveniji od svih.

Jeste li se ikada zapitali zašto oni koji imaju lagodan život mogu izgledati tako udaljeni od Boga, dok oni koji prolaze kroz najdublje vode i nose se s najvećim osobnim borbama često osjećaju intimnu Božju blizinu? Na prvi pogled, oba zapažanja izgledaju kontradiktivna. Razumljivo je da su oni s manje problema sretniji i okruženi

---

165. Thomas A. Langford, *Reflections on Grace* (Eugene, OR: Cascade Books, 2007), 107.

većim mirom od onih koji trpe duboku patnju, no često je suprotno. Kako možemo objasniti takav paradoks?

Moliti: „Neka bude volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji“ znači priznati da nije sve što se događa u svijetu Božja volja. Bogu ne pripisujemo nikakvo zlo. Kad god to učinimo, osporavamo Božji karakter. Treća zapovijed zabranjuje izgovaranje Božjeg imena uzalud, što ima manje veze s psovanjem, a više s krivim predstavljanjem Boga u svijetu. Ozbiljna je stvar imenovati sve što je zlo kao da je od Boga ili reći da sve što je od Boga jest zlo. Ipak, treba spomenuti da, iako nije sve što se događa Božja volja, budući da je naš Bog svemoćan i sveljubiv, Božja volja je u svemu, a posebno se odnosi na one koje Bog smatra svojim i koji prebivaju u Kristu. Sveto nas pismo podsjeća da je otkupljenje cijelog stvorenja jedna od Božjih posebnosti, čak i kada je zlo u pitanju. Josip je rekao svojoj ljubomornoj braći, „Osim toga, iako ste vi namjeravali da meni naudite, Bog je bio ono okrenuo na dobro: da učini što se danas zbiva – da spasi život velikom narodu“ (Post 50,20). Pavao nas opet podsjeća: „Znamo pak da Bog u svemu na dobro surađuje s onima koji ga ljube, s onima koji su odlukom njegovom pozvani“ (Rim 8,28). Josip nije rekao da je Bog potaknuo njegovu braću da ga prodaju u egipatsko ropstvo; rekao je da Bog neće dopustiti da njihove zle namjere imaju posljednju riječ. Pavao nije rekao da Bog uzrokuje da se loše stvari događaju njegovom narodu; već je rekao da je Bog vjeran u svemu, i dobrom i lošem, te da čak i ono destruktivno i slomljeno iscjeljuje i čini svetim. Ovi nam redci objašnjavaju zašto su oni koji su u Kristu i koji se suočavaju s najvećom patnjom ujedno i oni koji doživljavaju najveći mir. Nešto se događa u životu potpuno posvećenog Isusovog učenika koji na putu u milosti prolazi kroz teške okolnosti i zahtjevne situacije. On doživljava dovoljnu Božju milost u svojoj slabosti, koja ga podržava i osigurava mu sve što je potrebno u najvećim borbama.

Snaga usavršena u slabosti

Apostol Pavao je govorio o dovoljnoj milosti u kontekstu svoje druge poslanice crkvi iz prvog stoljeća u Korintu. Četrnaest godina prije nego što je napisao svoju poslanicu Korinćanima, Pavao je dobio viziju od Boga u kojoj je „bio ponesen do trećeg neba“ (2 Kor 12,2). Većina bibličara ne smatra da Pavao ovdje razmatra postojanje više razina neba, već da nadahnut Duhom Svetim opisuje otkrivenje koje je iznad obične ljudske sposobnosti viđenja te da je on nadahnutim Duhom bio u stanju vidjeti ono što je izvan dosega fizičkog svijeta. Njegova je poanta bila reći njima i nama koliko je snažno doživio susret s Božjom prisutnosti, da je vidio uskrslog Krista te da ga je sve to zauvijek promijenilo.¹⁶⁶

Takvo euforično iskustvo može uzrokovati da netko postane duhovno ponosan i hvalisav. Svjestan potencijalne opasnosti, te izbjegavajući problem umišljenosti, Pavao dodaje da je dobio „trn u tijelu“ (2 Kor 12,7). Nije nam posve jasno podrijetlo ni specifičnosti tog trna. Ne znamo je li se radilo o tjelesnom ili emocionalnom problemu, je li bilo povezano s međuljudskim odnosima.¹⁶⁷ Ono što je ovdje jasno jest to da je Pavlu taj teret postao toliko težak da ga je nazvao „anđeo Sotonin, da me udara da se ne uzoholim“ (2 Kor 12,7). Molio je Boga da makne teret, da ukloni njegov nedostatak – i tako ga, čini se, učini jačim i boljim vođom crkve. Prije nego što dalje istražimo taj trn, sjetimo se da je Pavao bio snažan čovjek.

166. Douglas Ward, „The ‘Third Heaven’”, u *The Voice: Biblical and Theological Resources for Growing Christians*, 2018, <https://www.crivoice.org/thirdheaven.html>. Mnogi bibličari tvrde da vizija koju Pavao opisuje u 2 Korinćanima upućuje na njegov susret s uskrsnim Kristom na putu za Damask.

167. Neki su nagađali da je Pavlov trn u tijelu bio tjelesne naravi: kožna bolest, akutni problem s vidom ili epilepsija. Drugi su sugerirali da je taj trn zapravo bio sjećanje na njegovu prošlost progonitelja crkve ili pak teškoće u odnosima sa židovskim kršćanima.

Nije bio duhovni slabić. Pavao na jednom drugom mjestu detaljno opisuje svoje patnje kao apostola:

Poslužitelji su Kristovi? Kao mahnit govorim: ja još više! U naporima – preobilno; u tamnicama – preobilno; u batinama – prekomjerno; u smrtnim pogiblima – često. Od Židova primio sam pet puta po četrdeset manje jednu. Triput sam bio šiban, jednom kamenovan, triput doživio brodolom, jednu noć i dan proveo sam u bezdanu. Česta putovanja, pogibli od rijeka, pogibli od razbojnika, pogibli od sunarodnjaka, pogibli od pogana, pogibli u gradu, pogibli u pustinji, pogibli na moru, pogibli od lažne braće; u trudu i naporu, često u nespavanju, u gladu i žeđi, često u postovima, u studeni i golotinji!¹⁶⁸

Da ne spominjemo stalni pritisak i tjeskobu rada s problematičnim crkvama i nepodnošljivim članovima pojedinih crkvenih zajednica!

Pročitajte ponovno Pavlov popis kušnji. Izdržao je nedvojbeno i više od toga (sjetim se primjerice ugriza zmije). Jeste li sad uvjereni da Pavao nije bio nikakav nježan cvijetak, a ni čovjek koji cvileći svemu prigovara? To nas navodi na pretpostavku da što god bio njegov trn, za Pavla nije bio beznačajan. Pavao nam otkriva da je ne manje od tri puta molio Boga da makne trn (biblijski način da se kaže: „Ponovno sam molio“). Daje nam do znanja da je bio u velikoj opasnosti. Nosio je teret koji ga je slamao i osjećao je kako posrće pod njegovom težinom. To u Pavlovim očima nije bila mala stvar, a on je uporno molio za izlječenje. Gospodin je uslišio njegovu molitvu, ali ne na očekivani način. Ne Pavle, zadržat ćeš svoj trn, ali znaj: „Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje“ (2 Kor 12,9). Kad sam ja s tobom, jači si u svojim najslabijim trenucima

168. Peterson, *The Message*, 2 Corinthians 11,23-27.

nego onda kad si bez mene najjači. Moja je snaga savršena u tvojoj slabosti.

Nošen u Božjim rukama

Dovoljna milost je Gospodinov način da nam kaže: „Kada dođeš do kraja svojih ljudskih snaga, dat ću ti svoju nadnaravnu snagu. Kad ostaneš bez energije, moja će energija oživjeti u tebi. Kad ne možeš dalje, podići ću te i ponijeti. Odmori se nakratko u mojim rukama.“

Ima jedna dobro poznata suvremena poetska prispodoba pod nazivom „Stope u pijesku“.

Jedne je noći jedan čovjek usnio san. Sanjao je da s Gospodinom hoda duž plaže dok na nebu bljeskaju prizori iz njegova života. Svaku je scenu pratilo dva para stopa u pijesku, od čega je jedan par bio njegov, a drugi Gospodinov.

Kad je pred njim bljesnula posljednja scena, osvrnuo se na tragove stopa u pijesku. Uočio je da je puno puta u njegovom životu tu bio samo jedan niz stopa. Također je primijetio da se to dešavalo baš u najtežim trenucima njegova života.

To ga je jako zabrinulo, pa je pitao Gospodina: „Rekao si da ćeš jednom kad te odlučim slijediti stalno biti uz mene. Primijetio sam međutim samo jedan niz tragova stopa i to baš u mojim najtežim trenucima. Ne razumijem zašto si me ostavio baš onda kad sam te najviše trebao.“

Gospodin je odgovorio: „Drago moje, predragocjeno dijete, volim te i nikad te ne bih ostavio. Tijekom vremena kušnje i patnje, kada vidiš jedan niz stopa, to su bili trenuci kad sam te nosio.“

Kad bi traženje milosti zamislili u obliku slike, izgledalo bi to kao pastir u potrazi za izgubljenom ovcom, kao otac koji čeka povratak izgubljenog sina, kao poljubac probuđenja. Da je spasono-

sna milost slika, uprizorila bi zagrljaj, usvojenje, izmirenje. Da je *dovoljna milost* slika, bio bi to prizor nekoga tko je nošen u Božjem naručju.

„Stope u pijesku“ predstavlja više od prispodobe – to je prava životna priča koju sam puno puta čuo. U godinama kada sam radio kao pastor, bilo je ljudi u zajednicama koji su prolazili kroz akutnu patnju i strašnu tugu – neki su toliko žestoko trpili da sam se pitao kako uopće imaju snage ujutro ustati iz kreveta; bili su toliko na kraju svojih snaga, da sam poput Eugenea Petersona „mogao osjetiti njihov očaj u svojim kostima“.

A onda bih čuo kako govore: „Pastore, ne mogu to objasniti. To nema smisla. Znam da bi trebao biti slomljen, a ja ipak osjećam“ – koristili bi upravo te riječi – „kao da sam nošen. Duboko sam ožalošćen ovim gubitkom, ovom bolešću, ovom smrću, ovom izdajom, i trebao bih se raspadati, ali u mom umu vlada neobjašnjivi mir, i spokoj je u mom duhu. Jedini način na koji to mogu opisati je kao da sam milostivo držan u vječnom naručju.“ Jedan niz stopa: dovoljna milost.

Što se tiče patnje, ako sam otkrio jednu stvar onda je to da dovoljna milost ostaje samo stvar razumske stvarnosti sve dok ju uistinu ne zatrebamo. Možemo znati nešto razumom, a nikada to ne razumjeti srcem. Uistinu ju doživjeti, biti podignut i nošen, izvan je dosega svake definicije – može se samo istinski podnijeti. Takva je dovoljna milost. Nedavno sam razgovarao s prijateljem koji mi je rekao: „Ne znam što bih učinio da izgubim jedno od svoje djece. Ne bih imao snage nastaviti dalje.“

Odgovorio sam mu: „U pravu si. Trenutno nemaš snage jer to ne moraš iskusiti. Nadam se da nikada ni nećeš, ali ako se ikada nađeš u takvoj situaciji, pratit će te dovoljna milost.“

„Taman dovoljno“ milosti

Dovoljna milost je sve što vam treba za danas. To je svakodnevni dar imanja „taman dovoljno“. Kao *mana* u pustinji. Božji narod je bio na putovanju kroz pustinju. Hrane je bilo vrlo malo te ako im Bog ne osigura hranu, umrijet će od gladi. Onda im je Bog dao dar, pa je kruh padao s neba. Svako jutro kad bi se ljudi probudili, svježa *mana* je ležala posvuda na zemlji oko njihovih šatora. Nisu za to radili, niti su to platili. Bio je to dar iz Božje ruke. Sve što su trebali učiniti je prikupiti *manu* i pripremiti objed. Jedini uvjet je bio da ne pohranjuju za kasnije. Nisu mogli sakriti slatka peciva u limenku i spremati ih za kišni dan. Nisu mogli sakriti *manu* ispod svojih kreveta, za slučaj da je Bog ne osigura sljedeći dan; ako bi pokušali, sve bi se ucrvalo. Morali su samo vjerovati da će Bog osigurati sve što im treba za taj dan i vjerovati da će Bog sutra opet učiniti to isto. Njegova je milost nova svakog jutra.

To je dovoljna milost. Ne može se spremati za sutra. Dovoljno je za danas. Bog nam danas daje sve što trebamo, i to je dovoljno. I sutra će biti dovoljno. To je „što god ti treba, ja jesam“ milost, koja nas nosi onda kad ne možemo dalje. Stoga ne čudi što je Pavao samouvjerenost izjavio: „Najradije ću se dakle još više hvaliti svojim slabostima da se nastani u meni snaga Kristova. Zato uživam u slabostima, uvredama, poteškoćama, progonstvima, tjeskobama poradi Krista. Jer kad sam slab, onda sam jak“ (2 Kor 12,9-10).

Milost koja podiže

Prije nekoliko godina u Pennsylvaniji, pastor je vidio čovjeka nakon crkve s buldog-pribadačom na reveru odijela. Ne znajući da taj čovjek radi za autoprijevozničku tvrtku čiji je logo buldog, naivno je upitao: „Što simbolizira taj buldog?“

Sa svjetlucanjem u očima, čovjek je vragolasto odgovorio: „Pastore, buldog simbolizira upornost s kojom se ja držim Isusa Krista.“

Pastor je odgovorio, „Prekrasan simbol – ali loša teologija.“ Iznenaden, čovjek je upitao: „Kako to mislite?“

„To nikada ne bi trebalo značiti upornost s kojom se vi držite Isusa Krista“, primijetio je pastor. „Trebalo bi predstavljati upornost kojom se Isus Krist drži vas.“

Vjera u teškim vremenima nije pitanje koliko smo jaki ili koliko vjere imamo. Vjera u najmračnijim trenucima je zapravo pitanje koliko je Bog jak. Bez obzira što ili koga susretnemo na svom putovanju, Božja milost je dovoljna da nas podrži, a njegova je ljubav dovoljno jaka da nas kroz sve to provuče. Sjetimo se da se „bez obzira na sve“ od života, Isus Krist drži za nas upornošću buldoga i nikad nas neće pustiti.

U crkvi u kojoj sam bio pastor, jedna se žena iznenada jako razboljela. Liječnici su je poslali da obavi niz pretraga, kako bi uvidjeli što s njom nije u redu. Otkrili su da ima rijetko zdravstveno stanje, pri kojem njezino tijelo ima teške alergijske reakcije na bilo koju hranu. Postalo je vrlo ozbiljno, čak i opasno po život. U to je vrijeme njezin suprug bio premješten u Afganistan, kako bi odslužio vojni rok. Bila je konačno hospitalizirana i morala se suočiti s liječničkim pregledom za kojeg su očekivali da će je gurnuti u burnu alergijsku reakciju, zbog koje bi privremeno prestala disati. Nitko se ne može dobro osjećati u očekivanju takve nasilne reakcije. Rekla mi je: „Pastore, jako sam se bojala, čak do granice panike. Ležala sam na bolničkom krevetu i sažalijevala samu sebe zbog onoga što moram pretrpjeti i pitala se zašto mi se sve to događa. Povrh svega, uzrujalo me to što je moj muž bio tisuće milja daleko. Bojala sam se i osjećala jako usamljeno.“

Došlo je vrijeme za test. Bila je prestravljena: „Sada znam što znači izraz ‘ukočen od straha’. Doslovce se nisam mogla pomaknuti, a otkrila sam da ne mogu ni moliti. Nikada prije nisam mogla ne moliti. Jedina molitva koju sam mogla smisliti bila je: ‘Bože, molim te pomozmi mi.’“

Okrenula se prema bolničarki koja će joj napraviti test te je upitala, „Jeste li kršćanska?“

„Jesam,“ odgovorila je bolničarka.

„Hoćete li moliti za mene?“

Bolničarka je odgovorila bez zadržke, „Naravno“ te je počela izgovarati jednostavnu molitvu za utjehu i izlječenje.

Prijateljica mi je kasnije rekla: „Dok se bolničarka molila, obuzeo me nevjerojatan mir. Bilo je gotovo kao da je Bog stavio svoje ruke na mene i podigao me u svoju prisutnost“ (da, upotrijebila je upravo taj izraz). „Znala sam da je Bog sa mnom i strah je odjednom nestao.“

Obavili su test i na opće čuđenje, bolesnica uopće nije imala burnu reakciju. „Pastore, odjednom sam osjetila izvor ogromne radosti kako se diže u meni. Da sam mogla plesati po sobi, zaplesala bih!“

Tada je bolničarka skinula anti-radijacijski prsluk te joj se oko vrata mogao vidjeti veliki križ.

Sa suzama u očima od još živog sjećanja, prijateljica mi je rekla: „Tada mi je sinulo da je Bog bio sa mnom cijelo to vrijeme – jednostavno ga nisam mogla vidjeti. Nisam osjećala njegovu prisutnost, ali on je bio tu. Iako je moj muž bio u Afganistanu, još sam uvijek bila Kristova nevjesta. Isus je tada bio moj suprug, stajao je uz mene i nosio me.“

Na putu milosti, dovoljna Božja milost nas podržava na razne načine, ali jedan od najvažnijih je kroz tijelo Kristovo. Ne treba nas iznenaditi da kada molimo Boga da se otkrije u našoj boli, odgovor

dolazi u obliku poruke ili telefonskog poziva osobe iz naše crkve, koja kaže: „Volim te. Molim za tebe. Gospodin je s tobom.“ Ponekad ulazimo u crkveno zajedništvo noseći nešto što se čini nepodnošljivim teretom, a brat ili sestra u Kristu nas zagrlje i kažu: „U posljednje vrijeme si mi puno u mislima. Želim da znaš da si voljena i da molim za tebe.“ I tada, čudo nad čudima, okružuje nas utjelovljena Isusova prisutnost, gotovo kao da nas u tom trenutku drži upornošću buldoga i nosi kroz najizazovnije trenutke našeg života.

Jedna od mojih kćeri se kao mala bojala mraka. Moja supruga i ja bismo je ugurali u krevet i rekli: „Ne boj se. Isus je ovdje s tobom.“

Ona bi odgovorila, „Dobro, mama i tata. Neću se bojati.“ Međutim, nije prošlo dugo prije nego što smo čuli kucanje na vratima naše spavaće sobe. „Mama i tata, znam da je Isus sa mnom, ali trebam nekoga tko izgleda kao vi.“

Bila je u pravu. Ponekad nam treba netko tko liči na nas. To je Kristovo tijelo – kršćanska zajednica jest utjelovljeni Isus. Kroz topla ljudska tijela, ispunjena njegovim bezgraničnim suosjećanjem i trajnom ljubavlju, Bog nas drži zagrljene.

Izdržljivost, karakter i nada

Bol i patnja su stvari koje obično želimo izbjeći. Nije pogrešno željeti udobnost i zdravlje. Ipak znamo da možemo pronaći radost, pa čak i nadu, u bolnim i tegobnim razdobljima života, jer znamo da je Isusova snaga savršena u našoj slabosti. U drugom pismu kršćanima iz prvog stoljeća, koji su živjeli u Rimu, Pavao kaže: „Mi se dičimo i u nevoljama jer znamo: nevolja rađa postojanošću, postojanost prokušanošću, prokušanost nadom. Nada pak ne postiđuje. Ta ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan!“ (Rim 5,3-5). Pavao dakle opet spominje vrlinu i oblikovanje karaktera na Kristovu sliku.

Prvo, patnja proizvodi izdržljivost. Problemi, pritisci i kušnje nisu tek slučajni naleti sudbine koji nemaju utjecaja na naš krajnji cilj (*telos*) kristolikosti. U izvornom jeziku Novog zavjeta, „izdržljivost“ je *hypomone*, što znači postojano stajati bez obzira na sve – čvrsto stajati čak i kada nas život ruši. Poteškoće rađaju izdržljivost, a izdržljivost je kvaliteta koja kaže: sada „Neću odustati, bez obzira na sve.“ To je slično trčanju na duge staze. Noge su vam teške, pluća žude za zrakom, osjećate kao da bi vam srce moglo eksplodirati u grudima i silno želite prestati. Međutim, znate da morate nastaviti trčati jer upravo u trenutku kada želite prestati uživate najveću *fitness* dobit. To je *hypomone* – izdržljivost pod pritiskom. Možemo se radovati svojim problemima i kušnjama znajući da pritisci, pa čak i patnje života stvaraju izdržljivost i ustrajnost.

Drugo, izdržljivost izgrađuje karakter. Grčka riječ dokime izvorno se odnosila na metal koji je bio rafiniran i s kojeg su bile uklonjene sve nečistoće. Problemi i kušnje proizvode izdržljivost, a izdržljivost stvara snagu karaktera. Na svakoj razini društva, karakter je danas prijeko potreban. Richard John Neuhaus naglašava: „To što smo nova bića u Kristu je čisti Božji dar; a izgradnja karaktera je ostvarenje tog dara. Radi se o mukotrpnom procesu nastajanja onoga što u Kristu već jesmo. Za to je potrebno poštivanje svakodnevnih iskustava, svih aspekata kršćanskog hodočašća.“¹⁶⁹ Neuhaus nepokolebljivo zaključuje: „Karakter podrazumijeva hrabrost i milost življenja dobrim životom u svijetu u kojem potrebe uglavnom ostaju nezadovoljene.“¹⁷⁰ Čovjek ne dobiva snagu karaktera kraćim putem. Prolaz kroz testove stvarnih životnih situacija proizvodi izdržljivost, a prava i dobra izdržljivost proizvodi integritet i dubinu karaktera.

169. Richard John Neuhaus, *Freedom for Ministry* (Grand Rapids: Eerdmans, 1979), 90.

170. Neuhaus, *Freedom for Ministry*, 88.

Treće, karakter stvara nadu. Nada je smireno, sigurno uvjerenje da je Bog s nama. Pouzdano očekivanje da, bez obzira što donosi budućnost, naš pratilac na putu milosti drži budućnost u svojoj ruci. Središnji problem našeg doba nije previše stresa nego pre malo nade. Thomas Langford to dobro izražava: „Nada se ne odgađa u budućnosti; nada preoblikuje razumijevanje prošlosti i određuje život u sadašnjosti. Živimo preobraženi u nadi i po nadi.“¹⁷¹

Ilustracija koja možda ovdje može pomoći.¹⁷² Zamislite sobu punu maturanata. Okreneš se onome s lijeve strane i pitaš: „Kakav si bio u svojoj posljednjoj godini srednje škole?“

Učenik odgovara: „Ne ide mi baš najbolje. Pao sam nekoliko predmeta, a ako padnem još jedan, neću maturirati. Morat ću ponavljati.“

Pitate ga ponovo, „Što vidiš u svojoj budućnosti?“

„Pa, nadam se da ću maturirati u svibnju, a onda ću se na jesen pokušati upisati na fakultet.“

Zatim se okrenete učenicima s desne strane i postavite joj isto pitanje: „Kakva si bila na završnoj godini?“

„Dobro mi ide“, odgovara.

„Razmišljaš li dalje o upisivanju nekog studija?“

„Svakako! Već su me primili na Harvard, a još uvijek čekam vijesti o tome kako sam prošla na Princetonu, Stanfordu i MIT-u. Puna sam nade.“

„Kakvi su ti rezultati završnog ispita?“

„Dobila sam 780 iz matematike i 760 iz jezika, ukupno 1540.“ (800 predstavlja maksimalni rezultat u svakoj kategoriji.)

„O, pa to je skoro kao moj rezultat“ dodajete ironično. „A što vidiš u budućnosti?“

171. Langford, *Reflections on Grace*, 107.

172. Čuo sam ovu ilustraciju u propovijedi koju je 1990-ih propovijedao velečasni dr. Thomas Tewell pod nazivom „Upornost buldoga“.

„Pa, nadam se da ću diplomirati u svibnju, a zatim otići na jedno od sveučilišta i postati znanstvenik istraživač.“

Mislite si, „ona se nada da će maturirati?“ Pa ova je mlada žena to već napravila! Nije uopće u pitanju.

Uviđate li razliku? Prvi se učenik nada izvan nade; druga se učenica s izvjesnim uvjerenjem nada da će se to dogoditi. Takva nada nije odgođena za budućnost. Preoblikuje razumijevanje prošlosti i određuje život u sadašnjosti. Takvom nadom bivamo preobraženi. Ljudi ponekad kažu: „Nadam se da me Bog voli. Nadam se da mi neće okrenuti leđa. Nadam se da me Bog neće napustiti kada sam pred zidom. Nadam se da će me Bog održati i ojačati u najmračnijim trenucima.“ Kršćanska je nada utemeljena u prošloj, sadašnjoj i budućoj ljubavi križa Isusa Krista i životvornoj snazi njegova uskrsnuća. Takva nas nada ne postiđuje (Rim 5,5). U snažnom smotisku dovoljne Božje milosti. Drži nas upornošću buldoga.

U ruke tvoje predajem duh svoj

Nije slučajnost da sam ovo poglavlje napisao tijekom pandemije COVID-19, tijekom vremena velike neizvjesnosti i duboke patnje. Velika subota, dan prije Uskrsa, tiho razmišljanje o Isusovoj smrti i prisjećanje na vrijeme provedeno u tami groba. Jedan od biblijskih tekstova za taj dan, Psalam 31, sadržava riječi koje je Isus izgovorio s križa prije smrti: „Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!“ (Lk 23,46). Isus je izravno citirao Psalam 31,5, dodajući svojoj molitvi samo riječ *Abba* (Oče).

Od mnogih stvari koje se mogu naučiti iz ove Isusove molitve, ona koja se meni ističe u pustinji COVID-19, jest da postoji ogromna razlika između života koji se oduzima i života koji se daje. Isus je jasno rekao u Evanđelju po Ivanu: „Nitko mi ga ne oduzima, nego ja ga sam od sebe polažem.“ (Iv 10,18). Isus se dakle odriče svog ži-

vota slobodno i voljno. Isusova smrt na križu nije bila neki tragični završetak obećavajućeg života ili razočaranje zbog neuspjelog poslanja. To je cijelo vrijeme bilo Božje djelo. Križ je bio Božji kozmički plan da nas izbavi iz tame i smrtnog stiska zlih vrhovništava i vlasti. Isusova žrtva nije njemu bila nametnuta – on ju je dragovoljno prihvatio za nas. Znao je da je u Božjim rukama, pa je mogao reći: „položem život svoj da ga opet uzmem“ (Iv 10,17).

Trebalo bi zastati i zapitati se je li nam život dan ili oduzet? Velika je razlika između to dvoje i to je u najvećoj mjeri pitanje povjerenja. „Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj“ znači da vjerujemo kako je naš život dan za nešto veće i ljepše od bilo čega što bismo ikada mogli postići bez našeg nebeskog Oca. Isusovo izgovaranje ove molitve u vjerojatno najtežem trenutku njegova života, govori nam da je već dugo molio tu molitvu – uključujući i mučne molitve koje je molio u Getsemanskom vrtu. „U ruke tvoje“ je molitva potpune predaje jer je u svojoj srži to izjava da se izvlačimo iz ruku drugih ljudi i okolnosti – uključujući svoje vlastite planove i namjere – te da se voljno stavljamo u Božje ruke. U veoma snažnom smislu to redefinira iskustva naših života kao dopuštanje da nam se stvari dogode ili pak stavljanje sebe u Božju brigu da upravi naše korake. Jedno je kada se nešto uzme – drugo je kada se to polaže. Gubitak ili predaja.

Isus nas upoznaje sa šokantnom snagom žrtve. Pokazuje nam da predajući se Bogu, možemo nešto, što za cijeli svijet izgleda kao gubitak, pretvoriti u nešto što je za cijeli svijet dobitak. Kada Frederick Buechner kaže: „Žrtvovati nešto znači učiniti to svetim, dajući od sebe za ljubav“. On zapravo misli da čak i ako nam netko to pokušava istrgnuti iz naših ruku, čak i kad osjećamo da je izvan naše kontrole, još uvijek možemo odlučiti o načinu kako ćemo to

prepustiti.¹⁷³ Još uvijek u posljednjem trenutku možemo otvoriti svoje ruke i predati ono što su drugi mislili da nam je bilo oduzeto i što nam se činilo da nam okolnosti otimaju. Možemo to iz ljubavi učiniti svetim, predajući sve Bogu.

U nadrealnom iskustvu pandemije COVID-19, dok su se dani gomilali u tjedne, bilo je lako osjećati da nam je nešto oduzeto. Osjećali smo se uplašeni, ljuti, nesigurni, svakako izvan naših zona udobnosti. Trebali smo napraviti izbor. Mogli smo glumiti žrtvu i reći: „Nešto mi je oduzeto“, ili smo to mogli predati Bogu i reći: „Oče, u tvoje ruke predajem svoj duh. Predajem se tvojim planovima i ciljevima. Moj život ne pripada meni. Predajem ti ga, jer ionako pripada tebi i predajem ti ga iz ljubavi da bi ga ti učinio svetim.“ Za to je potrebno naše povjerenje, ali posljedica je apsolutni mir u spoznaji da naši životi proslavljaju Boga, da naši životi nisu slučajni sklopovi okolnosti ili slomovi živaca, već da su naši dani u njegovim rukama. Doista, čak i u našoj patnji, u njegovom smo zagrljaju. Čak ni globalna pandemija ne može odrediti svrhu i smisao naših života. Nitko nam ne oduzima život – sami ga predajemo. To je stvarnost naše nade.

Milost jadikovanja

Dovoljna milost ne otklanja sav naš strah i sumnju. Nema zao bilaznog puta: čak i u nadi ima mjesta za otvorena pitanja. Vjeru je moguće imati čak i onda kada je više pitanja nego odgovora. Moguće je u isto vrijeme tugovati i zadržati nadu. Ne samo da je moguće – to je također biblijski. To zovemo lamentacija – tužaljka. Među 150 psalama u Psaltiru postoje različite vrste psalama: psalmi zahvale, kraljevski psalmi, psalmi uzdizanja, naricanja, pa čak i proklinja-

173. Frederick Buechner, *Wishful Thinking: A Seeker's ABC* (New York: HarperOne, 1973), 10.

nja (molitve koje molimo kad smo ljuti). Kao nadahnuti Riječ Božja, Psalmi nam nude primjere kako možemo moliti u svakoj životnoj situaciji.

Psalmi zahvaljivanja (hallel – odakle dolazi riječ „aleluja“, egl. hallelujah) su molitve hvale koje uznosimo Bogu kada je život u redu i kada se Božja prisutnost osjeća dovoljno snažno i blizu. Psalmi tugovanja ili lamentacije, s druge su strane, molitve kojima vapimo Bogu u svojoj boli, kada je život težak i kada se neredu ne vidi kraj. Dva osnovna pitanja koja se postavljaju u takvim psalmima su: „Zašto se to događa?“ i „Koliko će to još trajati?“ Ne samo da Bog dopušta takvu vrstu pitanja, već je zanimljivo uočiti da su 70 % biblijskih psalama zapravo molitve boli, a ne molitve zahvale – tužaljke, a ne hallel psalmi. Sam je Isus tijekom svoje patnje na križu molio tužaljku (Ps 22).

Obilježje tužaljke nije sumnja, već duboko ukorijenjeno povjerenje u Božju vjernost. Iako tužaljka može započeti kao krik očaja, njezina najvažnija karakteristika je duboko povjerenje u narav, karakter i moć Boga koji je prisutan i sudjeluje u našoj tami, slabosti i patnji života. Jadikovanje je potpuna ovisnost o Bogu i potpuna prepuštenost Bogu, koji se može činiti dalekim, ali nikada nije odsutan.

Imam prijatelja kojem je dijagnosticiran rijedak oblik raka. Zbog neuobičajenosti njegove bolesti, liječnici pokušavaju primijeniti razne oblike terapije, od kojih su mnoge tek eksperimenti. Nažalost, unatoč najboljoj dostupnoj njezi i znanosti, rak se nastavio širiti u njegovom tijelu. Jednog dana, nakon još jednog lošeg izvještaja, njegova je supruga objavila ovo svjedočanstvo na Facebooku: „Dok se broj opcija i mogućnosti liječenja smanjuje, stvarnost Božje prisutnosti se povećava.“ Ne znam za ljepši izraz pravedničkog tugovanja i nade u dovoljnu Božju milost.

Jači smo u našim najslabijim trenucima kada je Gospodin s nama, no što smo u svojim najjačim trenucima bez njega. Imamo jamstvo za putovanje u milosti: njegova je snaga savršena u našoj slabosti. To je nada koja nas neće razočarati. Pustit ćemo Petru da ima posljednju riječ o dovoljnoj milosti: „A Bog svake milosti, koji vas pozva na vječnu slavu u Kristu, on će vas, pošto malo potrpite, usavršiti, učvrstiti, ojačati, utvrditi“ (1 Pt 5,10).

POGOVOR

ISUS KRIST JE GOSPODIN

Jedan život potpune predanosti je Bogu vrijedniji od stotine života koji su samo probuđeni njegovim Duhom. –Oswald Chambers

Toliko se toga promijenilo u zadnjih sto godina. Zamislite da ste rođeni 1920. i da živite u 2020. godini. U samo jednom stoljeću se kulturni kontekst u gotovo svakom dijelu svijeta promijenio od industrijskog u informacijski (Gutenberg u Google), od ruralnog u urbani te od modernog svjetonazora u postmoderni. To su tektonski kulturni pomaci, koji se nisu mijenjali u prethodnih petsto godina. Ono što je tijekom pola tisućljeća bilo okruženje kontinuirane promjene (razvija se iz prošloga, pa se stoga može očekivati, predviđeti i upravljati), promijenilo se u situaciju brze, diskontinuirane, ometajuće, neočekivane promjene.¹⁷⁴ U najvećoj mjeri, dakle, plovidmo neistraženim vodama.

---

174. Alan J. Roxburgh, *The Missional Leader: Equipping Your Church to Reach a Changing World* (San Francisco: Josey Bass, 2006), 7.

Te su korjenite promjene stvorile nove situacije koje postavljaju izazivaju stare pretpostavke o tome kako svijet funkcionira. Kao rezultat toga, ekleziologija (narav i struktura crkve) i misiologija (način na koji se crkva angažira u kontekstu Božjeg poslanja) nužno su postale vrlo prilagodljive, bez da su se kompromitirale. Međutim, ono što ostaje postojano u našem vremenu brzih, diskontinuiranih promjena je vječno načelo da je Isus Put, Istina i Život – ili riječima najranije kršćanske ispovijedi: „Isus Krist je Gospodin“.

Koga smatramo „Gospodinom“ predstavlja temelj koji je neopodan za putovanje u milosti. Ako kažemo: „[...] je ‘gospodin’“ (pri tom zapravo nije važno radi li se o drugoj osobi, drugoj stvari ili o samome sebi), to mijenja cijeli narativ, uključujući konačni cilj i završni ishod. Ali ako uistinu vjerujemo da je Isus Krist Gospodin, određen da to bude oduvijek i zauvijek, tada postoji samo jedan ispravan odgovor: učenje. Richard John Neuhaus nas podsjeća da gospodstvo „nije samo tvrdnja o stanju stvari, već i zalag osobne i zajedničke odanosti“.¹⁷⁵ Budući da je Isus Krist Gospodin, želimo biti poput njega. Želimo činiti što je Isus (u)činio i živjeti kako je on živio. To je definicija kršćanskog učenja i još uvijek predstavlja način na kojeg Isus ulazi u svoju crkvu.

Dallas Willard iznosi uvjerljiv argument da je Novi zavjet zbirka knjiga o učenicima, napisana od strane učenika, za učenike Isusa Krista.¹⁷⁶ Dakle, cilj učenja nije samoostvarenje („Moram pronaći svoje pravo ja i razumjeti što je najbolje za mene.“) ili prepuštanje silama determinizma („Ne mogu si pomoći; takav/va sam.“). Zapravo, iz perspektive kršćanstva, biti vjeran sebi znači biti vjeran onome za što smo pozvani od Boga Oca i preobličeni po uzoru na Sina.

---

175. Neuhaus, *Freedom for Ministry*, 98.

176. Willard, *The Great Omission*, 3. Willard ponavlja da se izraz „učenik“ pojavljuje 269 puta u Novom zavjetu, dok se izraz „kršćanin“ pojavljuje samo tri puta, upućujući na Isusove učenike u Antiohiji (vidi Dj 11,26).

Slijediti Isusa i postati poput njega je nedvojbena cilj putovanja u milosti. Pisac evanđelja Ivan nam puno govori o tome da Isus izgleda i djeluje poput svog Oca: „Tko je vidio mene, vidio je i Oca.“ (Iv 14,9) te da je Isus Riječ koja je tijelom postala te budući da dolazi od Oca, puna je milosti i istine (Iv 1,14). Tko je Isus i što Isus čini dvije su strane istog novčića, stvarnost koja određuje ključne odrednice naravi našeg učenja.

Suprotno uvriježenom mišljenju, Bog nije sentimentalni starac duge bijele brade, koji prezirno odmahuje rukom i kaže: „Nije važno što rade; želim samo da djeca uživaju i da se dobro provedu.“ Bog nije ni gnjevni, grubi, ljutiti Otac koji jedva čeka da djeca nešto zabrljaju, kako bi mogao pokazati svoj bijes i kazniti ih. Prvi je prikaz milost bez istine – mekano podilaženje bez vatre svetosti, koje vodi u neodgovornu popustljivost. Drugi je prikaz istina bez milosti – nemilosrdna religioznost koja vodi u kruti legalizam s vrlo malo ljubavi. Naravno, nije lako održati ravnotežu između milosti i istine, ali se među njima treba održati napetost zbog nužnosti i cjelovitosti svete ljubavi.

Činjenica da su toliki ljudi po našim crkvama kršćani samo po imenu, a da pri tom nisu učenici Isusa Krista koji je Gospodin, predstavlja veliki problem današnje crkve. Posvećeno učenje (cjelovito učenje o tome kako živjeti u Božjem kraljevstvu na način na koji je živio Isus) je postalo neobavezno, a za većinu nas radikalnije to je pogubno – ne samo zato što podržava postavku da Isus može biti tvoj Spasitelj, a da istovremeno nije tvoj Gospodin, već stoga što je možda još i važnije što pretpostavlja da nam je milost dana kako bi bili prihvaćeni takvi kakvi jesmo bez da ima utjecaja na ono što postajemo ili ćemo postati.

Opažanje C. S. Lewisa da „kršćanin ne misli da će nas Bog voljeti zato što smo dobri, već da će nas Bog učiniti dobrima jer nas voli“ je samo još jedan način da se kaže kako nas Bog voli takve kakvi

jesmo, ali nas istovremeno voli previše da bi nas takve pustio. Božja je ljubav sveta ljubav, pa je Bogu važno kakvi ljudi postajemo. Sveta ljubav puna je milosti i istine. Sveta ljubav raspršuje jeftinu milost u nepostojanje. Sveta ljubav postaje uvjet i sredstvo učenja. Sveta ljubav zahtijeva da uzmemo svoj križ i slijedimo Isusa.

Ako se uzimanje križa čini kao preteška poruka za naše vrijeme, razmislite o alternativni: anemično i bezobrazno postojanje življenja za sebe: religija bez odnosa. Ne uspijevam ovdje izbjeći komentar Dallasa Willarda o cijeni „ne-učeništva“ (njegov izraz):

Cijena ne-učeništva je daleko veća... od cijene koju plaćamo za hodanje s Isusom... Ne-učeništvo košta postojanog mira, života prožetog ljubavlju, vjere koja sve vidi u svjetlu Božjeg nadmoćnog upravljanja prema dobru, nade koja stoji čvrsto u najobeshrabrujućim okolnostima, moći za činiti ono što je ispravno i oduprijeti se silama zla. Ukratko, ne-učeništvo će vas koštati upravo ono obilje života za koje Isus kaže da je došao donijeti (Iv 10,10). Kristov jaram u obliku križa je oruđe oslobođenja i snage za one koji s tim žive i uče se krotkosti i poniznosti srca, osobinama koje duši donose mir.¹⁷⁷

Učeništvo je putovanje u milosti koje počinje i završava s Isusom koji je Put, Istina i Život. Cilj učenja je slijediti Isusa, dok mu po milosti postajemo sve sličniji. Putovanje biva pokrenuto i podržano milošću, ali se ostvaruje tek kada slobodno surađujemo s Isusom kao našim Gospodinom.

Kršćani se rađaju; učenici nastaju. Kristolikost je naša sudbina.

177. Dallas Willard, *The Great Omission*, 8.

